EMISIUNILE DE BANCNOTE ALE BĂNCII NAȚIONALE A ROMÂNIEI ÎN PERIOADA 1896 - 1929

COORDONATORUL SERIEI "BANCNOTELE ROMÂNIEI"
Academician MUGUR ISĂRESCU

Lucrarea a fost realizată sub coordonarea
academicianului Mugur Isărescu
de către un colectiv format din:
Surica Rosentuler, Sabina Mariţiu, Romeo Cîrjan

BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI
Seria: Bancnotele României

EMISIUNILE DE BANCNOTE ALE BĂNCII NAȚIONALE A ROMÂNIEI ÎN PERIOADA 1896-1929

2

2007

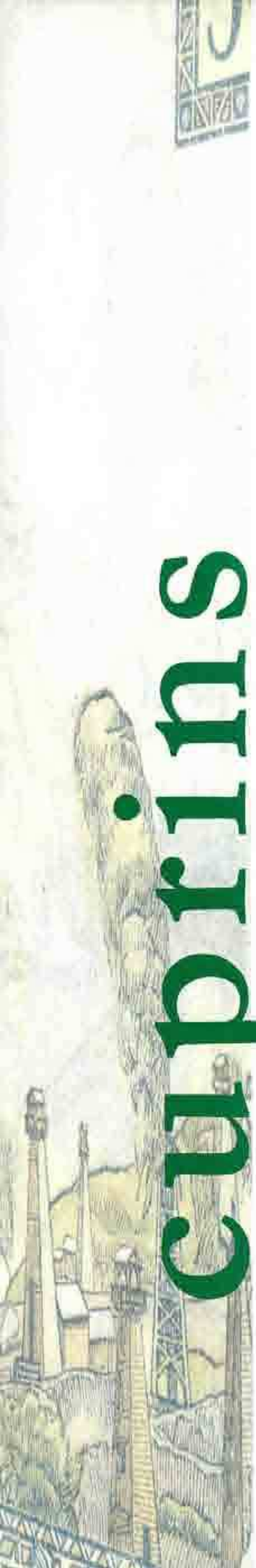

cuprins

I. Prefață	7
II. Serviciul Fabricarea și Contabilitatea Biletelor	9
III. Bancnota de 20 lei - tip II	14
IV. Schimbarea tipurilor de bancnote	20
V. Primul Război Mondial	25
V.1. Bancnota de 5 lei - tip I	25
V.2. Bancnota de 1 leu - tip I și bancnota de 2 lei	30
V.3. Bancnota de 500 lei - tip I	34
V.4. Tipărirea în Rusia a bancnotelor BNR	37
V.5. Emisiunea Băncii Generale Române	43
VI. Unificarea monetară	48
VII. Bancnotele României în primul deceniu interbelic	59
VII.1. Bancnota de 500 lei - tip II	71
VIII. Falsificarea bancnotelor BNR	80
IX. Note	82
X. Catalog	89
XI. Bibliografie	121

I. PREFAȚĂ

Emisiunea de însemne monetare, pe lângă faptul că reprezintă una dintre cele mai importante funcții ale unei bănci centrale, este, cu siguranță, cea mai "vizibilă" dintre ele. Cercetarea numismatică românească și implicit literatura de specialitate au manifestat un interes relativ scăzut în direcția studiului bancnotelor emise pe teritoriul național. Acesta este unul dintre principalele motive pentru care Banca Națională a României a inițiat, în primăvara anului 2006, publicarea seriei "Bancnotele României" care să prezinte istoria bancnotelor românești în perioada 1881-1989.

Volumul întâi, primit cu deosebit interes atât de către specialiști, cât și de publicul larg, a fost dedicat biletelor ipotecare și primelor emisiuni ale Băncii Naționale a României. Volumul de față, al doilea al seriei, începe prin descrierea primelor modificări survenite, în anul 1896, în procesul de emitere și imprimare a bancnotelor și se încheie cu anul 1929. De ce am ales să ne oprim la acest an ? Pentru că în cel de-al doilea deceniu al perioadei interbelice, după venirea regelui Carol al II-lea pe tronul României, transformările importante în privința emisiunilor monetare ne îndreptățesc să credem că începe o nouă epocă a bancnotei românești.

Lucrarea de față constituie o încercare de a completa prezentarea pur tehnică a cataloagelor numismatice cu descrierea contextului istoric al acestor emisiuni. Am încercat să prezentăm împrejurările politice și economice care au influențat deciziile de emitere a unor noi tipuri de bancnote, precum și unele aspecte tehnice legate de elaborarea designului și de imprimare. De asemenea, relațiile speciale pe care Banca Națională a României le-a avut cu Banca Franței reprezintă un laitmotiv al lucrării, această colaborare înscriindu-se în efortul de modernizare a țării întreprins de elita națională la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

Intenția noastră de a trata exhaustiv aceste probleme s-a lovit uneori, în mod inerent, de dificultatea obținerii informației documentare. Sperăm, totuși, că prin introducerea în circuitul științific a unor documente din Arhiva BNR, precum și din Arhiva R.A. Imprimeria BNR, am reușit să oferim o imagine inedită și cuprinzătoare asupra emisiunilor de bancnote din perioada mai sus amintită.

Autorii

II. SERVICIUL FABRICAREA ŞI CONTABILITATEA BILETELOR

De-a lungul istoriei Băncii Naţionale a României, Serviciul Fabricarea şi Contabilitatea Biletelor a fost unul dintre cele mai importante din cadrul instituţiei, având în vedere atât obiectul activităţii sale, cât şi complexitatea tuturor operaţiunilor îndeplinite de către angajaţi. Ca şi în cazul celorlalte structuri ale băncii, şi activitatea acestui serviciu a fost stabilită în detaliu prin intermediul Regulamentului de ordine interioară al BNR.

De la înfiinţarea sa şi până în 1947, serviciul a fost condus de un director, desemnat de către guvernator. Directorul era ajutat de către doi şefi de serviciu, unul la secţiunea contabilităţii biletelor, iar celălalt, "numit dintre persoanele având cunoştinţe tehnice", la secţiunea fabricării biletelor (ambele secţiuni purtau la rândul lor denumirea de servicii - n.n.).[1]

În literatura noastră de specialitate nu am întâlnit până acum nicio lucrare care să descrie modul de funcţionare a serviciului şi, pentru a avea o viziune cât mai exactă asupra procesului fabricării bancnotelor româneşti, am considerat necesar să facem acest lucru în cele ce urmează.

Precum se ştie, hârtia specială, filigranată, necesară imprimării bancnotelor noastre, a început să fie fabricată în ţară numai în al doilea deceniu interbelic. Până atunci, ea a fost importată de la diverşi producători, cea mai fructuoasă şi îndelungată colaborare Banca Naţională a României având-o cu furnizorii francezi. După fabricare, hârtia ajungea în ţară de obicei prin intermediul transportului maritim şi era preluată, inventariată şi verificată de către persoane special desemnate în acest scop. Rezultatele verificării erau înscrise într-un registru special, iar hârtia era depusă în tezaurul Serviciului Fabricarea Biletelor. Uşa acestuia era închisă cu trei chei, păstrate de către directorul serviciului, şeful secţiunii şi controlorul serviciului. Hârtia era apoi predată treptat către imprimeria băncii, fiecare "predare de hârtie trecându-se în registrul-jurnal al secţiunii contabilităţii biletelor". Se preciza faptul că orice predare de hârtie de bilete către imprimerie se putea face numai în urma unei decizii a Consiliului General al BNR.

Bancnotele emise de bancă, indiferent de valoarea lor nominală, erau împărţite în "alfabete" de câte 25 000 bucăţi, repartizate la

Banca Națională a României la începutul secolului XX (Fototeca istorică a BNR)

rândul lor în grupe de câte 1 000 de bilete, purtând fiecare drept serie una dintre literele alfabetului. Fiecare bilet dintr-o serie avea la rândul său un număr, de la 1 la 1 000. Conform Regulamentului de ordine interioară, "fiecare bilet trebuie să poarte numărul alfabetului din care face parte, litera seriei, numărul său de ordine în cadrul seriei, numărul curent al biletului din tipul său de la începutul fabricării, zis și număr de control și data creațiunii, adică data la care Consiliul General a decis imprimarea alfabetului respectiv".

Biletele greșit imprimate erau extrase și puse deoparte pentru a fi distruse. Dacă greșeala era constatată după ce bancnota respectivă fusese deja numerotată, aceasta era înlocuită prin alta care purta același număr de alfabet, aceeași serie și același număr de control.

După ce toate aceste operațiuni erau încheiate, biletele erau așezate în pachete de câte 100 de bucăți, care la rândul lor erau legate în pachete de 1 000 de bucăți din aceeași serie. Bancnotele astfel împachetate erau predate către secțiunea contabilității biletelor, iar directorul serviciului, împreună cu șeful secțiunii le înscriau într-un registru-jurnal special. După efectuarea acestei operațiuni, biletele erau depozitate în tezaurul secțiunii, "sub trei chei".

De la secțiunea contabilității biletelor, bancnotele erau predate către casieria BNR, de asemenea în baza unei decizii a Consiliului General. Predarea se constata într-un proces-verbal semnat de persoanele care participaseră la operațiune și vizat de guvernator.

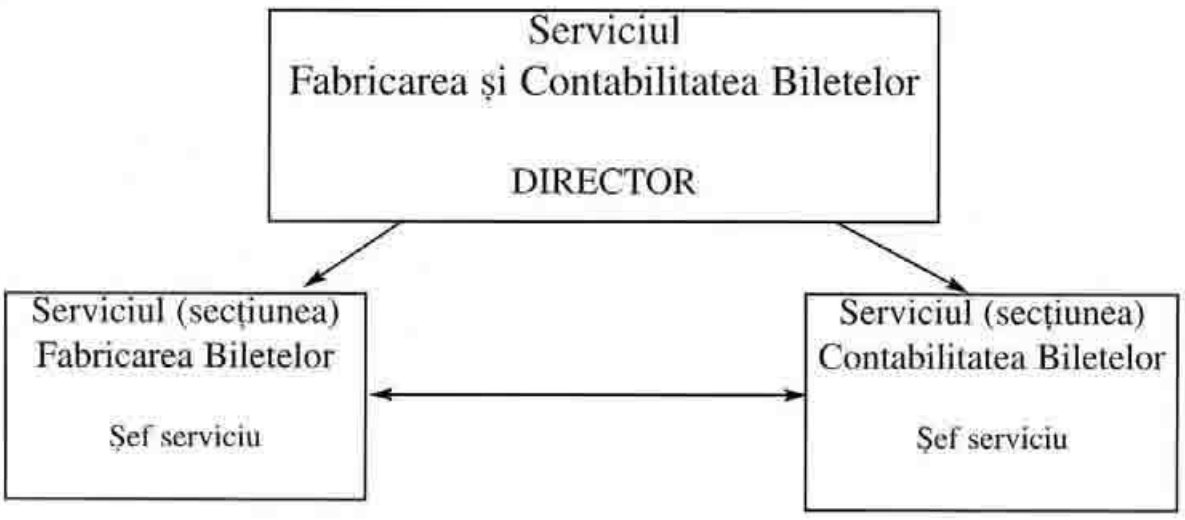

Ioan G. Bibicescu

Vintilă I.C. Brătianu

Documentul era trimis apoi către Serviciul Contabilității Generale din cadrul băncii, care înregistra operațiunea, descărcându-se astfel Serviciul Contabilității Biletelor și încărcându-se casieria.

După efectuarea predării, la Serviciul Contabilității Biletelor se înființa pentru fiecare dintre alfabete un registru de control, în care se înscriau tipul biletului, numărul alfabetului, data emisiunii, semnăturile guvernatorului, casierului și directorului Serviciului Fabricarea și Contabilitatea Biletelor și data predării către casierie.

Retragerea din circulație, anularea și distrugerea biletelor uzate erau și ele bine definite în Regulamentul de ordine interioară. Casieria generală a băncii era structura care "punea deoparte biletele scoase din circulațiune, adică pe cele uzate sau murdărite și menite a fi anulate". Pe ambele fețe ale bancnotelor în cauză era aplicată cu "cerneală grasă" ștampila de anulare, în așa fel încât să nu fie acoperite seria, numărul și filigranul biletului. După îndeplinirea acestei operațiuni, bancnotele erau predate la începutul fiecărei luni către Serviciul Contabilității Biletelor. În momentul predării, biletele deja ștampilate se perforau cu înscrisul "anulat", urmat de data anulării și se renumărau de către personalul serviciului. Toate operațiunile erau înscrise într-un registru special. Bancnotele puteau fi însă considerate ca anulate definitiv numai după ce acest lucru era consemnat în registrul-jurnal în care au fost înscrise în momentul fabricării, la rubrica de control.

Theodor Capitanovici

George G. Danielopolu

Schema mașinii pentru imprimarea semnăturilor pe bancnote (Arhiva Imprimeriei BNR)

Lunar, după îndeplinirea tuturor acestor operațiuni, Consiliul General al BNR constata cantitatea de bilete anulate, după care acestea erau depuse în "bolta specială", unde erau închise "cu două chei".

Biletele deteriorate aveau un alt regim. Acestora li se reconstituiau mai întâi identitatea și valoarea, după care datele respective erau consemnate în borderouri speciale. Toate biletele deteriorate prezentate spre plată erau înscrise într-un registru special, după care erau depuse în tezaurul general al serviciului. Fragmentele de bilete deteriorate, cărora nu li se putea acorda nicio valoare, erau anulate cu o ștampilă purtând mențiunea "fragment fără valoare". Și acestea se păstrau în tezaurul general, dar în plicuri separate.

În mod firesc, în timpul procesului de imprimare a biletelor rezulta și maculatură, supusă, la rândul său, unui regim aparte. Maculatura, împreună cu hârtia care prezenta defecte de fabricație erau predate către secțiunea contabilității biletelor, în același regim ca și bancnotele. Înainte de această predare însă trebuiau aduse "în stare de a nu mai putea fi întrebuințate" prin metodele deja cunoscute: ștampilare sau perforare. Maculatura era depusă tot în tezaurul general și putea fi distrusă numai după ce trecea cel puțin un an de la fabricarea ei.

După minimum 10 ani de la depunerea lor în tezaurul general, biletele anulate puteau fi distruse "prin ardere sau printr-un procedeu chimic special, în prezența guvernatorului".[2] Până în anul 1923, Banca Națională a folosit un sistem de distrugere a biletelor similar celui de la Banca Franței, care combina arderea cu distilarea prelabilă a bancnotelor. Exista convingerea că pachetele cu bilete, strâns legate, nu puteau fi arse în totalitate prin combustie simplă, deoarece mijlocul lor ar fi rămas intact. De aceea, ele erau îmbibate cu o substanță inflamabilă. Acest sistem a fost eficient înainte de Primul Război Mondial, când circulația fiduciară era relativ redusă. Inițial cuptoarele fabricate din fontă au făcut față cerințelor, dar după război, atunci când volumul bancnotelor aflate în circulație s-a mărit spectaculos, a devenit evidentă necesitatea adoptării unei noi tehnologii care să micșoreze

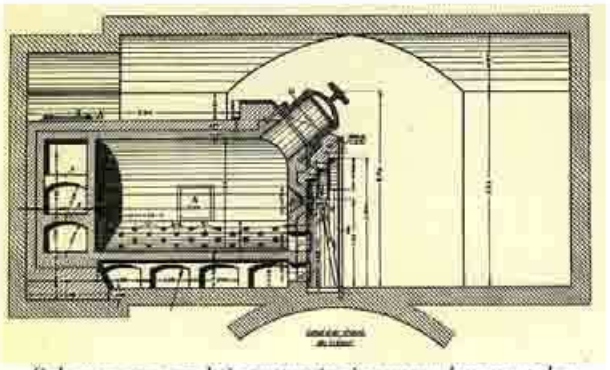

Schema cuptorului pentru incinerarea bancnotelor construit de Scarlat Fotino (secțiune longitudinală)

Fotografie din perioada interbelică a aceluiași cuptor.

timpul de distrugere și să mărească în același timp cantitatea biletelor distruse.

Problema a devenit presantă odată cu înfăptuirea unificării monetare, când o mare cantitate de bancnote a fost retrasă de pe piață. La început s-a construit un singur cuptor, tot din fontă, dar cu o capacitate mult mărită, putând cuprinde 500 kg bancnote. Exista însă inconvenientul că în acest cuptor, alimentat cu petrol, temperatura dezvoltată era prea mare, ceea ce ducea la deteriorarea sa rapidă, după numai 7-8 luni de utilizare. Îmbunătățirile ulterioare aduse sistemului nu au făcut decât să dubleze durata de funcționare a cuptorului. Deși față de metodele antebelice noul sistem constituia un real progres, totuși continuau să existe mai multe inconveniente: capacitatea de distrugere prea mică în raport cu nevoile curente; durata prea mare a combustiei complete a bancnotelor uzate; rezistența limitată a instalației.[3]

Așadar, era nevoie de o nouă metodă de distrugere a bancnotelor și aceasta a fost găsită de inginerul Scarlat Fotino, cel care a condus mai târziu Serviciul Tehnic din cadrul băncii centrale. Acesta a construit în anul 1923 un crematoriu din cărămidă refractară,[4] căptușit cu cărămidă obișnuită. Capacitatea crematoriului era de 1 800 kg, dar Fotino ținea să precizeze că aceasta fusese limitată de arhitectura din subsolurile băncii. În anul 1925 a fost construit un al doilea crematoriu, căruia, pe lângă faptul că i-a fost mărită capacitatea la 2 000 kg, i-au fost aduse și numeroase îmbunătățiri tehnice, descrise de Scarlat Fotino. Ambele cuptoare au fost construite de către stabilimentul Clivio Turconi. Acest sistem de distrugere a bancnotelor a fost folosit de Banca Națională a României de-a lungul întregii perioade interbelice. Mai mult chiar, datorită eficienței sale, în 1926 guvernatorul Băncii Naționale a Belgiei și-a manifestat dorința ca sistemul să fie adoptat și de instituția pe care o conducea.

III. BANCNOTA DE 20 LEI - TIP II

După cum se ştie, primele bancnote ale Băncii Naţionale a României au fost emise în anul 1881. Încrederea publicului a fost câştigată cu rapiditate, astfel că emisiunea de bilete a crescut treptat de-a lungul anilor, cu toate problemele inerente apărute într-un proces atât de laborios şi delicat. După construirea sediului BNR din strada Lipscani nr. 25 şi instalarea aici a Serviciului Fabricarea şi Contabilitatea Biletelor, procesul imprimării biletelor de bancă a intrat practic într-o nouă eră.

La sfârşitul secolului al XIX-lea Banca Naţională a fost nevoită să facă faţă uneia dintre cele mai mari provocări din istoria sa, şi anume adoptarea sistemului monetar monometalist. Pe lângă aceasta însă, existau cel puţin două probleme de o importanţă majoră care aveau nevoie de răspunsuri imediate: asigurarea unei producţii de bilete în cantităţi suficiente şi garantarea siguranţei acestor cupiuri, condiţie absolut necesară pentru ca publicul să le folosească.

Clişeele şi bancnota de 20 lei tip II - recto
(Colecţiile Imprimeriei BNR şi Muzeului BNR)

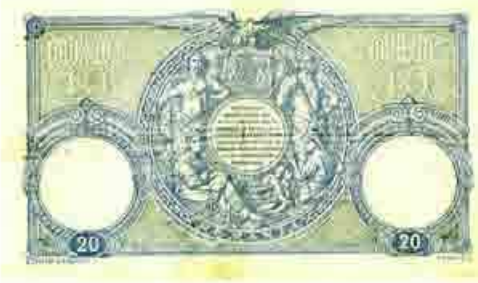

Pe măsură ce volumul de bancnote ale băncii care circulau pe piață s-a mărit, s-au înmulțit și încercările de contrafacere a acestora, astfel încât conducerea instituției s-a văzut nevoită să ia măsuri. Cel mai expus falsificării era biletul cu valoarea nominală de 20 lei, emis și folosit, de altfel, cel mai frecvent (vezi capitolul dedicat falsificărilor de bancnote - n.n.). Situația nu era însă caracteristică numai României. În aceeași epocă, probleme similare întâmpinau și institutele de emisiune din Franța și Belgia.

Banca Națională se confruntase deja cu câteva cazuri de falsificare a bancnotelor sale, cele mai importante fiind descoperite la Severin, unde prin fotografiere și apoi reproducere prin zincografie se reușise punerea în circulație a unui număr destul de însemnat de bancnote, precum și în comuna Leu, județul Dolj, unde falsificarea se realizase prin gravură.[6]

Având în vedere această realitate, ca și faptul că biletele de 20 lei aflate în circulație prezentau un grad mai mare de uzură în comparație cu cele de 100, respectiv 1 000 lei,

Clișeele și bancnota de 20 lei tip II - verso
(Colecțiile Imprimeriei BNR și Muzeului BNR)

Probe de culoare
ale bancnotei de 20 lei tip II
(Colecția Imprimeriei BNR)

Emil Costinescu, directorul Serviciului Fabricarea și Contabilitatea Biletelor a propus în cadrul ședinței Consiliului de Administrație din 12 decembrie 1891 adoptarea unei noi tehnici de imprimare a bancnotelor, folosită deja la băncile centrale amintite mai sus. Costinescu le-a precizat colegilor săi că aceasta consta în "tipărirea cu două culori, /.../ cu două clișeuri atât pe recto, cât și pe verso./.../ Această tipărire polichromă înlătură mai întâi putința de a se reproduce desenul biletelor prin fotografie și de aici direct prin litografie sau zincografie" deoarece după părerea sa "înmulțirea și grămădirea dificultăților de imitațiune sunt singurele garanții în contra falsificatorilor".[5]

În aceeași ședință a Consiliului de Administrație, Costinescu a ridicat și chestiunea schimbării furnizorului pentru hârtia de bancnote, deoarece Papeteries du Marais et de Sainte-Marie, vechea colaboratoare a băncii, crescuse prețul produsului său invocând cheltuieli suplimentare făcute pentru îmbunătățirea calității. Costinescu aprecia însă că acestea nu erau nici pe departe în măsură să justifice creșterea prețului. Directorul credea că cel mai indicat pentru instituție era să intre în relații și cu alți producători de hârtie "pentru a nu mai fi la discrețiunea unui singur fabricant".[7] Era însă în continuare necesară imprimarea biletelor pe hârtie de ramie, care, în urma încercărilor efectuate de către specialiștii BNR și în comparație

cu hârtia din bumbac, se dovedise a fi mult mai competitivă.

Emil Costinescu argumenta opțiunea în favoarea hârtiei de ramie prin faptul că aceasta era mai solidă și mai suplă, două calități foarte importante din punctul de vedere al rezistenței bancnotelor; de asemenea, era foarte opacă, astfel încât se putea obține un filigran de foarte bună calitate; datorită faptului că era foarte netedă, procesul de imprimare era mult ușurat, putându-se tipări detalii de mare finețe; și nu în ultimul rând, grosimea ei foarte redusă o făcea aptă pentru întrebuințare și mai greu de falsificat. După expunerea tuturor acestor argumente, Emil Costinescu concluziona că, deși hârtia de ramie era mai scumpă, cheltuielile erau amortizate "prin lungirea duratei (de viață - n.n.) biletului, prin garanțiile ce dă în contra falsificării și prin mulțumirea publicului de a avea în mână un bilet în bună stare, în loc al avea în sdrențe puțin timp după intrarea lui în circulațiune".[8]

Conducerea băncii a fost de acord cu toate propunerile venite din partea directorului Serviciului Fabricarea și Contabilitatea Biletelor, dându-și acordul atât pentru găsirea unor noi furnizori de hârtie pentru bancnotele românești, cât și pentru confecționarea clișeelor necesare în vederea imprimării acestora în două culori.

Din nefericire, din documentele păstrate până astăzi nu se pot reconstitui decât într-o mică măsură toate detaliile legate de tipărirea bancnotei de 20 lei, emisiunea 1896, prima bancnotă imprimată bicolor de către BNR. Informații fragmentare se regăsesc doar în procesele-verbale ale ședințelor Consiliului General al băncii și în cele câteva scrisori primite de la Banca Franței și identificate de noi în arhiva Imprimeriei BNR.

Chestiunea imprimării unui bilet de bancă în două culori s-a dovedit a fi destul de dificilă, din moment ce abia la 14 martie 1896 Emil Costinescu a fost în măsură să informeze conducerea instituției despre finalizarea studiilor necesare pentru schimbarea bancnotei de 20 lei. Pentru noul tip de bilet, desenele, filigranele și clișeele au fost executate la Banca Franței "după proiectele și indicațiunile trimise de Banca Națională".[9]

Cu institutul francez de emisiune se pare că s-a purtat o corespondență bogată, din care s-au păstrat numai trei scrisori adresate lui Emil Costinescu și datate 1894-1895. În toate cele trei documente regăsim informații de natură tehnică asupra realizării noului bilet de 20 lei. Nu știm împrejurările în care s-a luat decizia ca noua bancnotă să reproducă practic desenul vechiului bilet ipotecar de 100 lei,[10]

dar este cert că în august 1894 în atelierele Băncii Franței se lucra la realizarea acesteia. Costinescu era rugat cu insistență să trimită ultimele detalii tehnice stabilite la București, fiind avertizat asupra faptului că orice modificări ulterioare ar fi făcut și mai dificilă execuția bancnotei. Partea franceză expediase deja fotografia unui desen cu portretul împăratului Traian, așa cum urma să apară în filigranul biletului de 20 lei. Din partea BNR se aștepta în continuare confirmarea faptului că al doilea filigran al bancnotei avea să îl înfățișeze pe Mercur, zeul roman al comerțului, francezii expediind și "un desen pe care îl propune domnul Chaplain", cel care se pare că a realizat filigranele acestui cupiu.[11]

În vara anului următor, lui Costinescu i-a fost expediată o nouă scrisoare, datată 8 iulie 1895 (însoțită de șase probe de bancnote, din fericire păstrate până astăzi), în care conducerea BNR era invitată să aleagă coloritul noului bilet. Remarcăm faptul că în toate probele predominantă este culoarea albastru de cobalt folosită până în acel moment pentru imprimarea biletelor românești. Pe lângă aceasta se mai propuneau nuanțele sepia, brun van Dyck și roșu de Veneția. De asemenea, la București a fost trimisă și o coală întreagă, conținând patru bilete de 20 lei, francezii informându-l pe directorul Serviciului Fabricarea și Contabilitatea Biletelor din cadrul BNR că au redus atât spațiul dintre acestea, de la 15 mm la 10 mm, cât și marginile albe ale fiecărei bancnote. Aceste modificări fuseseră executate fără acceptul BNR, partea franceză plângându-se că nici până în acel moment nu primise dimensiunile exacte ale noii bancnote.

Nu cunoaștem alte detalii privind desfășurarea ulterioară a evenimentelor, dar este cert că la 14 martie 1896 Consiliul General al BNR a aprobat emiterea noului tip al bancnotei de 20 lei. Cu această ocazie, Emil Costinescu a făcut o descriere succintă a biletului și a etapelor de verificare la care a fost suspus. Astfel, față de vechiul bilet cu aceeași valoare, noul cupiu era mai mic ca dimensiuni, avea două filigrane umbrite, "aversul și reversul sunt mult mai bogat decorate", ambele fețe fiind

tipărite "cu două desenuri suprapuse cu două culori diferite".[12]

Directorul Serviciului Fabricarea și Contabilitatea Biletelor informa conducerea băncii centrale asupra faptului că expusese la soare timp de mai multe zile probele pe care le primise din Franța pentru a testa rezistența noii bancnote. Am regăsit aceste probe în arhiva Imprimeriei BNR, cu însemnările făcute în acea perioadă, din care rezultă că mai multe coli cu bancnote au fost ținute la soare 18 luni, în timp ce altele au fost ținute în cutii pentru aceeași perioadă.

Din păcate, nu am identificat încă nicio sursă documentară care să indice cu exactitate proveniența hârtiei folosite în procesul de fabricare a noului bilet de 20 lei.

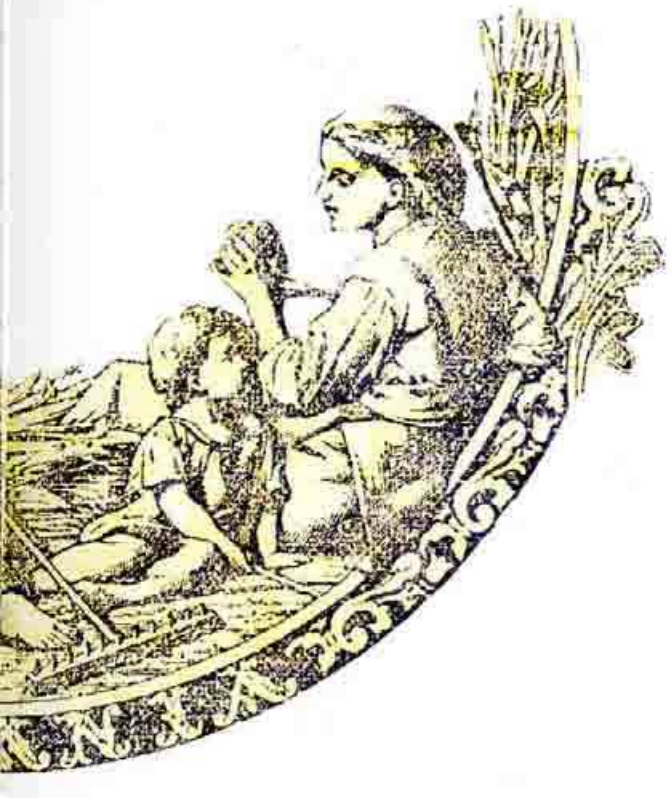

Din două informații consemnate în procesele-verbale ale Consiliului General al BNR, înclinăm să credem că aceasta provenea de la mai mulți furnizori. Astfel, la 3 decembrie 1898 conducerea institutului de emisiune a aprobat cererea formulată de Institutul Central de Chimie al Ministerului de Interne, care solicitase băncii să îi pună la dispoziție mai multe eșantioane de hârtie de bilete, pe care urma să le folosească pentru eventualele expertize cerute de BNR sau în justiție. Au fost puse la dispoziția institutului trei coli albe din hârtia pentru biletele de 20 lei, una fabricată la Papeteries du Marais et de Sainte-Marie, una la Banca Franței și una la Perrigot-Masure. Un an mai târziu, acest ultim fabricant a cerut permisiunea de a prezenta la Expoziția Universală din 1900 specimene din hârtia filigranată pe care o fabrica pentru BNR. Consiliul de Administrație al băncii l-a autorizat pe comisarul Băncii Franței să remită în acest scop fabricantului trei coli din hârtia folosită la imprimarea biletelor de 20 lei, 100 lei și 1 000 lei.

Viața bancnotei de 20 lei tip II a fost destul de scurtă, Banca Națională a României punând în circulație între 1896 și 1908 doar opt emisiuni.

Bancnota de 20 lei tip II
- detaliu
(Colecția Muzeului BNR)

IV. SCHIMBAREA TIPURILOR DE BANCNOTE

La începutul secolului al XX-lea, economia României se afla într-o perioadă de dezvoltare pe care nu o mai cunoscuse până atunci. Banca Națională avea deja în acel moment un rol bine definit în cadrul sistemului economic național, încrederea în banca centrală a participanților la viața economică fiind reliefată de numărul mare de cereri de admitere la scont. Tranzacțiile comerciale sporiseră ca număr și volum, ceea ce implica o tot mai mare cerere de monedă. În aceste condiții, siguranța biletelor de bancă era unul dintre cele mai importante elemente pe care BNR le urmărea, cu atât mai mult cu cât cazurile de falsificare deveniseră tot mai numeroase.

Preocuparea Serviciului Fabricarea și Contabilitatea Biletelor în privința asigurării bancnotelor din punctul de vedere al securității era evidentă, astfel că la 29 martie 1907 guvernatorul interimar, Theodor Ștefănescu, a prezentat în fața Consiliului General demersurile făcute în această privință. În acel moment, câțiva specialiști ai BNR, cu avizul Băncii Franței, studiaseră deja mai multe variante pentru biletele de 20 lei și 100 lei, precum și modificările ce se puteau aduce biletului de 1 000 lei. Introducerea unor noi tipuri de bancnote implica însă o cheltuială substanțială, de circa 90 000 lei, reprezentând contravaloarea realizării desenelor pentru bancnote, gravării clișeelor în lemn și apoi a turnării lor în bronz, realizării unor noi filigrane și cumpărării altor prese pentru imprimat. Consiliul a fost de acord cu aceste propuneri și l-a însărcinat pe șeful serviciului, Ioan G. Bibicescu, să facă demersurile necesare.[13]

Informațiile documentare de care dispunem sunt și în acest caz puține, lucru care face extrem de dificilă reconstituirea momentelor legate de tipărirea și emiterea noilor bancnote ale BNR. Cert este însă faptul că la 20 mai 1910 Bibicescu s-a prezentat în fața Consiliului General pentru a solicita punerea în circulație, începând cu data de 1 iunie a aceluiași an, a noilor bilete de 20 și 100 lei, din care era deja imprimat "un număr însemnat". Bancnotele de 1 000 lei, care se deosebeau de precedentele doar în privința filigranului, urmau să fie la rândul lor tipărite în cel mai scurt timp. [14]

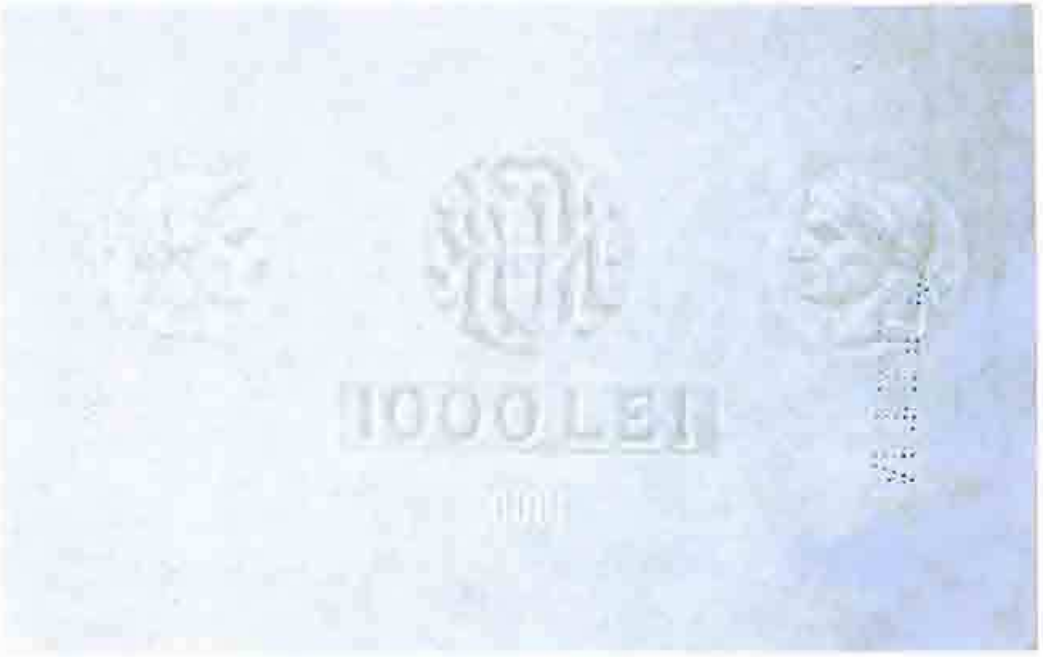

Mostră de hârtie filigranată pentru bancnota de 1 000 lei tip II (Colecția Imprimeriei BNR)

Cu siguranță s-a lucrat din nou cu specialiști de la Banca Franței, dar singurul document care să ateste acest lucru este o scrisoare datată 1909, prin care părții române îi erau trimise două fotografii ale filigranelor noii bancnote de 100 lei. Era vorba de fapt de aceleași filigrane folosite la biletul de 20 lei tip II, dar care trebuiau regravate pentru a se adapta dimensiunii vinietelor (145 mm) cerute de către București. Francezii reclamau dificultățile pe care le aveau de întâmpinat dacă dădeau curs propunerilor venite din partea BNR. Astfel, dacă se dorea introducerea celor două filigrane la noile dimensiuni, era necesară schimbarea coordonatelor cartușului conținând filigranul cu textul "100 lei". De asemenea, trebuia schimbat în totalitate desenul din partea superioară de pe verso-ul biletului.[15]

Serviciul Fabricarea și Contabilitatea Biletelor din cadrul BNR mai propusese o soluție, și anume păstrarea filigranelor existente și plasarea desenului de pe recto-ul biletului ipotecar de 100 lei între ele. Ideea a fost respinsă la Paris, argumentându-se că în acest fel nu mai rămânea decât foarte puțin spațiu între cele două filigrane, ceea ce ar fi afectat calitatea biletului. Dacă dimensiunile acestora erau reduse, trebuiau implicit micșorate și medalioanele care le conțineau, și în aceste condiții desenul ar fi fost foarte greu de imprimat.

Având în vedere timpul scurt în care trebuia executată lucrarea, francezii au propus păstrarea vechilor filigrane ale bancnotei de 100 lei și elaborarea unor noi desene pentru medalioanele care le conțineau, soluție care, deși întârzia lucrarea și costa mai mult, putea oferi elementele de siguranță atât de necesare și dorite de către partea română. Bancnota de 100 lei tip II ne demonstrează faptul că propunerile franceze au fost luate în considerare și au fost, într-un final, adoptate.

La 26 februarie 1909 Consiliul General a hotărât imprimarea tipului III al bancnotei de 20 lei, iar la 14 ianuarie și 20 mai 1910 s-a luat decizia tipăririi noilor bancnote de 100 lei, respectiv 1 000 lei. Din datele pe care le

1.

1,2. Clişee - recto,verso -
ale bancnotei de 20 lei tip III
3,4. Clişee - recto,verso -
ale bancnotei de 100 lei tip II
(Colecţia Imprimeriei BNR)

2.

deţinem rezultă că până în anul 1912 aceste bancnote au fost imprimate exclusiv la Bucureşti. Din acest an însă, conducerea BNR a început să caute parteneri dispuşi să ajute institutul român de emisiune în activitatea de tipărire a bancnotelor proprii. Nu cunoaştem resorturile interne în luarea acestei decizii, dar credem că desfăşurarea războaielor balcanice a avut un rol important.

3.

Şi care putea fi primul partener contactat, dacă nu Banca Franţei ? Cu această misiune a fost trimis la Paris Victor Antonescu, cel care la 31 decembrie 1912 informa Consiliul General că omologii francezi au fost de acord în principiu cu imprimarea unei cantităţi de bancnote româneşti având valorile nominale de 20 şi 100 lei. Se atrăgea însă atenţia că tipărirea nu se putea face dacă Franţa s-ar fi aflat în stare de război, deoarece în această situaţie imprimeria Parisului ar fi lucrat numai pentru nevoile proprii.[16]

4.

Răspunsul Băncii Franţei a fost primit cu nemulţumire la Bucureşti şi de aceea Antonescu a fost însărcinat să meargă şi la Bruxelles. Guvernatorul Anton Carp era convins că Banca Naţională a Belgiei, neavând "aceleaşi temeri şi preocupări ca şi Banca Franţei", urma să fie de acord cu solici-

Probe alb-negru ale bancnotei de 1 000 lei tip II (Colecția Imprimeriei BNR)

tările băncii centrale. Convingerile sale aveau un temei real din moment ce la 28 ianuarie 1913 Victor Antonescu informa conducerea BNR că obținuse acceptul pentru tipărirea bancnotelor românești, operațiune care putea începe imediat după ce clișeele ajungeau în capitala Belgiei.

Colaborarea cu Banca Națională a Belgiei a fost fructuoasă, lucru desprins din toate mărturiile timpului. Dintr-un raport păstrat în arhiva BNR reiese că la sfârșitul lunii aprilie 1913 erau deja imprimate 40 de alfabete din bancnota de 20 lei. Transportul la București al lăzilor cu bani s-a dovedit a fi anevoios în condițiile în care delegatul băncii a constatat că nu putea lua cele 10 lăzi în compartimentul de tren pe care îl rezervase. Lăzile au fost predate compartimentului de bagaje, după intervenția de rigoare făcută pe lângă Căile Ferate Belgiene, care s-au însărcinat să acorde toată atenția valoroasei încărcături.[17]

Două luni mai târziu, alți doi delegați ai BNR, Petre Marinescu și H. Crăciuneanu, au pornit spre Bruxelles pentru a recepționa alte 40 de alfabete ale bancnotei de 20 lei. Lucrurile păreau a decurge normal, astfel că se spera ca la 21 iunie / 4 iulie 1913 bancnotele să poată fi expediate la București. În Belgia însă s-a decretat mobilizarea generală și, cu 20 de minute înainte de plecarea trenului, funcționarii BNR au aflat că nu mai puteau ajunge decât până la Budapesta. În aceste condiții, biletele românești au fost descărcate și transportate înapoi în tezaurele Băncii Naționale a Belgiei, cerându-se instrucțiuni la București. Răspunsul întârziind, unul dintre cei doi delegați s-a întors acasă, via Berlin, pentru a expune situația. Conducerea BNR a considerat că în acel moment situația pe plan european era de natură să influențeze în mod negativ siguranța transportului de bancnote, astfel încât s-a luat decizia de a se aștepta.[18]

Succesul colaborării dintre cele două bănci centrale și eforturile depuse de partea belgiană pentru a tipări biletele de bancă românești au stârnit un mare entuziasm la București. La mijlocul lunii martie 1913, guvernatorul Anton Carp îi scria lui O. Lepreux, directorul imprimeriei Băncii Naționale a Belgiei, informându-l asupra demersurilor pe care le făcuse pe lângă regele Carol I pentru acordarea unor decorații

Probe de culoare pentru bancnota de 20 lei tip III (Colecția Imprimeriei BNR)

românești tuturor celor implicați în imprimarea bancnotelor BNR. O lună mai târziu, guvernatorului Băncii Naționale a Belgiei, T. de Lantsheere, îi era adusă la cunoștință lista decorațiilor și a persoanelor care urmau a le primi.[19]

Din nefericire, ca urmare a declanșării Primului Război Mondial și a ocupării Belgiei de către trupele germane, colaborarea cu institutul de emisiune de la Bruxelles a trebuit întreruptă. Constantin Băicoianu, director al BNR, a condus delegația însărcinată cu misiunea de a recupera cele 43 de lăzi cu bilete românești deja tipărite și a aduce în țară celelalte materiale (clișee, hârtie, cerneluri etc.) pe care partea română le trimisese în Belgia. Băicoianu a trecut prin Berlin pentru a obține pașapoartele speciale necesare intrării în teritoriul belgian, documente eliberate doar după stăruitoarele insistențe ale Legației României în capitala germană. Băicoianu a reușit să recupereze toate bancnotele și materialele proprietate a BNR, cu excepția clișeelor care fuseseră expediate, în momentul izbucnirii războiului, de către conducerea Băncii Naționale a Belgiei la Londra, pentru a fi puse la adăpost. Conform înțelegerii, acestea trebuiau predate Legației României din capitala britanică cu prima ocazie.

Drumul de întoarcere s-a dovedit a fi plin de emoții. Transportul, în greutate aproximativă de 1,2 tone, a fost încărcat cu aprobarea "secțiunei băncilor a administrației de ocupațiune militară germană din Bruxelles" cu destinația Passau. Băicoianu sublinia faptul că bancnotele fuseseră trimise cu "vagonul cu mică viteză" pentru a evita "cheltuielile inutile prea mari".[20] La destinație s-a constatat însă că vagonul era supraîncărcat și autoritățile germane au impus plata unei amenzi de 5 300 mărci. După intervenții și ca urmare a faptului că încărcarea bancnotelor se făcuse în capitala Belgiei cu aprobarea autorităților de ocupație, amenda a fost anulată, iar transportul și-a continuat traseul pe ruta Passau-Budapesta, fiind însoțit de această dată de un funcționar al Disconto Bank. De la Budapesta și până la Brașov, unde a fost așteptat de casierul central al BNR, M. Z. Demetrescu, vagonul a fost supravegheat de un reprezentant al poliției ungare.

V. PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Izbucnirea Primului Război Mondial și mai apoi participarea României la desfășurarea ostilităților au avut o influență foarte mare asupra politicii de emisiune a BNR. În intervalul 1914-1918 instituția a fost nevoită să sporească în permanență cantitatea de bancnote aflate pe piață, ceea ce a atras după sine, cum era și firesc de altfel, o mulțime de probleme tehnice, a căror rezolvare nu era deloc ușoară în condiții de război.

V. 1. BANCNOTA DE 5 LEI - TIP I

Deși inițial România a fost neutră față de conflictul în desfășurare, era clar atât pentru factorii de decizie ai țării, cât și pentru populație, că mai devreme sau mai târziu trebuia făcută o opțiune către una dintre tabere. Este cunoscut faptul că în condiții de război starea de spirit a populației este influențată de diverși factori și există chiar un tipar comportamental care poate defini în linii generale atitudinea adoptată de orice comunitate în momente de criză. Și unul dintre primele reflexe pe care oamenii îl au este acela de a investi în/sau a păstra diverse lucruri care își conservă valoarea intrinsecă în timp, putând fi ușor folosite la nevoie ca monedă de schimb.

În cazul populației Vechiului Regat, a fost vorba, se pare, despre monedele din argint aflate în circulație.[21] Caracterul dubitativ al afirmației noastre vine de la perioada scurtă de timp dintre izbucnirea conflictului, la 15/28 iulie 1914, și publicarea Jurnalului Consiliului de Miniștri pentru emiterea biletelor de 5 lei în "Monitorul Oficial" din 1 august 1914. Acest interval extrem de redus ne face să credem că existau cauze anterioare care reclamau emiterea unor bancnote de valoare nominală mică, la care războiul s-a adăugat doar ca un pretext în plus.[22] De altfel, documentele de arhivă vin să ateste faptul că cel puțin o parte din bancnotele de 5 lei erau deja tipărite în 1913, în Belgia, așa cum rezultă dintr-un proces-verbal de recepție datat 12 decembrie 1913.[23]

Așadar, la începutul lunii august 1914 guvernul a autorizat Banca Națională a României să emită "bilete de bancă de 5 lei

Clișeele - recto, verso - ale bancnotei de 5 lei tip I (Colecția Imprimeriei BNR)

până la cifra maximală de 25 milioane lei",[24] chiar dacă astfel era încălcat statutul BNR, care la art. 36 prevedea că "forma biletelor de bancă, modul emisiunii lor și cantitatea pentru fiecare categorie se vor fixa de Consiliul General al Băncii pe bazele aci stabilite: biletele vor fi de 20, 100 și 1 000 lei. Se va crea și un tip intermediar de 500 lei. În nici un caz valoarea unui bilet nu va putea fi mai mică de 20 lei. Proporțiunea biletelor de 20 lei, din totalul emisiunei, se fixează la 30 la sută".[25]

Hotărârea Consiliului de Miniștri avea la bază un referat al noului ministru de finanțe, Emil Costinescu, în care se arătau cauzele care determinaseră adoptarea acestei soluții. După ce la începutul documentului era subliniată influența împrejurărilor internaționale asupra circulației monetare naționale, Costinescu afirma că moneda divizionară din argint, care în condiții normale se găsise pe piață în cantitate suficientă, devenise "cu totul neîndestulătoare, din cauză că publicul de la noi, ca pretutindeni în Europa, în aceste momente acordă mai mare încredere monedei metalice decât biletelor de bancă și o adună ca să o păstreze pentru timpuri mai grele. Desigur că aceasta este o mare eroare, biletele de bancă având fără îndoială valoare tot atât de sigură cât și moneda metalică și ca comoditate (*sic !*) de manipulare este mult mai preferabilă. Dar eroarea fiind atât de răspândită nu putem împiedica ca ea să-și producă efectele și ce ne rămâne de făcut este să venim în ajutorul circulațiunii, întrebuințând mijloacele de schimb pentru valorile mici".[26]

Ceea ce atrage în mod special atenția în acest document și vine în sprijinul celor expuse anterior este afirmația lui Costinescu conform căreia în acel moment Banca Națională putea pune în circulație bancnotele de 5 lei deoarece "avusese prevederea de a le pregăti", acestea aflându-se deja în tezaurele ei.

Deși în mod normal o astfel de hotărâre nu se putea lua decât printr-o lege, din cauza faptului că în acel moment corpurile legiuitoare nu erau întrunite, s-a recurs la soluția emiterii unui jurnal al Consiliului de Miniștri, cu rezerva ca, imediat ce va fi posibil, Parlamentul să ratifice noua situație conform normelor.

Bancnota de 5 lei tip I
(Colecția Muzeului BNR)

Consiliul General al BNR a discutat problema în cursul lunii iulie 1914 și a fost de acord cu propunerile executivului, cu condiția adoptării acestei decizii și de către Adunarea generală a acționarilor. La 15 februarie 1915, în cadrul ședinței acționarilor propunerea a fost aprobată, specificându-se faptul că noile bilete urmau să aibă statut egal cu al celorlalte bancnote ale BNR. Se făcea referire și la retragerea lor din circulație, care urma să fie realizată de către bancă atunci "când vor fi încetat împrejurările excepționale care au provocat emisiunea lor, luându-se și avizul guvernului".[27]

Din punct de vedere legislativ, situația a fost reglementată la 11 martie 1915, atunci când a fost adoptată Legea pentru emiterea biletului de 5 lei. Expunerea de motive la acest act normativ, făcută de către Grigore Trancu-Iași în calitate de raportor, ne oferă mai multe detalii atât despre împrejurările adoptării soluției de emitere a unor bancnote cu valoare nominală mică, cât și despre efectele pe care această măsură le avusese până în acel moment. Astfel, se sublinia faptul că bancnota românească cu cea mai mică valoare, cea de 20 lei, nu mai satisfăcea "nevoile transacțiunilor publice" stânjenite în mod evident de lipsa monedei de valoare mai mică: "Transacțiunile mici, din cauza acestei lipse, se îngreuiară și pentru schimbul unui bilet de bancă trebuia să se plătească primă, care adesea urca până la 10 la sută".[28]

Se pare că efectele s-au făcut simțite imediat, din moment ce raportorul preciza că măsura "a adus /.../ simțitoare ameliorări în actuala noastră situațiune economică". Mai mult decât atât, în "Raportul Consiliului General al BNR către Adunarea generală extraordinară a acționarilor din 15 februarie 1915" se sublinia faptul că, îndemnată de prudență, conducerea băncii centrale pusese în circulație până în acel moment numai 12,5 milioane lei în bilete de 5 lei (din cele 25 milioane lei autorizate), deoarece se considerase că "nevoia simțită de mărunțiș era îndestulată. /.../ Măsura a fost bună, am putea zice salutară, căci panica ce începuse s-a oprit și cel puțin din punctul de vedere al lipsei de mărunțiș, ca monedă de schimb, n-a mai fost posibilă nici o exploatare a publicului".[29]

10 LEI VERSO E

Stânga: clișee ale bancnotei de 10 lei (Colecția Imprimeriei BNR)

Cum a fost rezolvată însă problema acoperirii metalice a noii emisiuni, în condițiile în care și așa circulația fiduciară era mărită ca urmare a împrumuturilor pe care statul le contractase la BNR ? Conform Statutelor din 31 ianuarie 1901 aflate în acel moment în vigoare, banca trebuia să aibă o rezervă metalică de aur de cel puțin 40 la sută din suma biletelor emise (art.35), "o proporție de 30 la sută din stocul metalic al BNR putând să constea în trate de primă ordine asupra pieților engleze, germane, franceze și belgiene". La 24 iunie 1901 aceste statute au fost modificate, prevăzându-se că "în împrejurări excepționale și pentru timp determinat, după cererea Consiliului General al Băncii, aprobată de Consiliul de Miniștri" limita minimă să poată fi redusă la 33 la sută.[30]

Era clar că, în condițiile anului 1914, aceste prevederi statutare nu mai puteau fi aplicate și de aceea, la sfârșitul lunii august, a fost emis de către Consiliul de Miniștri un jurnal privitor la acoperirea metalică. În acest act normativ era stipulat faptul că Banca Națională, prin derogare de la legea și statutele sale, era autorizată să considere ca făcând parte din stocul său metalic suma de 34,8 milioane lei, pe care o deținea "în trate aur și numerar aur disponibil la diferite bănci din străinătate de primă ordine, peste tratele de 56,6 milioane lei" care figurau deja în stocul metalic. Această hotărâre a avut la bază tot un referat al lui Emil Costinescu, document în care se menționa că prin aceste manevre puterea de emisiune a băncii urma să crească cu 104 milioane lei "cu obligațiunea pentru guvern de a regulariza prin lege această dispoziție privitoare la situațiile excepționale".[31]

Cu tot optimismul de la începutul anului 1915, când numai jumătate din cele 25 milioane lei în bilete de 5 lei fuseseră puse în circulație și se părea că situația putea fi ținută sub control, evoluția evenimentelor a reclamat emiterea unor noi bancnote cu această valoare nominală. Astfel, în august 1916, BNR a fost autorizată să emită alte 25 milioane lei pe lângă cele anterioare, aflate în acel moment în totalitate în circulație. Referatul ministrului de finanțe care a stat la baza adoptării acestei decizii sublinia că, deși pe lângă bancnotele de 5 lei mai fuseseră emise și monede cu valoarea de 5 lei, "totuși a început a se simți pe piață o mare lipsă de monedă de argint și de bilete de 5 lei. Zilnic se primesc la Minister din toate părțile numeroase cereri pentru moneda de argint, pe care suntem în imposibilitate de a le satisface, deoarece nu dispunem decât de o cantitate neînsemnată de asemenea monedă. Banca Națională este și ea zilnic asaltată cu multe cereri de bilete de 5 lei, pe care nu le poate îndestula, stocul acestor bilete fiind în cea mai mare parte întrebuințat".[32] Ca și în anul 1914,

și acum se percepea de către speculanți o primă pentru preschimbarea bancnotelor cu valori nominale mai mari de 5 lei, cuantumul acesteia fiind însă mai redus, ridicându-se la doar 5 la sută.

În pofida dorinței autorităților, conștiente de ceea ce implica hotărârea de sporire a însemnelor monetare, emiterea bancnotelor de 5 lei nu a pus capăt cererii tot mai accentuate de bani pe care societatea românească o resimțea. De aceea, conducerea BNR, de comun acord cu guvernul, a stabilit tipărirea a două noi tipuri de bancnote având valorile nominale de 1 leu, respectiv 2 lei. Este interesant de urmărit modul în care acestea au fost puse în circulație.

În ședința sa din 12 martie 1915, Consiliul General al BNR a luat două hotărâri importante: a aprobat modelul pentru biletul de 10 lei (această bancnotă nu a fost însă emisă niciodată - vezi amănunte în capitolul dedicat bancnotei de 500 lei tip I) și a decis fabricarea biletelor cu valorile nominale de 1 leu și 2 lei pentru suma totală de 15 milioane lei. Aceste bancnote urmau a se preda guvernului "în schimbul unei sume echivalente în bilete mari ale Băncii".[33]

V. 2. BANCNOTA DE 1 LEU - TIP I ȘI BANCNOTA DE 2 LEI

Deși luată în primăvara anului 1915, hotărârea nu fusese încă pusă în practică nici în luna august 1916, când într-o altă ședință a aceluiași Consiliu General se specifica faptul că, în urma înțelegerii cu Ministerul de Finanțe și sub rezerva ratificării de către Adunarea generală a acționarilor, Banca Națională "va emite urgent bilete de 1 leu și 2 lei, numai cu aprobarea Consiliului de Miniștri, care se obligă a dobândi ulterior ratificarea Corpurilor Legiuitoare".[34] Cu această ocazie au fost stabilite și proporțiile emisiunii - 7,5 milioane lei în bilete de 1 leu și 8 milioane lei în bilete de 2 lei - și au fost aprobate modelele celor două bancnote prezentate de către guvernatorul Ioan G. Bibicescu. De asemenea, era stipulat faptul că noile bancnote urmau să fie predate treptat Ministerului de Finanțe, pe măsura imprimării lor, în schimbul unor bilete ale băncii cu valori nominale mai mari sau în contul împrumuturilor pe care BNR le acordase statului român. "Retragerea din circulație se va face în înțelegere cu Guvernul, când împrejurările ce au determinat emisiunea vor fi încetat".[35]

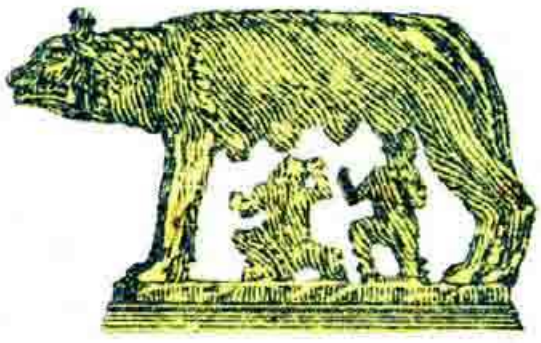

Bancnota de 1 leu tip I, verso - detaliu (Colecția Muzeului BNR)

Clișeele și bancnota de 1 leu, tip I (Colecțiile Imprimeriei BNR și Muzeului BNR)

La urmare a deciziei Consiliului General al BNR, la 8 august 1916 Consiliul de Miniștri a emis un jurnal prin care anunța punerea în circulație a noilor bancnote. Ca și în cazul bancnotei de 5 lei, și cu această ocazie ministrul de finanțe, Emil Costinescu, a prezentat problema printr-un referat în care arăta că noua emisiune era absolut necesară, în condițiile în care "de pretutindeni ne vin numeroase cereri pentru sume mari de monede și imposibilitatea de a le îndestula face să fie și mai mult căutate. Lipsa a ajuns atât de mare, încât unele magazine nu mai vând decât celor care au mărunțiș, iar lucrătorii unor stabilimente amenință cu greva dacă nu li se vor plăti salariile în monedă măruntă".[36] A doua zi, între Ministerul de Finanțe și BNR a fost semnată o convenție prin care se reglementa noua emisiune. Ambele acte au fost ratificate prin lege în decembrie 1916.

Proporția în care s-a hotărât să fie emise aceste bancnote a fost considerată însă prea mică și de aceea, la 10 august 1916, aceasta s-a mărit la 10 milioane lei pentru biletele de 1 leu și la 16 milioane lei pentru cele de 2 lei. Nici în acest mod nu au fost însă acoperite nevoile pieței, astfel că în noiembrie s-a cerut mărirea emisiunii la 50 milioane lei pentru fiecare dintre aceste bancnote.

Documentele timpului nu ne oferă, din nefericire, niciun amănunt asupra procesului de imprimare a bancnotelor în cauză. Cunoaștem doar faptul că au fost tipărite pe hârtie importată din Franța și înclinăm să credem că tipărirea propriu-zisă s-a efectuat la București. Cert este însă că, din cauza dificultăților tot mai mari legate de procesul de imprimare, conducerea băncii a fost de acord, în decembrie 1916, ca biletele de 1 leu și 2 lei

Stânga: clișee ale bancnotei de 2 lei (Colecția Imprimeriei BNR)

să fie tipărite într-o singură culoare.[37] Adunarea generală a acționarilor din februarie 1917 a aprobat toate hotărârile Consiliului General al BNR legate de noua emisiune de bilete și proporțiile acesteia.

Având în vedere nevoile pieței este sigur că aceste bancnote, care nu erau fabricate dintr-o hârtie de foarte bună calitate, au circulat foarte intens și de aceea s-au uzat repede. În martie 1918 Consiliul General al BNR aprobase deja distrugerea biletelor improprii, precizând că retragerea lor din circulație se făcea "prin numărătoare, neexistând registre pentru ele".[38] Deoarece operațiunea s-a dovedit a fi destul de anevoioasă, conducerea institutului de emisiune a delegat doi cenzori care urmau să ajute comisia însărcinată cu supravegherea distrugerii.

Cu toate că o cantitate relativ mare de bancnote "mărunte" fusese pusă în circulație, nevoile pieței nu erau pe deplin satisfăcute și de aceea la 9 iunie 1917 regele Ferdinand a promulgat Legea pentru tipărirea de către Ministerul de Finanțe a biletelor de 10, 25 și 50 bani. Explicația pe care o găsim în expunerea de motive a actului normativ este că fabricarea din metal a unor monede cu aceste valori nominale era "prea dificilă și întârzietoare" în condițiile războiului, "din pricina greutății de a ne procura metalul necesar".

Avem de-a face aici cu un fenomen interesant deoarece, în mod legal, numai Banca Națională avea drept de emisiune pe teritoriul național. Situația excepțională pe care o traversa însă țara a reclamat adoptarea unor soluții excepționale, așa încât conducerea BNR a admis, în ședința Consiliului General din 4 mai 1917, să renunțe provizoriu la exclusivitatea dreptului de emisiune al instituției.[39] Ministerul de Finanțe a fost așadar autorizat să pună în circulație "monete de hârtie pentru o valoare nominală de 10 milioane lei, repartizată astfel:

lei 5 milioane în bucăți de 50 bani;
lei 3 milioane în bucăți de 25 bani;
lei 2 milioane în bucăți de 10 bani".[40]

Noile bilete puteau fi imprimate în țară sau în străinătate, cheltuielile aferente urmând a fi acoperite "din valoarea monetelor de hârtie", beneficiul fiind încasat la bugetul statului. În privința retragerii, legea specifica doar că urma a se face atunci când guvernul va considera necesar. Bancnotele au fost tipărite de către Serviciul Geografic al Armatei, având ca element comun portretul regelui Ferdinand. Acestea au fost primele bancnote românești pe care s-a regăsit chipul unui monarh.

V. 3. BANCNOTA DE 500 LEI - TIP I

În anul 1912, în plin război balcanic, Consiliul General al BNR a hotărât emiterea unei bancnote cu valoarea nominală de 10 lei. S-a trecut chiar la fabricarea unei "hârtii de cârpă " (este vorba despre hârtia din bumbac), dar nu și la imprimarea propriu-zisă a biletului. După izbucnirea Primului Război Mondial și având în vedere atât numeroasele împrumuturi pe care banca centrală le-a acordat statului, cât și nevoile pieței, conducerea BNR a decis în 1916 ca pentru "înlesnirea circulațiunii" să fie emis "un bilet intermediar între 1 000 și 100 lei și astfel s-a creat biletul de 500 lei". [41]

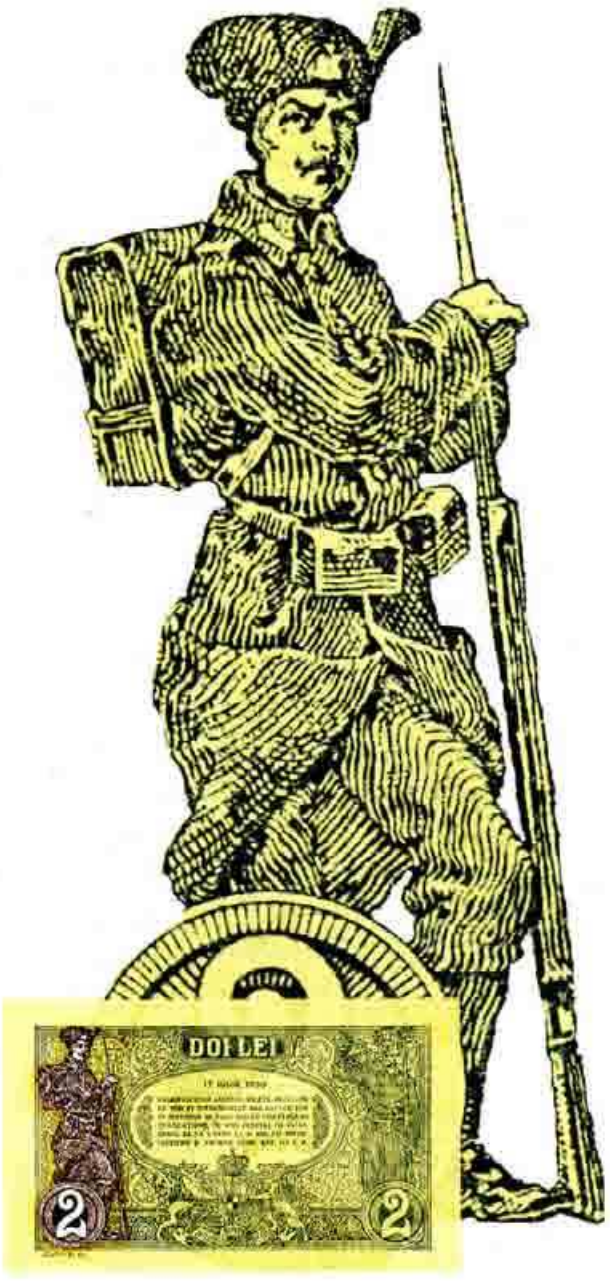

Deși inițial se dorea imprimarea acestei valori nominale pe hârtie de ramie, dificultățile privind fabricarea hârtiei în Franța au determinat conducerea băncii să aprobe folosirea pentru tipărirea biletului de 500 lei a hârtiei destinate inițial bancnotei de 10 lei.

Cu toate eforturile făcute de banca centrală, pe piață se simțea o acută lipsă de bani. Pentru a nu recurge la noi emisiuni, Consiliul General al BNR, aflat la Iași, a adresat la 16 februarie 1917 un apel către public în care expunea pericolul indus de creșterea fără limită

a circulației monetare. După o scurtă trecere în revistă a situației, se făcea precizarea că în 1915-1916, din cauza evenimentelor, banca fusese nevoită să își sporească emisiunea, dar acest fapt nu putea justifica totuși creșterea ei de trei ori. Explicația reală a conducerii băncii consta în aceea că publicul tezauriza biletele "împins de o teamă nejustificată /.../ și fără nici un cuvânt legitim".[42]

Biletele, deși teoretic figurau în circulație, în realitate nu circulau și de aici "o mare îngreunare atât în ce privește acoperirea metalică a biletului, cât și în ce privește nevoile circulațiunei".[43] Eforturile băncii erau foarte mari și în privința realizării acoperirii bancnotelor cu stocul metalic prevăzut în legea de organizare a BNR și pentru imprimarea acestora, având în vedere faptul că la Iași nu existau mașinile tipografice de la București, iar hârtia necesară imprimării era aproape imposibil de adus din străinătate.

Prin urmare, populația era rugată să își depună "fără grije" economiile în conturile pe care le putea deschide la BNR, de unde avea posibilitatea de a retrage "zilnic și ori de câte ori va voi orice sume de care ar avea nevoie", banca nepercepând niciun comision pentru aceste operațiuni. Pe lângă avantajele

Bancnota de 2 lei, verso - detalii (Colecția Muzeului BNR)

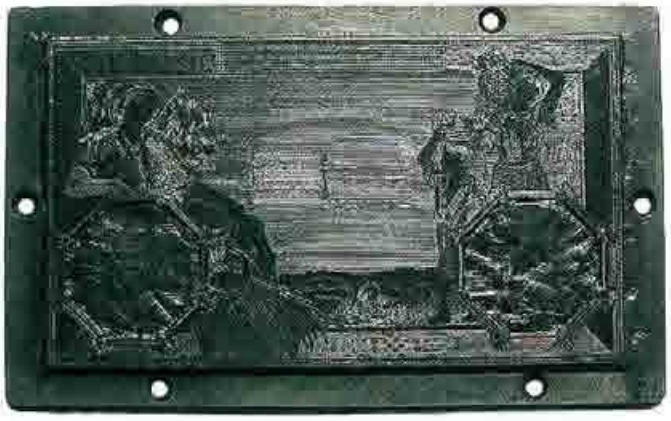

Clișeele - recto, verso - ale bancnotei de 500 lei, tip I (Colecția Imprimeriei BNR)

indiscutabile pe care le prezenta păstrarea economiilor într-un cont, comunicatul BNR invoca și faptul că prin aceasta era servit "și interesul superior al țării. /.../ Este dar o datorie patriotică pentru fiecare cetățean să nu țină acasă fără nevoie bilete de bancă".[44]

Nu știm ce impact a avut apelul adresat populației de BNR, cert este însă că nevoia de bancnote depășea cu mult ritmul căruia institutul de emisiune îi putea face față. Tocmai de aceea, la 14 martie 1917, Bibicescu a transmis o circulară către toate sediile băncii prin care, invocându-se atât volumul mare al circulației bănești, cât și lipsa echipamentului tipografic de la Iași, se cerea manevrarea cu cea mai mare atenție a bancnotelor aflate la acestea. Se sublinia nevoia ca toate biletele uzate, dar care se mai puteau repune totuși în circulație, să fie lipite, și numai cele extrem de deteriorate să fie supuse distrugerii. Mai mult chiar, trebuiau reverificate stocurile de bilete trecute în anulare pentru a putea fi recuperate și de acolo bancnotele care mai puteau fi totuși întrebuințate.[45]

V. 4. TIPĂRIREA ÎN RUSIA A BANCNOTELOR BNR

Evoluția nefavorabilă a operațiunilor de pe front a determinat refugierea autorităților centrale ale statului la Iași, Moldova fiind singura provincie românească neocupată de inamic. Banca Națională a urmat și ea acest drum. La Iași însă operațiunea de imprimare a biletelor era practic imposibilă din lipsa utilajelor necesare. Intuind în parte desfășurarea evenimentelor, guvernatorul BNR Ioan G. Bibicescu a inițiat demersuri pe lângă Banca Franței în scopul unei eventuale colaborări privind tipărirea biletelor românești. Dintr-o scrisoare datată 10/23 noiembrie 1916 și adresată guvernatorului Băncii Franței reiese faptul că până în acel moment avuseseră deja loc negocieri cu unul dintre cei mai importanți fabricanți de hârtie, Papeteries d'Arches, care confirmase că putea fabrica pentru BNR hârtia necesară imprimării a 300 000 de bilete de 20 lei și 100 000 de bilete de 100 lei. Era însă mult prea puțin în comparație cu nevoile pieței românești, pe care Bibicescu le caracteriza ca fiind "cu mult mai considerabile".[46]

Conform aceluiași document, guvernatorul francez era rugat să permită confecționarea pânzelor necesare realizării filigranelor în atelierele instituției pe care o conducea și să intervină, în măsura posibilului, pentru dublarea, cel puțin, a cantității de hârtie destinate imprimării bancnotelor românești. Dacă acest lucru nu se putea face de către fabrica de la Arches, Bibicescu ruga să se comande la Papeteries du Marais et de Sainte-Marie, vechiul furnizor al BNR, următoarele cantități de hârtie: 6 milioane bilete de 20 lei, 3 milioane bilete de 100 lei din hârtie de ramie și 5 milioane bilete de 5 lei din hârtie de șifon.[47]

Din scrisoarea adresată de Bibicescu rezultă în mod clar faptul că în acel moment la Banca Franței se imprimau bancnote românești. Guvernatorul BNR își informa omologul că la București se hotărâse renunțarea deocamdată la tipărirea biletelor de 1 000 lei în capitala franceză, menținându-se comanda numai în privința valorilor nominale de 20 și 100 lei. Bancnotele trebuiau expediate la București sub formă de coli netăiate, numerotate, dar fără să aibă imprimate data emisiunii și semnăturile.[48]

Intervenția lui Bibicescu a avut succes, astfel că cel puțin pe întregul parcurs al anului 1917 la Paris au fost imprimate bilete

românești de 20 și 100 lei. În luna martie 1917, ministrul român în capitala Franței, Al. Lahovary, anunța expedierea a 10 lăzi cu bancnote. Faptul este confirmat și de procesul-verbal al ședinței Consiliului General al BNR din 23 martie 1917 în care se vorbește despre acest transport și de traseul lui sinuos: Banca Franței a expediat cele 10 lăzi conținând 80 milioane lei în bilete cu valoarea nominală de 100 lei către Banca Angliei, care se însărcinase cu trimiterea lor la Petrograd, de unde urmau să fie preluate de către BNR.[49] Pentru a se ajunge la această soluție Lahovary apelase la colegul său de la Londra, Nicolae Mișu care, la rândul său, făcuse demersurile necesare pe lângă amiralitatea engleză. Transportul a fost asigurat la Paris de către ambasadorul român pentru suma de 200 000 franci francezi și a fost însoțit din partea BNR de către Alexandru Zeuceanu.[50] Documentele timpului menționează încă două transporturi venite de la Banca Franței în 1917: unul în luna septembrie (8 lăzi conținând bancnote de 20 lei) și altul în luna noiembrie (21 de lăzi cu bancnote a căror valoare nominală nu este însă precizată).

Soluția imprimării în Franța nu era însă decât una de moment, din cauza dificultăților legate de transport și a evoluțiilor de pe front. De aceea, în februarie 1917, a fost

Sediul sucursalei Iași a BNR în timpul Primului Război Mondial

Probe ale bancnotei de 100 lei realizate la Petrograd în 1917 (Colecția Imprimeriei BNR)

trimisă la Petrograd o delegație compusă din patru membri și condusă de inginerul Gheorghe Dobrovici, șeful Serviciului Fabricarea Biletelor. Acesta, după tratativele purtate cu autoritățile ruse, îl informa pe guvernatorul BNR, în martie 1917, că obținuse acordul pentru imprimarea bancnotelor românești. El preciza chiar faptul că la 16 martie 1917 erau deja instalate clișeele, iar tipărirea putea începe în trei zile.[51] Procesul de imprimare a început în primele zile ale lunii aprilie, la tipografia Casei de Depuneri a Rusiei, cu biletele de 2 lei. Acestea au fost tipărite pe hârtie simplă de proveniență americană, care a fost pusă la dispoziția părții române de către Imprimeria Băncii Imperiului Rus. "Tot la această tipografie au fost fabricate ceva mai târziu și biletele de 5 și 100 lei pe hârtie filigranată de proveniență japoneză".[52]

Tipografia Casei de Depuneri a Rusiei nu a putut însă face față tuturor solicitărilor venite din partea BNR, astfel că pentru tipărirea biletelor românești a mai fost angajată o tipografie particulară, Golke and Co., unde a fost începută imprimarea biletelor de 1 leu, inițial pe hârtie americană, iar după epuizarea acesteia pe hârtie japoneză. Tot aici au fost numerotate și grifate și biletele deja imprimate la Casa de Depuneri. Operațiunea de imprimare a biletelor românești la Petrograd a fost așadar una intensă,[53] astfel că, până la sfârșitul lunii iunie 1917, fusese deja tipărită o importantă cantitate de bilete cu valorile nominale de 1, 2, 5, 20 și 100 lei, care a fost transportată la Iași în trei tranșe.[54]

Inginerul Gheorghe Dobrovici
Șeful Serviciului Fabricarea Biletelor

NCA NATIONALA A ROM EI

BANCA NATIONALA A EI

Stânga: coală cu probe ale bancnotei de 1 leu imprimată la Petrograd (Colecția Imprimeriei BNR)

La Petrograd condițiile de imprimare a biletelor BNR au devenit improprii în primăvara anului 1917, "atât din cauza mișcării politice, cât și a nesiguranței frontului", așa că inginerul Dobrovici a plecat la Moscova, probabil în luna mai, pentru a căuta o tipografie.[55] Inițial s-a dorit închirierea unei instalații de imprimat, dar "după numeroase cercetări", Theodor Capitanovici, împreună cu Gheorghe Dobrovici, i-au propus în scris lui Bibicescu ca Banca Națională a României să achiziționeze o tipografie la Moscova. Consiliul General a aprobat această propunere la 24 august 1917, fiind cumpărată "contra sumei de 210 00 ruble plus comisionul și cheltuielile" tipografia E. I. Peciughina.[56] Documentele timpului au reținut că era vorba despre "o instalațiune completă, într-un local separat, cu mașini noi și bine condiționate și după calculele făcute s-ar putea obține o mare reducere de prețuri - aproape 45 la sută din ceea ce se plătește acum la Petrograd".[57] Această tipografie a lucrat până la sfârșitul anului 1917, Dobrovici scriindu-i în câteva rânduri lui Bibicescu pentru a-i cere să-i trimită câțiva muncitori tipografi. Consiliul General a aprobat în august 1917 punerea în circulație a bancnotelor de 5 și 100 lei, tipărite la Moscova.

Printr-o scrisoare datată 10 octombrie 1917, Bibicescu îl informa pe Capitanovici că la Iași se hotărâse ca în Rusia să fie imprimate numai bancnotele mai sus menționate, restul valorilor nominale urmând a fi fabricate în țară. De asemenea, delegatul băncii era rugat cu insistență să urmărească distrugerea tuturor resturilor de hârtie rezultate în urma procesului de tipărire.[58]

După preluarea puterii de către bolșevici, tipografia BNR din Moscova a fost confiscată. S-a reușit totuși trimiterea în țară a biletelor imprimate, a unei părți din hârtia destinată tipăririi și a mai multor materiale tipografice. În capitala Rusiei au rămas însă toate utilajele și patru lăzi conținând 7 000 de foi a 25 de bilete cu valoarea nominală de 1 leu, complet imprimate și numerotate, dar negrifate.[59] Dintr-o circulară emisă la 19 iunie 1918 aflăm că mai fuseseră confiscate și 960 000 de bilete de 2 lei "complect imprimate, grifate și numerotate (două culori recto și una verso) în coale de câte 24 bilete pe coală".[60]

Bancnotele tipărite în Rusia au circulat câțiva ani după încheierea războiului, chiar dacă încă din vara anului 1918 sediile băncii erau informate asupra intenției de a se retrage biletele cu valorile nominale de 5 lei (alfabetele 1-154) și 100 lei (alfabetele 1-41 și literele A-F din alfabetul 42), toate imprimate

la Moscova.[61] La 20 decembrie 1919, guvernatorul Bibicescu a semnat o circulară către toate sucursalele BNR, prin care cerea ca pe măsură ce bancnotele "tip Rusia" erau prezentate la ghişeele băncii să fie reţinute şi expediate centralei.[62] O încercare similară avusese loc şi mai devreme în anul respectiv, când fusese emis un ordin de retragere din circulaţie a acestor bancnote. Cu acel prilej guvernatorul i-a rugat pe funcţionarii care urmau să facă operaţiunea să cerceteze în acelaşi timp şi modul în care deţinătorii intraseră în posesia lor.[63]

Motivele pentru care se dorea retragerea cât mai grabnică din circulaţie a acestor bancnote erau întemeiate. În atmosfera extrem de agitată, caracteristică primilor ani după război, propaganda bolşevică încerca să câştige cât mai mulţi adepţi. Pentru aceasta era nevoie desigur de fonduri substanţiale şi, conform surselor documentare, Siguranţa Generală a Statului avea în 1921 informaţii că ruşii puseseră deja "în circulaţiune bilete false ale Băncei Naţionale a României de tipul 100 şi 500 lei pe care le-au îndreptat spre ţară". După primirea acestor informaţii, conducerea instituţiei a transmis către toate sucursalele şi agenţiile sale o circulară confidenţială prin care li se atrăgea atenţia funcţionarilor "spre a fi cât se poate de vigilenţi când veţi găsi în circulaţie asemenea bilete ca să se poată prinde distribuitorii lor".[64]

Consiliul General al Băncii Naţionale a hotărât în octombrie 1921 ca biletele de 5 lei şi 100 lei tipărite la Moscova să fie retrase în termen de trei luni, începând cu 1 ianuarie 1922, dar se pare că măsura nu a putut fi aplicată în totalitate, din moment ce în noiembrie 1925 acelaşi organism hotăra ca termenul limită până la care se putea face preschimbarea biletului de 100 lei, imprimat în Rusia, să fie 1 ianuarie 1926.

V. 5. EMISIUNEA BĂNCII GENERALE ROMÂNE

Deşi imediat după intrarea României în război armata română înregistrase victorii pe frontul din Transilvania, după regruparea forţelor inamice ofensiva asupra Bucureştiului nu a mai putut fi ţinută în frâu. În această situaţie partea de sud a Vechiului Regat a fost evacuată de către autorităţile române care au plecat în refugiu la Iaşi. Aşa cum deja am amintit, Banca Naţională, în acel moment o instituţie cu capital în totalitate privat, şi-a instalat şi ea sediul central la Iaşi. La Bucureşti a continuat să funcţioneze numai o sucursală a cărei conducere a fost încredinţată directorilor Nicolae Bărbulescu şi Constantin I. Băicoianu. Operaţiunile care puteau fi efectuate de către această sucursală au fost precizate cu strictete: scontarea portofoliului caselor de bancă şi persoanelor care aveau deja un cont curent cu facultatea de scont la BNR, efectuarea de împrumuturi simple sau în cont curent pe efecte publice, primirea de depozite, încasarea sumelor datorate BNR, liberarea recipiselor la vedere şi emiterea mandatelor de plată valabile numai în interiorul ţării.[65]

Banca Generală Română la începutul secolului XX (Fototeca istorică a BNR)

Dresdner Anzeiger

Nr. 339 — Donnerstag den 7. Dezember 1916 — 187. Jahrgang

Der Fall von Bukarest

wtb Berlin, 6. Dezember. (Amtlich.) Bukarest ist genommen. Se. Majestät der Kaiser haben allerhöchst aus diesem Anlaß in Preußen und Elsaß-Lothringen am 6. Dezember 1916 Salutschießen, Flaggen und Kirchengeläute angeordnet.

Sieg am Altfluß – Sinaia und Ploesti genommen

Kaiserzusammenkunft im deutschen Hauptquartier — Sturz Asquiths

Capitularea Bucureștiului reflectată în presa germană

Starea de război și ocuparea de către inamic a unei părți importante din teritoriul național au dereglat toate mecanismele vieții economice. Circulația monetară a fost afectată profund, iar după intrarea trupelor germane în București, acest palier al vieții economice a cunoscut o nouă lovitură: emiterea unui nou mijloc de plată de către Banca Generală Română (bancă cu capital german). Noua monedă, care a purtat tot denumirea de leu, a fost instituită printr-o ordonanță a Comandamentului Militar German prin care banca mai sus amintită era însărcinată cu "aprovizionarea cu mijloace de plată a teritoriilor ocupate". Băncii Generale Române i s-a atașat o secție de emisiune, încălcându-se astfel legislația care prevedea dreptul exclusiv de emisiune al Băncii Naționale.

În lucrarea sa "Sistemul bănesc al leului și precursorii lui", Costin C. Kiriței explică în amănunt care sunt rațiunile emiterii unei monede de război. Astfel, spre deosebire de moneda care circulă în mod normal pe teritoriul unui stat și care se emite pentru acoperirea cheltuielilor neproductive ale acestuia, banii de război sunt emiși numai pentru trecerea "cheltuielilor puterii ocupante asupra poporului care suferă ocupația" și pentru a înlesni însușirea gratuită de către ocupant a tuturor resurselor de care are nevoie.[66]

Germanii au aplicat așadar și la noi soluția pe care o aplicaseră deja în Belgia, Italia și Polonia, teritorii în care au emis monedă din momentul în care le-au ocupat. Pentru ocupant aceasta era cea mai convenabilă stare de fapt, mai ales că marca suferise o puternică depreciere, ca urmare a efortului de război și a folosirii sale și în afara granițelor naționale. Interesant este faptul că hotărârea emiterii unui nou mijloc de plată pentru România a fost luată la Berlin încă din luna octombrie 1916 atunci când Bucureștiul nu fusese încă ocupat. Astfel, la 29 octombrie 1916, la sediul Ministerului de Război al Germaniei, a avut loc o primă ședință la care au participat și reprezentanți ai Austro-Ungariei și Bulgariei și în care s-a discutat, printre altele, modalitatea de emitere a unei noi monede în România. Reproducem aici, *in extenso,* procesul-verbal încheiat cu această ocazie: "Maiorul von Kessler prezintă punctele care ar putea servi ca bază la crearea unui mijloc de plată.

A) 1. Fiecare Aliat aparținând armatei trebuie să plătească în numerar tot ce ia din țară pentru satisfacerea nevoilor sale.

2. Depozitele mai mari existente se vor rechiziționa prin bonuri.

3. În cazuri anumite în care Administrația Militară are un interes special să provoace serviabilitatea vânzătorului se va plăti în numerar.

Bancnote emise de Banca Generală Română (Colecția Muzeului BNR)

B) Trebuie creat un mijloc nou de plată care să fie primit de orice român precum și de orice om aparținând armatei și care să fie admis și de Administrația Militară a armatei. Confecționarea să fie în limba română.

C) Acest mijloc de plată va fi procurat prin aceia că se va da ordin Băncii Generale Române de autoritățile militare germane ca prin anexarea unei secții de emisiune să se pună în circulație bilete de bancă care vor fi acoperite printr-un depozit de mărci la Reichsbank din Berlin pe cursul de 80 mărci pentru 100 lei.

La încheierea păcii se va proceda astfel ca rambursarea tuturor biletelor emise să se ia de Guvernul român asupra sa. Prin acest procedeu tot depozitul va recădea celor ce l-au depus și Aliații ar fi primit în tot acest timp în mod gratuit mărfurile importate.

Dacă însă, la rambursarea acelor bilete s-ar ridica pretenții asupra depozitului de la Reichsbank, prin aceasta nu s-ar aduce nicio pagubă imperiilor aliate, deoarece ele dinainte au primit mărfuri pentru acea contravaloare.

D) Societatea Centrală de cumpărare din Berlin s-a declarat gata să ia rolul de bancher față de secția de emisiune, să depună acoperiri noi la Reichsbank, după cereri telegrafice, astfel ca acea secție de emisiune să fie în stare să facă noi emisiuni de bilete după nevoi. Ea s-a mai declarat gata să procedeze la lichidarea tuturor socotelilor cu imperiile aliate, după procedeul obișnuit până în prezent.

E) S-a hotărât cu unanimitate, având în vedere că deja o mare parte a României este ocupată, să se procedeze cât mai repede la introducerea acestor bani la Comandamentul Suprem al Armatei a 9-a și al Armatei Mackensen.

F) Pentru înlesnirea operațiunilor de lichidare, Societatea Centrală de Import va fi singura instituție de lichidare față de Ministerele de Război ale celor patru imperii aliate.

G) Transporturile de mărfuri rechiziționate urmează a se plăti în numerar biroului de lichidare, după prețurile ce urmează a se stabili, aceasta pentru a se evita greutățile la lichidarea definitivă.

Asupra tuturor acestor puncte s-a obținut un deplin acord".[67]

În opinia noastră, câteva sunt aspectele care trebuie reținute: ocupanții nu au impus nicio limită în privința emisiunii, ceea ce nu a făcut decât să îi avantajeze, agravând situația economiei românești; acoperirea noii emisiuni urma să fie făcută printr-un depozit în mărci pe

Bancnota de 100 lei emisă de Banca Generală Română - detaliu (Colecția Muzeului BNR)

care Banca Generală Română îl avea la Reichsbank, creat din vărsămintele efectuate de către beneficiarii germani ai mărfurilor românești; procesul de imprimare a noilor bancnote a început imediat.

În noiembrie 1916 Bucureștiul a fost ocupat, așa că germanii și-au putut pune în aplicare planul. Astfel, la 18 ianuarie 1917 a fost emisă de către Comandamentul Militar Suprem o ordonanță "pentru aprovizionarea cu mijloace de plată a teritoriilor ocupate" în care au fost reluate punctele de mai sus. Prin intermediul acestui act, Banca Generală Română a fost împuternicită să emită bancnote cu următoarele valori nominale: 0,25 lei, 0,50 lei, 1 leu, 20 lei, 100 lei și 1 000 lei. Biletele urmau să fie predate de către secția de emisiune a Administrației Militare către secția de emisiune a acestei bănci, "căreia îi incumba sarcina să le libereze pe bază de mandate scrise din partea Administrațiunii Militare în România și a Statului Major Economic, secția financiară, contra chitanță în triplu".[68] Prin intermediul "Gazetei Bucureștilor", publicul a fost informat asupra noii emisiuni, specificându-se că "biletele emise vor fi mijloc de plată legal în teritoriul ocupat. Orice locuitor și orice autoritate românească este obligată a le primi în plată".[69] Ca urmare a însărcinării date Băncii Generale Române de către ocupanți, președintele Consiliului de Administrație al instituției, Theodor Rosetti, fost guvernator al BNR, a demisionat în semn de protest. La conducerea secției de emisiune au fost numiți O. Petersen, unul dintre directorii Băncii Generale și căpitanul de cavalerie Lehmann, din Regimentul 10 Husari. A doua zi după publicarea acestei ordonanțe a sosit la București un prim transport de bancnote. De la Berlin s-au primit cu regularitate noile bilete până la 7 octombrie 1918, valoarea totală emisă fiind de 2 172 725 000 lei.[70]

În momentul încheierii Păcii de la București la 24 aprilie/7 mai 1918, Germania a impus României condiții și în legătură cu emisiunea Băncii Generale. Astfel, articolul 5 al tratatului avea următoarea formulare: "România va achita din fonduri proprii cu bilete de bancă ale Băncii Naționale a României sau cu alte

mijloace de plată, într-un răstimp de șase luni de la ratificarea tratatului de pace, biletele emise de Banca Generală Română (secția de emisiune), în urma dispoziținii administrației de ocupație, bilete pe care nu le va mai pune în circulațiune, așa că sumele și depozitele aflate la Banca Imperiului German pentru acoperirea lor vor deveni libere. Până la achitare, biletele de bancă ale Băncii Generale Române vor fi recunoscute ca mijloace legale de plată. După ratificarea tratatului de pace asemenea bilete nu se vor mai emite".[71]

Nu putem să nu remarcăm faptul că ulterior semnării Tratatului de Pace de la București a fost sporită și emisiunea biletelor Băncii Generale, înregistrările contabile confirmând acest fapt. La încheierea Primului Război Mondial, în noiembrie 1918, se aflau în circulație 2 114 727 958 lei,[72] sumă împărțită pe valori nominale astfel: 1 172 824 000 lei în bilete de 1 000 lei; 508 695 150 lei în bilete de 100 lei; 295 568 720 lei în bilete de 20 lei; 97 003 342,50 lei în bilete de 5 lei; 4 144 603 lei în bilete de 2 lei; 25 545 200,50 lei în bilete de 1 leu; 6 288 415,50 lei în bilete de 0,50 lei și 4 658 526,50 lei în bilete de 0,25 lei.[73]

Bancnota de 20 lei emisă de Banca Generală Română - detaliu (Colecția Muzeului BNR)

VI. UNIFICAREA MONETARĂ

După război, autorităţile române au ţinut cont de faptul că în mâinile populaţiei se găsea o mare cantitate de astfel de monedă, astfel că bancnotele Băncii Generale Române au continuat să aibă putere circulatorie, chiar dacă fuseseră emise de către inamic, şi după încheierea ostilităţilor, până în momentul realizării unificării monetare.

După înfăptuirea Marii Uniri, una dintre cele mai dificile sarcini pe care Banca Naţională a trebuit să le îndeplinească a fost operaţiunea de unificare monetară. Pe teritoriul României Mari circulau mai multe tipuri de însemne monetare, emise de bănci româneşti şi străine, fiind încălcate astfel prevederile legale care stipulau faptul că BNR era singura instituţie abilitată să emită monedă pe cuprinsul teritoriului naţional. Astfel, pe lângă leu, moneda oficială a statului român, mai erau în circulaţie coroanele austro-ungare, rublele ruseşti (de două tipuri, Romanov şi Lvov) şi biletele emise de către Banca Generală Română. Aceste însemne monetare, aflate în mari cantităţi pe piaţa românească, nu făceau decât să încurajeze specula şi să sporească fenomenul inflaţionist, autorităţile având informaţii credibile în acest sens.

Unificarea monetară era însă o operaţiune greu de înfăptuit în condiţiile date, necesitând pe lângă un volum imens de muncă, o perfectă colaborare şi comunicare între autorităţile centrale (în speţă Banca Naţională, Ministerul de Finanţe, Ministerul de Război şi Ministerul de Interne), între acestea şi autorităţile locale şi, nu în ultimul rând, cu cetăţenii.

În Basarabia leul fusese introdus ca unitate monetară în luna aprilie 1918, prin Înalt Decret Regal. Documentul prevedea faptul că toate autorităţile publice erau obligate să încaseze dările şi să-şi plătească cheltuielile în "monetele naţionale româneşti care devin astfel obligatorii şi liberatorii şi în Basarabia". Transformarea în lei a drepturilor fixate în ruble trebuia să se facă la cursul de maximum 1,60 lei pentru o rublă. Cum era şi firesc, a fost îngăduit un interval de timp, a cărui limită maximă urma a fi stabilită, în care autorităţile locale mai puteau încasa taxele de la populaţie pe baza acestui calcul, dar numai în ruble Romanov.

Regimul introdus în Basarabia a fost diferit față de ceea ce s-a întâmplat în Transilvania și Bucovina, unde coroanele au continuat să circule, sub rezerva ștampilării lor de către autoritățile române.

Aceeași operațiune a ștampilării s-a aplicat și în cazul biletelor emise de către Banca Generală. Prin Înaltul Decret Regal emis la 3 decembrie 1918 se prevedea că bancnotele în cauză aveau în continuare putere circulatorie, însă toți deținătorii lor erau obligați să se prezinte până la 1 ianuarie 1919 pentru ștampilarea lor (operațiunea era imposibil de realizat într-un termen atât de scurt; acesta a fost ulterior prelungit în două rânduri). Ștampilarea urma să fie făcută la casieria centrală a Ministerului de Finanțe, administrațiile financiare, birourile vamale, percepțiile statului și sucursalele BNR.

În pofida decretului amintit, banca centrală nu recunoștea aceste însemne monetare care se aflau în cantitate mare pe piață.[74] Ministrul de finanțe se plângea că existau mari dificultăți în primirea acestor bilete la ghișeele băncii din Muntenia, iar în Moldova situația era de-a dreptul disperată. Zilnic se primeau numeroase reclamații în care cetățenii se plângeau de faptul că bancnotele Băncii Generale nu erau primite ca mijloc de plată la autoritățile statului și mai ales la Banca Națională. Situația era agravată de faptul că unii salariați își primeau retribuțiile numai în aceste bilete pe care practic nu le puteau întrebuința. La Iași s-a desfășurat chiar o mișcare a lucrătorilor ceferiști care a avut ca punct de plecare această stare de fapt.

Având în vedere toate acestea, ministrul de finanțe, Oscar Kiriacescu, i-a adresat o scrisoare guvernatorului BNR, Ioan G. Bibicescu, rugându-l să intervină pentru îndreptarea situației "ținând seama de greutățile și consecințele la care poate da naștere refuzul primirii biletului Băncii Generale Române". Din acest motiv, Consiliul General al BNR a hotărât că, "pentru a nu cauza guvernului nici un fel de dificultăți", primește aceste bilete, chiar dacă aceasta însemna "o anulare voluntară a exclusivității privilegiului de emisiune". Condiția pusă era ca Ministerul de Finanțe să se oblige a înlocui bancnotele în cauză cu bancnotele BNR.[75]

La sfârșitul lunii februarie 1919, ministrul de finanțe, Oscar Kiriacescu, i-a reafirmat guvernatorului BNR, Ioan G. Bibicescu, necesitatea retragerii de urgență a bancnotelor în cauză din două motive principale: pe de o parte se înregistraseră încercări de falsificare a lor, iar pe de alta, în acest mod se putea reduce circulația fiduciară. În fața acestei realități, guver-

Coroane austro-ungare de diverse valori nominale, retrase în anul 1920 ca urmare a unificării monetare

natorul a fost împuternicit de către Consiliul General al BNR să poarte tratativele şi să ia măsurile pe care le considera necesare în vederea retragerii biletelor Băncii Generale Române.[76] Totodată, la 13 martie a fost emis un decret care prevedea că "hârtia monetă, emisiunea Băncii Generale, nepurtând ştampila autorităţilor româneşti este oprită la import".[77]

În urma discuţiilor pe care Bibicescu le-a purtat cu reprezentanţii guvernului, la 12 mai 1919 a fost semnată o convenţie prin care statul a obţinut un credit în valoare de 1,5 miliarde lei "în scopul retragerii din circulaţie a bancnotelor Băncii Generale Române şi pentru alte nevoi ale statului". Pentru acest împrumut, statul nu plătea nicio dobândă şi se angaja să recunoască Băncii Naţionale titlul privilegiat asupra depozitului făcut de guvernul german la Reichsbank pentru garantarea biletelor în cauză. De asemenea, BNR i se recunoştea privilegiul asupra oricărei alte despăgubiri care i s-ar fi acordat statului român la Conferinţa de Pace de la Paris "până la concurenţa acoperirii noii emisiuni".[78]

Împrumutul contractat de stat nu a putut fi folosit pentru scopul declarat, fapt care reiese dintr-un memoriu pe care Kiriacescu i l-a trimis lui Bibicescu în iulie 1919. Ministrul de finanţe justifica cheltuirea banilor destinaţi operaţiunii de retragere a bancnotelor Băncii Generale Române prin acoperirea nevoilor curente ale statului,[79] ale cărui cheltuieli lunare se ridicau la suma de 300 milioane lei, în timp ce veniturile colectate erau în cuantum de 60-70 milioane lei.[80]

Din acelaşi memoriu al ministrului de finanţe reiese şi faptul că operaţiunile de ştampilare a coroanelor, rublelor şi biletelor Băncii Generale nu dăduseră rezultatele scontate, întrucât se desfăşurau cu dificultate şi, cu toate măsurile luate de către autorităţi, începuseră să circule şi bancnote fals ştampilate. Kiriacescu exemplifica şi prin cifre situaţia ştampilării. Astfel, din cele 2, 173 miliarde lei în bilete ale Băncii Generale, se prezentaseră la ştampilare numai 1,1 miliarde lei. Ministrul de finanţe credea că mai rămăseseră neştampilate sau fuseseră ştampilate în fraudă 300 - 400 mi-

Ruble ruseşti de diverse valori nominale care au fost retrase în anul 1920, ca urmare a unificării monetare

lioane lei. Situaţia era similară şi în cazul monedelor străine: în Transilvania fuseseră ştampilate numai 800 milioane coroane la care se mai adăugau încă 200 milioane în Bucovina, iar în Basarabia se prezentaseră numai 500 - 600 milioane ruble.

La sfârşitul lunii iulie 1919 a fost emis un nou decret prin care se preciza că "până la noi dispoziţiuni, la casele publice din Transilvania, Banat, ţinuturile româneşti din Ungaria şi în Bucovina se vor primi, pe lângă moneda legală leu, numai bancnotele coroane ştampilate în acele teritorii după regulile stabilite, precum şi bancnotele de una sau două coroane neştampilate, socotindu-se fiecare coroană drept 50 de bani. Se vor primi de asemenea şi coroanele metalice tot drept 50 bani coroana".[81]

În anul 1920, în mediile de afaceri şi în presă se desfăşura o campanie tot mai susţinută pentru efectuarea unificării monetare, Banca Naţională fiind supusă unor presiuni tot mai mari. Autorităţile erau acuzate că întârziaseră nejustificat de mult operaţiunea, care ar fi putut începe, în opinia contestatarilor, imediat după înfăptuirea actului politic de la 1 Decembrie 1918. În sprijinul afirmaţiilor vehemente pe care le făceau, aceştia aduceau ca argumente experienţele similare pe care statele din vestul Europei (Franţa, Italia, Belgia) le avuseseră. De asemenea, dacă unificarea s-ar fi înfăptuit imediat după Marea Unire, piaţa financiară românească nu ar mai fi trebuit să facă faţă "invaziei coroanelor şi rublelor fals ştampilate care impun azi o jertfă tot mai mare tezaurului român".[82]

Un atac virulent la adresa Băncii Naţionale a fost lansat şi de fostul ministru de finanţe în guvernul condus de Alexandru Vaida-Voevod, Aurel Vlad. Acesta, într-un interviu apărut în "Foaia Poporului" din Sibiu, acuza conducerea băncii centrale că nu luase

nicio măsură pentru retragerea coroanelor din circulație. După câtva timp, fostul demnitar a revenit asupra declarațiilor sale și a recunoscut că în scurtul său ministeriat, de numai trei luni, au avut loc negocieri cu BNR "care sub anumite condițiuni era aplecată să pună la dispoziție o anumită sumă de bani pentru regularea valutei".[83]

Cu toate criticile adresate instituției pe care o conducea, Bibicescu a negociat cu Ministerul de Finanțe termenii în care urma să se realizeze unificarea monetară. Astfel, la 24 martie 1920 guvernatorul BNR a trimis un memoriu noului ministru de finanțe, Constantin Argetoianu, în care era sintetizată, într-o manieră remarcabilă, starea de fapt care exista în România în domeniul monetar. Bibicescu afirma că, în conformitate cu datele statistice pe care le deținea, pe teritoriul țării se aflau în circulație monede în valoare de aproximativ 9,3 miliarde lei (din această sumă aproximativ 4,2 miliarde lei erau emiși de BNR, restul fiind coroane austro-ungare, ruble și lei emiși de către Banca Generală Română). Înainte de război, la nivelul Vechiului Regat circulația monetară era de aproximativ 700 milioane lei, iar guvernatorul aprecia că pe cuprinsul României Mari aceasta trebuia să se situeze între 3 și 4 miliarde lei. În opinia sa, suma era deja prea mare, de aceea Bibicescu milita atât pentru introducerea unor instrumente moderne de plată (cec, virament etc.) folosite în statele occidentale, cât și pentru extinderea operațiunilor Casei de Compensație.

I.G. Bibicescu prezenta în acest memoriu rațiunile pentru care unificarea monetară trebuia făcută treptat. Dacă această operațiune, care presupunea în mod automat reducerea inflației, s-ar fi făcut brusc, ar fi putut provoca "o perturbație primejdioasă nepermițând publicului să treacă treptat de la viața creată de actuala pletoră de monedă, la aceea care s-ar stabili printr-o reducere prea mare a actualei circulațiuni. O retragere prea bruscă ar pune și pe Stat într-o situație dificilă, căci datoria lui publică internă, bugetul lui de cheltuieli, fiind sporite de această inflațiune, nu ar putea fi într-un mod brusc reduse, în timp ce veniturile sale vor fi desigur mult scăzute prin reducerea inflațiunii. O altă considerațiune care militează și ea în favoarea unei operațiuni treptate, este nevoia organizării economice a României Mari și astfel să îndrumăm capitalul disponibil, rezultat din inflațiune, către industrie și comerț".[84]

Guvernatorul sugera ca unificarea să se realizeze într-o proporție de o treime prin bancnotele emise de banca centrală, o treime prin bonurile de casă ale statului, iar

Retragerea ...

...ransmisibilitatea chita...

...osesorului de coroane ... la preschimbare i se ... % din numerariul schimb... remite pentru această s... ...tanță care va fi soldată ... luni. Se decretează tot ... intransmisibilitatea ace... ...tante, cu alte cuvinte, de... ...rul de ... compr... ...el lun... ...im spec... ...chimbul ... ...oane. ...

Din o... ...xamina... ...le nu s... ...unătoare... ...lor se ... ...ministe... ...asupra ... inspirat... ...In ... ...bilitatea ... ...vocat ... ...teama ... ...doilea ... 40% ... drept ... când, ... cute, ... vor ... de ...

...coasta Atlanticului. După „Woshington Post"

Coroanele neștam...

Trebue retrase și ele din circulațiune.—Situ... ...ția lor d... ...etatul de pace

...coroanelor ... Argus...

...Casele de împrumut pe gaj agricultorilor și industriașilor lei 28.726.289,30; Împrumutul Statului din 1921 fără dobândă lei 5.042.556,05.

Reescontul semestrului ... 3.906.210,95; Conturi diverse lei 1186,67... Rezerva din beneficiul ... 1917 lei șapte milioane.

Preschimbarea rubl...

Noui instrucțiuni ale Ministerului ...

Am publicat ... instrucțiunile privitoare la preschimbarea de ruble. Aceste instrucțiuni au fost ... și ... cu cele de mai ... Conform ... din circulațiune a ... la scoaterea din circulațiune a ... se instituie la Basarabia, în ... urbane ... de ... de schimb, ... la Banca Națională a ... Românie.

Publicăm ce se vor retrage ... Romanoff și Lwow.

Oficiile de schimb pentru retragerea rublelor sunt: Administrațiunile ... din Basarabia în capitalele de ... Centrala Băncei Naționale ...

Unificarea monetară

Ea se amână din nou.—Imprecizie as... pra cursului de preschimbare.—Nou... emisiune a Băncei Naționale.

Un prim pas s'a făcut în ședința de ieri seară, 3 August, a Adunărei Deputaților, în vederea unificarei monetare.

S'au depus două proecte de lege ambele reproduse în „Argus" de eri:

Unul autorizând Ba... ...țională să emită noi ... bancă, în valoare ... tiarde, pentru ...

... să fie revizuit ... biectul unei ...

Preschimbarea coroanelor și cursul leului

...asigura:—

...e piețe redusese valoarea leului la ... 3.40 la Viena și 0.50 pl. la Berlin ... 0.50 la Praga.

Acesta va fi primul efect al schimbului coroanelor, — efect, care va fi atât mai pronunțat cu cât cursul preschimbare va fi mai mare și cu ... se va da numerar mai mult în loc ... titiuri de credit.

...dată terminată însă operația ... — spectrul Coroanelor dispărând ... reună cu nesiguranța asupra ... și valorii — leul va fi scutit ... ...guzele care jucă un rol de ... ...riant în formarea cursului. ...ierația de consolidare a ... pentru că se va ... ce cantitate este ... ...ură această ca... ...lle circu...

Retragerea Rubler...

...se poate impune cursul fixat acelora... renunță la preschimbarea Rublelor

...icarea cursului de retragere ... Lvow a fost o lovitură de ... ...ucă pentru un mare număr ... ...nători cari, inspirați de pilda ... ...lor, au cumpărat în ultimele ... ...ble Lvow cu 48 și chiar cu 52 ...

...t o inspirație cu atât mai ... ...ită cu cât o soluțiune proas... ...tru ruble era, ca să zicem a... ...ner.

...nd, guvernul nici nu era ... preschimbe rublele din ve... ...gat, din Ardeal și Bucovina, ... moneda aceasta n'a fost ... ...ată ca coroanele, întru cât ... emisă de un Stat care trăi, și se va reface, ne când ... moneta unui Stat decedat.

... chestiune e de a se ști dacă ... a procedat în mod prude... ...cursul redus de 30 bani ... ...arabia, unde, în renoli... ...unțări cu un caracte... ... cursul rublei la ... ...ai ridicat.

...asarabia, de ... ...vor fi adân... ...acceptat...

Astfel stând lucrurile, e proba... că mulți posesori de ruble ar fi in... ...clinat să renunțe cu totul la pre... ...chimbare — ceea ce de fapt să ... ...tâmplă cu rubelele Romanow, ...roși deținători, încrezători ... ...rul Rusiei, preferind să le ... ...în loc să le dea pentru ...

Ce se va întâmpla cu ... ...tori din regatul vech... ...declarația, au și d... ...ruble cari azi, ...cursul de retr... ...s'ar răsgândi ... ...pachetelor ... ...drept să ...

Doar... ...că ...

...rea Coroanelor și Rublelor

...articolul prin mărime, ce... ...și emi... ...vantajul Statu... ...uccint, ...stiți. Ași putea ... ...rambursare ... ...cursul de... ...ătură ...

Schimbarea Rublelor

Considerațiuni pentru fixarea unui curs al rublelor retrase din circulație

Termenul pentru declararea și depunerea rublelor menite să fie schimbate în lei și retrase din circulație de pe piața românească a expirat. Acum se fac totalizările sumelor depuse, iar guvernul se preocupă cu fixarea cursului pe care vor fi retrase.

Un cunoscător al discuțiilor urmate între membrii guvernului, cu privire la această chestiune, ne-a dat unele indicațiuni ce sunt prețioase pentru lumea noastră financiară.

Mai întâiu constatarea că la schimbare n'au fost declarate și depuse decât relativ foarte puține ruble Romanoff, la schimb au fost prezentate mai multe ruble Lwoff decât se credea că există în țară.

Explicația acestor două fapte constatate: Rubla Romanoff e considerată ... deținători, pe toate piețele financiare ... ce va reveni la ...

...lor de inferioritate față de ... Ardeal și Bucovina. Rubla a ... ...inte, în timpul războiului ... ...ceia un curs general, ...mare decât coroana. Dacă ... ...lorificat coroana la 50 bani ... ...trasă din circulație, cu pe... ...corde și pentru rubla acel... ...în acest caz ar nedreptăți ... ...bani față de ardeleni și b...

* * *

Mai e o considerație ... ...trebue s'o țină în seamă ... 1917, cu puțin timp de ... ...prăbușirea regimului țar... ...contractat în Rusia un ... ...o sută milioane ruble, ...lei 66 bani bucata.

Când vor fi reluate ... ...litice cu Rusia urmează ... ...și acest împrumut, ca... ...de ... care s'a ...

restul printr-o rentă amortizabilă, cu o dobândă de 5 la sută. Bibicescu aducea în sprijinul afirmației sale următoarele argumente: "Biletul Băncii Naționale, chemat să rămână definitiv în circulație, nu trebuie să rămână cu o acoperire prea redusă. Din toate acestea, credem că este bine ca operația cu totul tranzitorie cu bonurile de casă să-și păstreze acest caracter și deci să fie făcută de către Stat. Cu acest caracter provizoriu și prin faptul că se înlocuiesc bilete străine, și astăzi, fără valoare, amestecul statului nu poate fi prejudiciabil, cum ar fi emisiunea unui bilet de stat cu caracter permanent".[85] Aceste opinii expuse de guvernatorul BNR nu au fost însă adoptate de către guvern.

La 21 mai 1920 între Banca Națională și Ministerul de Finanțe a fost semnată o Convenție relativă la un împrumut pentru retragerea rublelor, coroanelor și biletelor Băncii Generale, prin care banca centrală punea la dispoziția guvernului 2,5 miliarde lei. Cu toate că întreaga sumă a fost înaintată de către institutul de emisiune, se pare că nici de această dată banii nu au fost întrebuințați în scopul declarat.

În urma tratativelor dintre banca centrală și Ministerul de Finanțe, la 16 iunie 1920 s-a semnat o nouă convenție care prevedea ca banca centrală să acorde statului un împrumut de 5 miliarde lei, în vederea retragerii din circulație a monedelor străine și a înfăptuirii unificării monetare. Statul nu plătea nicio dobândă pentru acest nou împrumut, dar se obliga să suporte cheltuielile efectuate pentru fabricarea biletelor, ca și pe cele rezultate din operațiunile efective de preschimbare și retragere a însemnelor monetare mai sus enumerate. De asemenea, prin convenție se stabilea că pentru coroane și ruble se va plăti deținătorului numai 60 la sută din valoarea lor, urmând ca procentul de 40 la sută rămas să fie regularizat de către Ministerul de Finanțe prin "emisiunea de rentă sau bonuri de tezaur sau în alt mod, în nici un caz prin emisiunea de monedă a statului sub orice formă sau denumire".[86]

Ștampila cu care au fost însemnate bancnotele retrase cu ocazia unificării monetare

Leii Băncii Generale Române urmau să fie retrași *al-pari*, statul transmițând Băncii Naționale drepturile sale de garanție asupra depozitului în mărci de la Reichsbank în baza căruia se făcuse emisiunea acestora. Convenția mai stipula și faptul că întreaga operațiune de retragere urma să fie efectuată de către Banca Națională a României, secondată de către organele Ministerului de Finanțe.

Convenția a fost semnată abia după ce în ședința Consiliului General al BNR din 1 iunie 1920 a fost ascultat ministrul de finanțe, Constantin Argetoianu. Acestuia i s-a reproșat faptul că precedentele împrumuturi nu fuseseră utilizate pentru retragerea monedelor străine din circulație, ceea ce determina conducerea BNR să fie circumspectă în legătură cu un nou angajament al guvernului. Pentru a asigura că acordarea noului împrumut solicitat va avea sorți de izbândă, Argetoianu a admis ca banii să nu mai fie dați direct guvernului ci "banca să facă singură preschimbarea negreșit cu ajutorul și cheltuielile guvernului de vreme ce cestiunea retragerii primează orice nevoi ale guvernului pentru acoperirea cărora va găsi el și alte mijloace".[87]

La 12 august 1920 a fost promulgată Legea pentru retragerea din circulație a coroanelor și rublelor, care prevedea că Ministerul de Finanțe era cel care urma să fixeze cursul de schimb al acestor monede, BNR fiind instituția care era autorizată cu efectuarea operațiunilor.

Retragerea coroanelor a început imediat. Au fost fixate câteva zile pentru depunerea de către deținători a unor declarații în care se specifica suma pe care o aveau în posesie și apoi, între 1 și 12 septembrie 1920, a avut loc depunerea efectivă a banilor. Cursul de schimb a fost fixat la 0,50 lei pentru o coroană. S-a plătit pe loc contravaloarea a 60 la sută din suma depusă, pentru restul fiind emise chitanțe netransmisibile și nepurtătoare de dobândă, în numele Ministerului de Finanțe, plătibile în trei luni. Cursul era mai mult decât avantajos, în condițiile în care pe piață cursul pentru o coroană se situa între 0,20 și 0,25 lei. Victor Slăvescu sublinia faptul că asistând la operațiunea de preschimbare și-a dat seama de toate "manoperele făcute, de toate tentativele de înșelăciune și falsificare care au avut loc, de imensa pagubă adusă Statului și țării prin modul cum s-a făcut această operațiune".[88]

Retragera rublelor s-a dovedit a fi o sarcină și mai grea. Existau pe piața românească două tipuri de ruble, având curs diferit: rubla Romanov, emisă de guvernul țarist până în februarie 1917, și rubla Lvov, emisă de primul

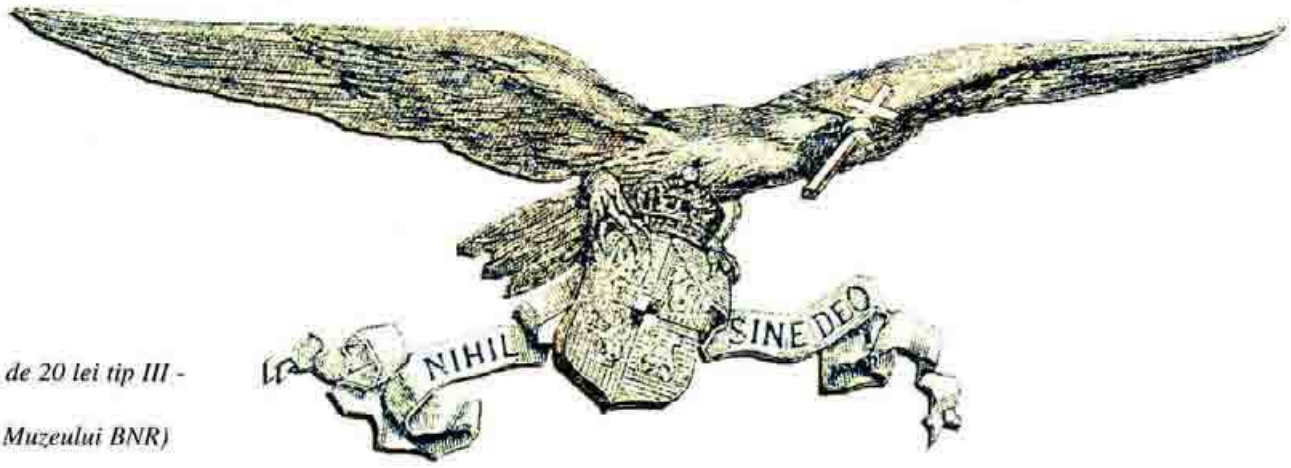

Bancnota de 20 lei tip III - detaliu (Colecția Muzeului BNR)

guvern revoluționar, cu autorizația Dumei.[89] Între 15 și 20 septembrie 1920 deținătorii rublelor trebuiau să le depună la centrele create în acest scop sub supravegherea BNR. A fost fixat un curs *al-pari* pentru rubla Romanov și de 0,30 lei pentru o rublă Lvov. Ca urmare a protestelor, uneori violente, ale populației basarabene, autoritățile au trebuit să revină și să fixeze noi cursuri de schimb.[90]

Cu toate că inițial nu s-a acceptat nicio derogare de la termenele fixate pentru depunerea acestor monede, ulterior autoritățile statului au prelungit în câteva rânduri operațiunea, aducând ca argument faptul că o mare parte din populația rurală nu reușise să își preschimbe banii, fapt adevărat într-o oarecare măsură. Prelungirea termenelor de depunere a încurajat însă din nou operațiunile speculative.

Retragerea biletelor Băncii Generale Române a început în luna octombrie 1920, cu bancnotele cu valoarea de 1 000 lei, cursul fiind fixat *al-pari*. Operațiunea nu a fost deloc ușoară și de aceea a trebuit extinsă și pe parcursul anului următor. Interesant de semnalat este faptul că la 5 ianuarie 1921 guvernul a obținut un nou împrumut de la Banca Națională, în valoare de 2,5 miliarde lei, destinat a încheia operațiunile de unificare monetară. Prin convenția de împrumut se stipula însă și faptul că banca centrală era cea însărcinată acum cu "lichidarea chitanțelor de 40 la sută liberate cu ocazia schimbului coroanelor și rublelor".

Guvernatorul I.G. Bibicescu a trebuit să consimtă ca instituția pe care o conducea să facă și acest ultim efort în a ajuta statul pentru finalizarea unificării monetare. Din datele statistice cuprinse în dările de seamă ale BNR pentru anii 1920 și 1921 rezultă că banca centrală a pus la dispoziția statului, prin emitere de bilete noi, enorma sumă de peste 7 miliarde lei.

Deși imediat după terminarea războiului poziția BNR fusese foarte categorică în privința bancnotelor emise de către Banca Generală, realitatea a impus conducerii instituției aceptarea acestor însemne monetare. Mai mult chiar, o scrisoare circulară adresată sucursalelor la 1 aprilie 1920 confirmă faptul că, din cauza lipsei de bilete de pe piață, chiar Banca Națională a fost aceea care a pus în circulație stocul de lei ai Băncii Generale găsit în tezaurul acesteia în noiembrie 1918: "Vă facem cunoscut că stocul nostru de bilete Banca Generală fiind aproape epuizat nu vă vom mai putea trimite la cerere astfel de bilete. Veți căuta a întrebuința tot stocul de bilete

Banca Generală ce mai aveți și după terminarea lui vă veți folosi de biletele Băncei noastre, urmând ca să ne cereți fonduri numai atunci când nu veți mai avea disponibil suficient nici în bilete Banca Națională".[91]

La 16 octombrie 1920 centrala BNR informa toate sediile din țară asupra declanșării operațiunii de retragere a bancnotelor de 1 000 lei emise de către Banca Generală Română și ștampilate de către autoritățile române. Sucursalele erau rugate să depună toate eforturile pentru a informa publicul asupra acestei decizii a Ministerului de Finanțe, în comunele rurale acest lucru urmând a se face "prin sunare de goarnă și batere de tobă". În același timp se atrăgea în mod expres atenția asupra faptului că existau informații conform cărora în țară fuseseră introduse cantități considerabile de bilete false ale Băncii Generale Române, funcționarii fiind rugați să informeze de îndată conducerea dacă aveau suspiciuni în legătură cu banii care le erau prezentați spre preschimbare.[92]

Celelalte bancnote emise de către Banca Generală Română au rămas în circulație și după retragerea biletului de 1 000 lei. Într-o adresă confidențială din 27 decembrie 1920 conducerea BNR afirma că exista interesul ca aceste bancnote să fie retrase cât mai curând din circulație, dar "din cauza lipsei de bilete ale noastre suficiente nu putem face deocamdată schimbarea totală a lor și prin dispoziții publice cum s-a făcut retragerea biletelor de 1 000 lei".[93] Având în vedere această situație sucursalele BNR erau îndemnate să rețină toate biletele Băncii Generale care le intrau în casierie, dar operațiunea trebuia să fie efectuată într-o manieră cât mai discretă pentru a nu se declanșa o avalanșă de cereri de schimb.

Bancnota de 5 lei tip I - detaliu (Colecția Muzeului BNR)

La 30 iunie 1921 Ministerul de Finanțe a dat publicității o decizie care autoriza preschimbarea biletelor Băncii Generale cu valorile nominale de 2, 5, 20 și 100 lei ștampilate și de 1 leu neștampilate, până la termenul limită de 31 iulie 1921. Respectivele bancnote urmau să fie primite spre preschimbare indiferent de starea lor fizică ("oricât ar fi de rupte"), dacă seria și numărul puteau fi citite în întregime. Și de această dată conducerea BNR a primit informații în legătură cu o mare cantitate de bilete de 100 lei, falsificate la Viena, care erau pregătite să fie ștampilate fraudulos și să fie introduse în țară. De aceea, funcționarii erau instruiți să nu schimbe "biletele ce se vor prezenta în stare perfectă nouă și în cantități mai mult sau mai puțin însemnate".[94]

Bancnotele Băncii Generale au fost astfel retrase din circulație și depuse în tezaurul BNR și în cel al Casei de Depuneri și Consemnațiuni de unde în iunie 1929 au fost expediate pentru a fi distruse la fabrica de hârtie de la Scăeni. Aici, la 22 și 23 iunie 1929 au fost distruse 4 351 kg, respectiv 4 506 kg de astfel de bilete.[95]

VII. BANCNOTELE ROMÂNIEI ÎN PRIMUL DECENIU INTERBELIC

După terminarea războiului şi revenirea centralei BNR la Bucureşti, reluarea imprimării bancnotelor a fost una dintre cele mai spinoase probleme, care se ridica pentru conducerea instituţiei. Nevoia imediată de însemne monetare era extrem de mare, aşa că Bibicescu l-a însărcinat pe George G. Danielopolu, membru al delegaţiei române prezente la Conferinţa de Pace de la Paris în calitate de reprezentant al BNR, să negocieze cu Banca Franţei atât tipărirea, cât şi fabricarea hârtiei necesare imprimării biletelor de 20 lei, respectiv 100 lei.

Despre demersurile lui Danielopolu aflăm câteva detalii dintr-o scrisoare, datată 3/16 aprilie 1919 şi adresată guvernatorului Ioan G. Bibicescu de către generalul N.C. Constantinescu, cenzor al băncii, aflat şi el la Paris. Conform lui Constantinescu, în acel moment la Banca Franţei era deja imprimat peste "un vagon" din biletele cu valorile nominale menţionate mai sus, Danielopolu aştepând indicaţii asupra modului în care se dorea expedierea acestora spre Bucureşti: "Cu trenul nu se poate trimite o cantitate aşa de mare şi mai rămâne decât apa, cu unul din vapoarele serviciului nostru maritim. În tot cazul, Danielopolu spune că trebuie să destinaţi cel puţin un funcţionar al băncii care să se ocupe şi să însoţească acest transport".[96]

Informaţiile trimise de Constantinescu veneau în completarea celor primite de la Banca Franţei, care adusese deja la cunoştinţa institutului român de emisiune faptul că, din 20 aprilie 1919, putea să înceapă expedierea la Bucureşti a bancnotelor imprimate în atelierele sale. Având în vedere această stare de fapt, Bibicescu îl ruga pe Danielopolu, într-o scrisoare trimisă în nume personal, să "expedieze pe calea ce o vei socoti mai bună transportul ce e gata şi să stăruieşti să se mărească atât fabricarea hârtiei, cât şi tipărirea biletelor".[97] De asemenea, guvernatorul îl ruga pe Danielopolu să se intereseze "dacă Casa Lambert are gata o maşină de tipărit bilete şi ar putea să ne-o cedeze sau dacă n-ar putea să ne fabrice două noi în timpul cel mai scurt". [98]

Transportul a plecat din Paris la 18 aprilie 1919, dar la 11 iunie nu ajunsese încă la destinaţie. Acest fapt îl cunoaştem tot dintr-o scrisoare pe care Bibicescu i-a adresat-o lui

Bancnota de 5 lei tip I verso - detaliu (Colecția Muzeului BNR)

Danielopolu, în care se menționează că "vagonul s-a rătăcit și se caută pretutindeni".[99] Probabil că în ciuda recomandărilor inițiale, acest transport nu a fost însoțit de niciun reprezentant al BNR și afirmăm aceasta având în vedere faptul că guvernatorul îl ruga pe Danielopolu ca, din acel moment, pentru toate transporturile "apropiate" să fie însărcinat cu aducerea lor în țară C. Vasilescu, șeful Serviciului Fabricarea Biletelor ,"iar în cazul când ar fi gata altele, te rog a însărcina pe dl. Cristescu (secretarul general al BNR - n.n.) sau pe altcineva, dacă el întârzieză întoarcerea".[100] În primăvara anului 1920, Constantin Băicoianu a fost trimis la Paris și la Bruxelles pentru a negocia fabricarea hârtiei necesare pentru bancnotele românești, respectiv imprimarea acestora. Nu se cunosc detaliile convorbirilor care au avut loc, dar este cert faptul că în Belgia nu au mai fost imprimate bilete românești. La Paris însă directorul BNR a avut succes din moment ce Bibicescu îi comunica, la 16 aprilie 1920, mărirea comenzilor de bancnote și îi confirma că în Consiliul General se hotărâse ca acestea să fie imprimate "în vechile culori". De asemenea, Băicoianu era informat că de la București fusese expediată o cutie conținând clișeele necesare imprimării bancnotelor de 20 și 100 lei, în caz de nevoie cantitatea putând fi suplimentată.[101]

Colaborarea cu Banca Franței a continuat și pe parcursul anului 1921, când la Paris a fost trimis Theodor Capitanovici, directorul Serviciului Fabricarea și Contabilitatea Biletelor. Într-o scrisoare datată 6 aprilie 1921, conducerea BNR, îl informa pe acesta că dorea suplimentarea "vechilor comenzi" cu încă 2 milioane de bilete cu valoarea nominală de 1 000 lei și 40 milioane de bilete cu valoarea nominală de 100 lei. În acel moment Capitanovici comandase deja în plus 100 milioane de bilete de 20 lei. De la București se cerea însă suplimentarea și a acestei comenzi, precum și expedierea unei cantități cât mai mari de hârtie pentru bancnotele de 20 lei, crearea unei rezerve fiind considerată "foarte necesară".[102] La Paris continua și imprimarea bancnotelor de 5 lei, aflate încă în circulație, lui Capitanovici fiindu-i expediate clișeele conținând modificările survenite în privința datei de emitere și a semnăturilor.

Interesante sunt precizările pe care conducerea băncii centrale a României le făcea în legătură cu culorile bancnotelor. Ministerul de Finanțe, condus în acel moment de Nicolae Titulescu, depusese în Parlament proiectul de buget pentru anul 1921, document în care se prevedea și introducerea unui impozit asupra biletelor de bancă aflate în circulație. Având în

vedere această propunere, în Consiliul General se luase hotărârea ca bancnotele care urmau să se tipărească să aibă culorile diferite de celelalte, pentru a putea fi deosebite. Lui Capitanovici i s-au trimis, aşadar, la Paris mai multe probe de culori, împreună cu propunerile făcute la Bucureşti, dar se preciza faptul că "aceste preferinţe nu sunt definitive, lăsând la aprecierea Dtale, ca împreună cu dl. Schuhler (directorul imprimeriei Băncii Franţei - n.n.) să le stabileşti definitiv".[103]

În luna iunie 1921 Capitanovici i se adresa lui Schuhler mulţumindu-i în termenii cei mai călduroşi pentru sprijinul pe care Banca Franţei îl acorda în privinţa fabricării hârtiei şi a imprimării bancnotelor BNR. Relaţia dintre cele două instituţii era atât de specială încât, cu toată nevoia acută de hârtie de bilete, Capitanovici refuzase să mai comande la furnizorul Perrigot-Masure fabricarea unei alte tranşe (chiar dacă directorul acestui stabiliment venise special la Bucureşti pentru a se interesa asupra problemei), fără a avea acordul Băncii Franţei, singurul interlocutor cu care "se discuta chestiunea". Capitanovici preciza chiar că "am ţinut să vă informez asupra acestei vizite pentru a nu exista nici o neînţelegere asupra naturii conversaţiilor pe care le-am avut cu domnul Perrigot".[104]

Prin aceeaşi scrisoare, Schuhler era rugat să expedieze la Bucureşti probele de culoare pentru noul bilet de 500 lei, căruia Consiliul General hotărîse să îi aducă "uşoare modificări, între altele rectificarea unei greşeli care s-a făcut în privinţa armelor ţării".[105] Deşi, conform informaţiilor de arhivă, se dorea realizarea tipului II din biletul cu valoarea nominală de 500 lei până în toamna anului 1921, acesta a fost pus în circulaţie abia în 1924, după ce BNR a trimis observaţii severe la adresa clişeelor primite de la Paris, aşa cum vom vedea în continuare.

De ce era nevoie ca Banca Naţională a României să imprime în Franţa aproape în totalitate emisiunile sale ? Am identificat cel puţin trei motive temeinice. În primul rând trebuie avut în vedere contextul imediat după încheierea conflictului, când, din cauza situaţiei economice, politice şi sociale, banca centrală era nevoită să pună în permanenţă la dispoziţia pieţei o cantitate foarte mare de bilete. De asemenea, trebuie ţinut cont şi de faptul că dotarea tehnică din acel moment a Serviciului Fabricării şi Contabilităţii Biletelor nu mai corespundea realităţilor timpului, imprimeria BNR nemaifăcând faţă necesităţilor tipăririi încă înainte de Primul Război Mondial. Nu trebuie uitată nici dezorganizarea suferită în perioada în care Banca Naţională

Schema mașinii de imprimat în patru culori fabricată de către Eduard Lambert
(Arhiva Imprimeriei BNR)

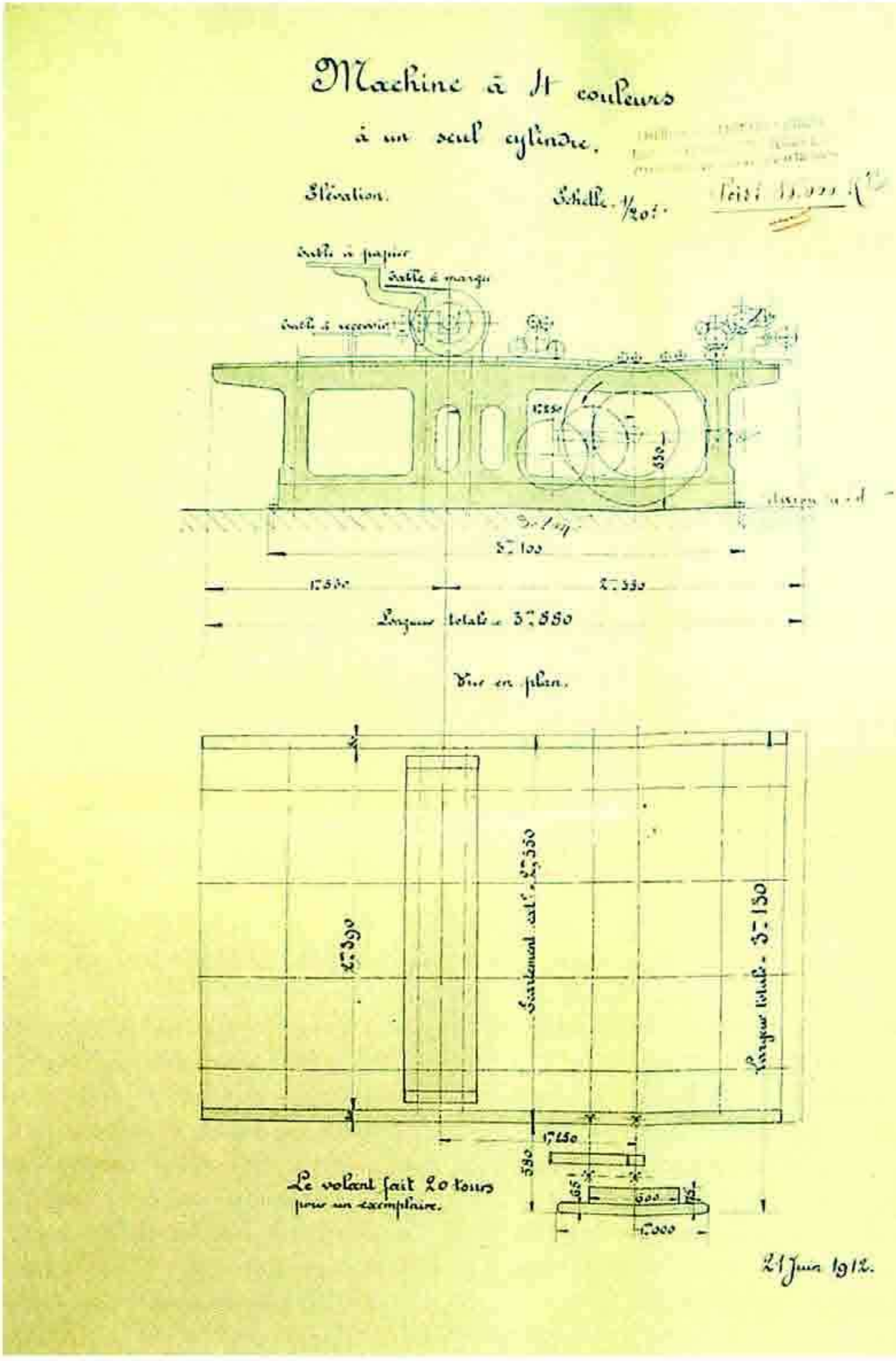

s-a aflat sub sechestrul german. Informațiile despre activitatea imprimeriei băncii în timpul ocupației sunt foarte puține, dar este cert faptul că germanii au luat o parte din inventarul de mașini tipografice pentru a le folosi în scopuri proprii, lucru confirmat de un document datat 19 decembrie 1918, prin care Direcția Fabricilor de Chibrituri și Timbre din cadrul Regiei Monopolurilor Statului informa conducerea BNR că ținea la dispoziția băncii "presa și piesele luate de către autoritățile militare germane pentru trebuințele fabricii de timbre".[106] De asemenea, conform unui inventar efectuat după reîntoarcerea la București a centralei BNR, la 26 martie 1917 autoritățile de ocupație ridicaseră de la Serviciul Fabricarea Biletelor "o mașină de tipărit Lybertie cu 7 valuri și cu matrițele lor pentru turnat, 2 rame pentru forme de tipar, un aparat de stenotipie Widder și alte unelte".[107]

Pentru a se putea tipări și la București o proporție cât mai mare din volumul bancnotelor aflate în circulație, în 1921 s-au făcut demersurile necesare în vederea achiziționării unor noi mașini de imprimat. Theodor Capitanovici a fost cel care, aflat la Paris în decembrie 1920, a negociat achiziționarea unei mașini fabricate de către Eduard Lambert, furnizorul băncilor centrale ale Franței, Belgiei și Algeriei. Prețul inițial, de 128 000 franci francezi, a fost redus la 117 000 franci francezi după intervenția directorului imprimeriei Băncii Franței, Schuhler.

Cele două mașini au sosit la București în iunie 1921 și au fost montate de către "dl. Maire, montator-șef" al fabricii Eduard Lambert.[108] O lună mai târziu, C. Vasilescu informa conducerea băncii că cele două mașini erau montate și funcționau foarte bine. Se preciza faptul că utilajele erau "construite foarte solid", singura nemulțumire rezultând din aceea că nu aveau "ornamentația tehnică a vechilor mașini, lipsindu-le părțile din bronz care s-au făcut în fier"!![109] Mașinile funcționau cu oarecare încetineală, dar fabricantul explica acest aspect prin lipsa rodajului mașinilor. În privința lipsei ornamentelor, Lambert atrăgea atenția asupra fragilității acestora în condițiile de transport din epocă.[110]

La începutul lunii decembrie 1922, Lambert a fost rugat să mai fabrice încă două mașini de imprimat (în mod normal construcția lor dura 5-6 luni, dar acestea au fost gata abia la sfârșitul anului 1923) și să livreze două motoare trifazice de 9 CP și 210 V. Scarlat Fotino, șeful Serviciului Tehnic al BNR, s-a deplasat la Paris special pentru a lansa această comandă și pentru a explica modificările dorite de către partea română (era vorba de schim-

barea dimensiunilor lăcaşului destinat aparatului de numerotat.)

La sfârşitul aceleiaşi luni, Fotino a întocmit un referat din care reiese că una dintre cele două maşini Lambert ale Serviciului Fabricarea Biletelor avea "dificultăţi de funcţionare din ce în ce mai mari". În urma demontării sale, s-a constatat faptul că un tub de alimentare cu ulei era obturat, iar axul principal al maşinii fusese din fabricaţie turnat inegal, aşa că a fost turnat din nou la Bucureşti, la uzinele Lemaître.

Această defecţiune nu a afectat însă colaborarea cu stabilimentul Eduard Lambert, în iulie 1923 fiind comandate alte 6 maşini de imprimat[111] împreună cu motoarele aferente, precum şi 4 perforatoare de bancnote cu pedală. Maşinile erau identice cu cele care funcţionau la Banca Franţei, Dumitru Cristescu, secretarul general al BNR afirmând că le văzuse" funcţionând la Clermont-Ferrand (unde Banca Franţei îşi instalase imprimeria în timpul Primului Război Mondial - n.n.), spre întreaga satisfacţie a d-lui Schuhler".[112]

După vizitele efectuate în atelierele imprimeriei Băncii Franţei, s-a dorit şi la Bucureşti înlocuirea caracterelor din oţel ale numerotatoarelor care funcţionau în imprimeria BNR, fabricate manual, inegale şi care provocau neplăceri în momentul numerotării bancnotelor. Francezii înlocuiseră deja oţelul "cu un metal mult mai moale, ca acela care se întrebuinţează la caracterele de imprimerie. /.../ Adoptarea acestui sistem va necesita o cheltuială mai mare, dar şi rezultatul e mai bun şi asta face forţa biletului nostru faţă de falsificatori".[113]

În decembrie 1927, Serviciul Fabricarea Biletelor a cerut achiziţionarea unei noi maşini de imprimat de la acelaşi furnizor. Motivaţia era simplă: biletul de 500 lei se imprima în patru culori, iar numerotarea trebuia făcută într-o a cincea culoare, aşa că una dintre maşinile de imprimat era folosită numai în acest scop. De aceea, "pentru o mai bună utilizare a maşinilor Lambert", conducerea BNR era rugată să îşi dea acordul pentru cumpărarea unei maşini de imprimat într-o singură culoare.[114]

La sfârşitul anului 1930 a fost organizată o licitaţie pentru cumpărarea de noi utilaje necesare în procesul fabricării biletelor. Conducerea serviciului informa că în acel moment două dintre maşinile tipografice, având o vechime de peste 40 de ani, lucrau în condiţii

nemulţumitoare, schimbarea lor "devenind o necesitate bine simţită". Câştigător a fost desemnat Georges Daurat, reprezentantul stabilimentului Eduard Lambert la Bucureşti. Cu această ocazie au fost cumpărate două maşini tip plan, rapide, cu trei valuri şi un tiraj de 2 000 foi pe oră.[115]

Anul 1923 a fost unul extrem de încărcat pentru activitatea Serviciului Fabricarea şi Contabilitatea Biletelor. Criza care caracterizase anii imediat următori Primului Război Mondial se mai domolise, aşa că imprimeria băncii a început treptat să îşi reia activitatea normală. Sediile BNR din ţară erau chiar rugate să retragă treptat biletele uzate pentru că centrala începuse să dispună "de un număr însemnat de bilete noi". Totuşi, funcţionarilor li se atrăgea atenţia "a fi cu toată băgarea de seamă la triajul" pe care urmau să îl facă, "neanulând decât acele bilete care într-adevăr nu mai pot circula, fiind prea uzate, prea cârpite sau prea murdare".[116]

În continuare însă la Bucureşti nu se putea face faţă numai prin forţe proprii cerinţelor legate de tipărirea bancnotelor BNR astfel că, în mod firesc, conducerea instituţiei a apelat la ajutorul Băncii Franţei. Partea română era într-o situaţie destul de critică mai ales după ce în 1922 institutul francez de emisiune informase că nu mai putea să se însărcineze cu comenzile de hârtie de bilete venite de la Bucureşti. De aceea, Oscar Kiriacescu, directorul Serviciului Secretariat, a fost rugat să meargă la Paris "pentru a studia la faţa locului cu Banca Franţei şi eventual cu diverşi fabricanţi măsurile de luat faţă de noua situaţie creată /.../ D-sa e autorizat de asemenea a lua în acestă privinţă orice măsuri utile va crede în interesul Băncei".[117]

Nu ştim care au fost coordonatele misiunii pe care Kiriacescu a îndeplinit-o în capitala Franţei, dar conform informaţiilor regăsite în documentele de arhivă, aproape pe întregul parcurs al anului 1923 la Paris s-au aflat mai mulţi reprezentanţi ai BNR, printre ei numărându-se viceguvernatorul Theodor Capitanovici şi secretarul general al instituţiei, Dumitru Cristescu. După mai multe negocieri, în luna iunie au fost expediate spre România, cu celebrul tren Orient-Express, patru casete conţinând material de imprimerie destinat BNR. Casetele erau însoţite de către colonelul Plenicianu, curierul Legaţiei României la Londra.[118] Am reuşit să refacem inventarul acestor casete în care au fost expediate mai multe clişee ale bancnotelor de 20 şi 100 lei,

precum şi cernelurile speciale, de culoare albastră, roz şi neagră, destinate imprimării.

Din corespondenţa purtată de către Capitanovici, aflat la Paris, cu Schuhler, aflăm care erau intenţiile BNR în privinţa fabricării biletelor proprii, în iunie 1923. Astfel, hârtia pentru bancnota de 1 000 lei se fabrica în continuare la Papeteries du Marais et de Sainte-Marie, fiind obţinută din pastă de ramie, într-o cantitate de 2 milioane de bilete pe an. Imprimarea se făcea însă la Bucureşti, în atelierele BNR. Hârtia pentru bancnota de 500 lei, obţinută, de asemenea, din pastă de ramie, era fabricată de o maşină "instalată la Papeterie de Vic-le-Compte", comanda iniţială, al cărei cuantum din nefericire nu îl cunoaştem, fiind suplimentată cu încă 2 milioane de bilete. Imprimarea acestei valori nominale urma să aibă loc în stabilimentele de la Clermont- Ferrand. Probe din hârtia destinată tipului II al bancnotei de 500 lei fuseseră trimise la Bucureşti încă din noiembrie 1922, dar partea franceză nu primise încă aprobările necesare, cu toate că se angajase să imprime acest cupiu rapid "într-o manieră care să permită retragerea cât mai grabnică în tezaurele dvs. a bancnotelor de 500 lei aflate în acest moment în circulaţie".[119]

Capitanovici a spulberat ambiguitatea care domnise până atunci în legătură cu proiectul noului bilet de 500 lei, dându-şi acordul pentru tipărirea acestuia în Franţa şi, mai mult chiar, insitând asupra faptului că piaţa românească avea o nevoie acută de biletele cu această valoare nominală, deoarece Banca Naţională începuse deja retragerea celor vechi. Singura observaţie a viceguvernatorului român a fost că, deşi tipărirea biletelor se realiza în Franţa, imprimarea seriilor şi a semnăturilor urma să se efectueze la Bucureşti.

În privinţa bancnotei de 100 lei lucrurile erau clare. Schuhler afirma că, în aşteptarea adoptării noului tip al biletului cu această valoare nominală şi care urma să fie imprimat pe hârtie de ramie, la Papeteries d'Arches se fabrica hârtie din bumbac, putând fi asigurată livrarea a 50 milioane de bilete anual. Fabrica de la Arches avea deja pânzele filigranate necesare fabricării hârtiei, iar Schuhler, deşi nu primise încă acordul de la BNR, comandase realizarea a 500 000 de bilete pentru a le putea examina, având în vedere că filigranele hârtiei de 100 lei erau "importante şi dificil de obţinut".[120] Imprimarea bancnotelor urma să se facă în parte la Bucureşti, respectiv 19 milioane de cupiuri, restul realizându-se în Franţa, la imprimerii particulare (sunt citate

Imprimeria Motti și Imprimeria Vaugirard).[121] La București stocul de hârtie pentru biletul de 100 era inexistent, astfel că partea franceză era rugată să facă toate demersurile pentru ca aceasta să fie fabricată cât mai repede.

În noiembrie 1925, Consiliul General al BNR a hotărât retragerea din circulație a biletelor emise în anii 1917-1918, în timpul refugiului de la Iași. În circulara trimisă sucursalelor din țară era detaliată astfel tipologia biletelor de 100 lei: "Înfățișarea acestui bilet (cel emis între anii mai sus menționați - n.n.) se deosebește de a celui de azi în coloritul lui: în locul culoarei albastre care predomină la biletul actual, la aceste bilete apare culoarea violetă, iar verdele este înlocuit de galben. Filigranele de la biletele actuale cu figurile lui Traian și cele două filigrane BNR, precum și cel alb din corpul cartușului "UNA SUTĂ LEI" sunt înlocuite la biletele "Tip" de mai multe laturi umbrite ale hârtiei pe care este imprimat biletul".[122] Termenul de preschimbare era fixat până la 1 iunie 1926.

Situația bancnotei de 20 lei era puțin mai complicată. Inițial, hârtia pentru această valoare nominală, realizată de asemenea din bumbac, urma să fie realizată de către Papeteries d'Arches, dar furnizorul nu mai putea face față volumului mare de lucru, având în vedere că trebuia să fabrice și hârtia bancnotei de 100 lei. Soluția a fost găsită prin mutarea comenzii la Papeteries du Marais et de Sainte-Marie, care avea deja pânzele filigranate necesare fabricării a 10 milioane de bilete.[123] Capitanovici a lansat așadar o nouă comandă către vechea colaboratoare a BNR, cuantumul acesteia ridicându-se la 40 milioane bilete. Și biletul de 20 lei, așa cum se întâmplase și cu cel de 100 lei, urma să fie imprimat în parte în țară (12,5 milioane bucăți), restul fiind realizat în Franța, la Imprimeria Chaix. Era pentru prima oară când BNR lucra cu acest furnizor, astfel că Schuhler s-a văzut dator să asigure partea română că întregul proces de imprimare avea să fie supravegheat de către agenții Băncii Franței pentru "a fi evitată orice deturnare de clișee sau hârtie".[124]

Conform documentelor, în vara anului 1923 guvernul român intenționa să înlocuiască biletul de 5 lei cu o monedă metalică, așa că BNR nu a comandat în mod ferm nicio cantitate de hârtie necesară imprimării acestei valori nominale. Schuhler a insistat totuși pentru fabricarea unei tranșe, astfel încât Capitanovici a fost de acord să comande 10 milioane de bilete la Papeteries du Marais et de Sainte-Marie. Inițiativa s-a dovedit de bun

augur, deoarece până la retragerea bancnotei de 5 lei au mai trecut câțiva ani. Hârtia, fabricată din pastă de bumbac, urma să fie imprimată ca și până atunci în atelierele Băncii Franței de la Clermont-Ferrand, care se angajau să livreze 400 000 de bilete pe săptămână.

Biletele cu valorile nominale de 1 și 2 lei erau la rândul lor imprimate pe hârtie fabricată în Franța, astfel că a fost lansată o nouă comandă pentru producerea a 20 000 kg de către Papeteries Navarres.

Comenzile făcute de către BNR au început să fie executate imediat, la sfârșitul lunii iulie 1923 Cristescu informându-l pe guvernatorul Mihail Oromolu că la 8 august urma să plece din Marsilia un important transport de 165 de lăzi conținând 400 000 bilete albe de 1 000 lei, 6 milioane bilete albe de 20 lei și 3,5 milioane bilete imprimate de 5 lei. Secretarul general făcea precizarea că hârtia necesară imprimării biletelor de 1 000 lei urma să fie gata abia la începutul lunii septembrie, când se preconiza a fi trimise în țară atât biletele de 20 lei imprimate la Imprimeria Chaix, cât și hârtia biletelor de 1 leu și 2 lei.[125]

Situația de la București reclama o accelerare a livrărilor. Cristescu s-a văzut chiar nevoit, în august 1923, să îl roage pe Schuhler "să uzeze de toată autoritatea" sa pentru a reuși să expedieze în România, la mijlocul lunii septembrie, dacă nu biletele de 100 lei gata imprimate, măcar o oarecare cantitate de hârtie pentru acest cupiu.[126] Se dorea ca și hârtia pentru bancnotele de 1 000 lei să fie trimisă tot în septembrie, deoarece Bucureștiul era într-o foarte mare criză.

Răspunsul lui Schuhler a venit la 21 august 1923. Directorul Serviciului Fabricării Biletelor din Banca Franței se conformase rugăminților atât de

Bancnota de 1 000 lei tip II, recto - detaliu (Colecția Muzeului BNR)

stăruitoare ale BNR și intervenise pe lângă fabricanții de hârtie pentru a mări producția. El sublinia faptul că reușise să îl convingă pe directorul de la Papeteries du Marais et de Sainte-Marie, un anume Walch, să înceapă fabricarea hârtiei pentru bancnotele de 100 lei, servindu-se de sitele de filigran realizate de către stabilimentul de la Arches, chiar dacă acest lucru a presupus adaptarea utilajelor, operațiune deloc ușor de realizat. Chiar și așa, cel mai optimist termen pentru livrarea bancnotelor către BNR era sfârșitul lunii octombrie.[127]

Au existat și anumite sincope în comunicarea dintre cele două instituții. Așa cum am menționat deja, în vara anului respectiv se hotărâse ca o anumită cantitate de bancnote de 20 lei să fie imprimată la București. În septembrie însă lucrurile nu erau încă pe deplin lămurite, așa cum reiese din corespondența purtată de D. Cristescu cu C. Vasilescu, șeful Serviciului Contabilitatea Biletelor. Prima dintre nelămuriri se referea la dimensiunile biletului de 20 lei: conform hotărârii BNR acestea fuseseră stabilite la 165 mm/100 mm, dar fabricanții francezi au început imprimarea la dimensiunile de 162 mm/96 mm, pe care le-au considerat a fi optime în privința esteticii și armoniei bancnotei, lucru cu care Capitanovici și Cristescu au fost de acord. Vasilescu a transmis că "nu avea nimic de obiectat la deciziunea aceasta", având în vedere faptul că, după cum singur afirma, în ultimii ani aceste dimensiuni variaseră chiar în atelierele BNR: "dacă unele bilete nu au aceste dimensiuni (165 mm/100 mm - n.n.) cauza trebuie căutată în zorul ce avem de vreo câțiva ani ca să putem face față marilor cereri de bilete. Fiind zor, personalul însărcinat cu tăierea lor nu-și fixează precis punctele de tăiat sau nu strânge bine pachetul supus tăierii sau chiar cuțitul care dimineața taie foarte bine, pe seară se mai îngroașă și trage foile, dându-le dimensiuni mai mici sau mai

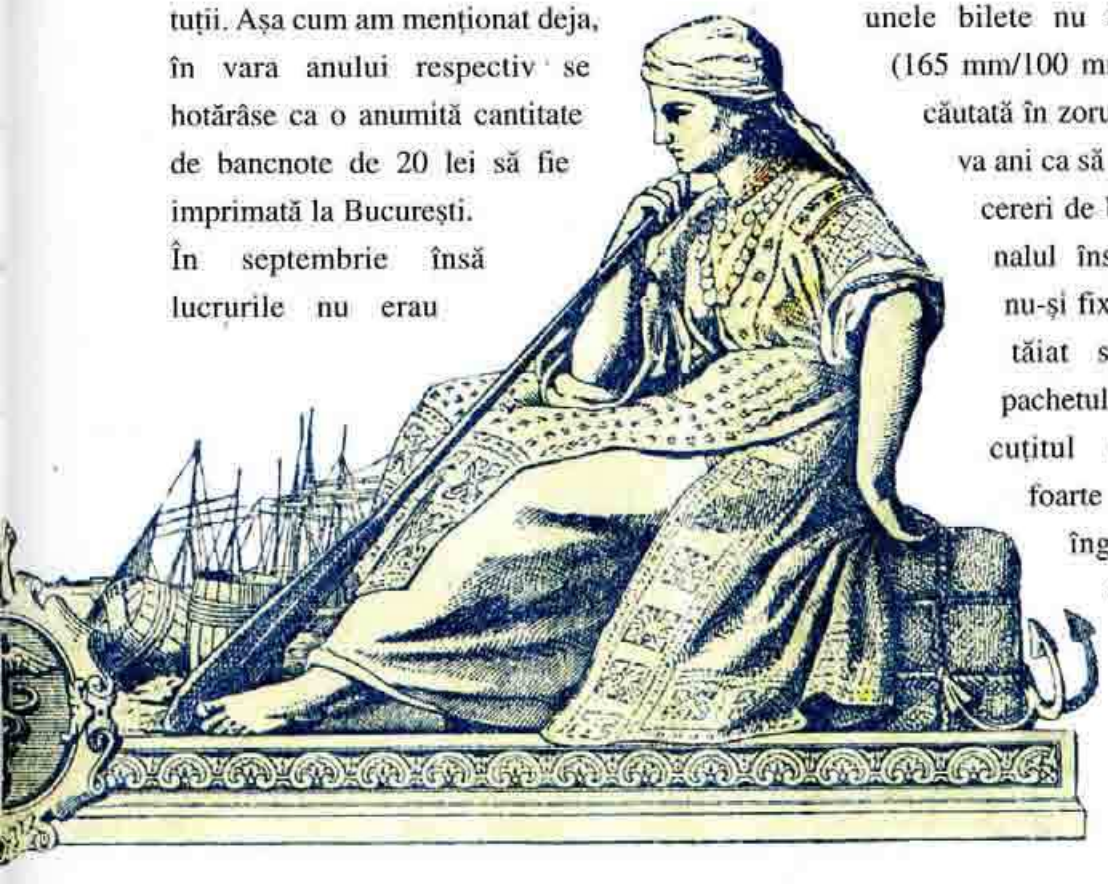

mari. Structura hârtiei este iarăşi un motiv de tăiere neregulată a biletelor, cum şi multe alte cauze. De altfel, dimensiunile biletelor emise de diferite bănci prezintă mici diferenţe".[128]

Ceea ce îl nemulţumise pe Vasilescu era afirmaţia lui Cristescu, care spunea că "ia act că maşinile d-v. nu poate (*sic* !) imprima acest bilet şi că deci urmează a fi tipărit exclusiv aci".[129] La aceasta, Vasilescu a reacţionat vehement şi s-a simţit dator să prezinte explicaţii detaliate. În acel moment, în atelierele BNR se aflau numai şase maşini de tipărit. La început s-a stabilit ca pe două dintre ele să fie imprimate bancnotele de 20 lei, iar pe celelalte patru maşini bancnotele de 100 lei, urmând ca bancnotele de 1 000 lei să fie imprimate "după împrejurări". Pe parcurs, la Bucureşti s-a conştientizat faptul că, cu toate eforturile care ar fi fost depuse, cantitatea de bilete de 20 lei produsă în ţară ar fi fost mult prea mică şi "nu ar fi contat faţă de cerere" aşa că s-a stabilit ca biletul să fie imprimat în Franţa. La imprimeria băncii urmau aşadar a fi tipărite numai bancnotele cu valoarea nominală de 100 şi 1 000 lei: "Cu toate maşinile şi cu orele suplimentare ce facem, putem acoperi cu succes şi să avem rezerve din biletele de 100 şi 1 000 lei, dacă am avea cantitatea de hârtie albă necesară".[130] Vasilescu menţiona şi cantităţile de hârtie de care era nevoie la Bucureşti: 48 milioane bilete de 100 lei (din lipsa hârtiei din luna mai nu se mai imprimase niciun bilet din această valoare) şi 10 milioane bilete de 1 000 lei.

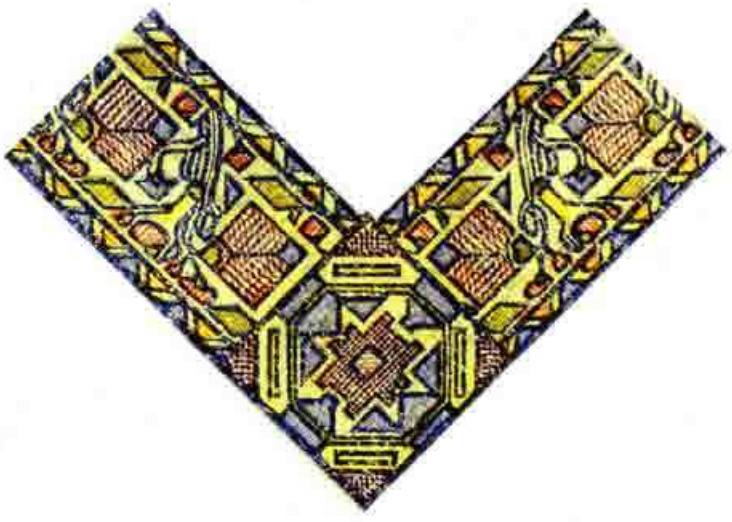

VII.1. BANCNOTA DE 500 LEI - TIP II

În ședința sa din 15 iunie 1921, Consiliul General al BNR a examinat și aprobat noul tip al bancnotei de 500 lei, care reproduce un desen de Nicolae Grigorescu. Hotărârea era o consecință a înmulțirii încercărilor de falsificare a cupiului de 500 lei aflat în circulație, imprimat, așa cum am amintit, pe hârtie de slabă calitate. Încă din 1920, Capitanovici antamase cu Banca Franței discuții în legătură cu tipărirea noului bilet, "desenurile" proiectului ales fiind catalogate ca "admirabile" de către specialiștii acestei instituții: "Ele au fost amenajate după necesitățile tehnice, rezervându-se în centrul biletului locul filigranului, un cap de Traian mare, care, cu cât este mai mare, prezintă o garanție mai mult contra falsificărilor".[131]

În aceeași ședință s-a luat hotărârea ca noul tip al bancnotei de 500 lei să fie imprimat în patru culori, similar bancnotei de 100 franci francezi, asupra căreia nu se constataseră până în acel moment încercări de falsificare: "Cu observațiunile pictorului Steriade, pe care l-am consultat și de care am rugat Serviciul Biletelor al Băncii Franței să țină seama, sperăm să avem unul dintre cele mai frumoase bilete". [132]

Am vorbit deja despre fabricarea hârtiei necesare pentru tipărirea acestui bilet, astfel că ne vom opri puțin asupra realizării grafice și a imprimării sale. Oricine examinează bancnota de 500 lei tip II poate constata că, în principiu, hotărârea Consiliului General al băncii nu a fost dusă la îndeplinire. De ce ? Realizatorul desenului acestei bancnote este pictorul francez Clement Serveau, cel care a avut o îndelungată și fructuoasă colaborare cu Banca Franței. Pictura, de certă inspirație românească, este realizată remarcabil, având ca element central patru țărănci. Dacă le comparăm pe acestea cu cele care au apărut ulterior pe bancnotele de 1 000 lei tip IV, emise între 1934 și 1945 și semnate Nicolae Grigorescu, dar și cu cele de pe biletele ipotecare, pe care pictorul le trimisese la Paris și care au fost sursă de inspirație pentru artiștii francezi, constatăm că avem de-a face cu aceleași personaje, aflate în aceleași ipostaze. Serveau nu a făcut practic altceva decât să interpreteze desenul lui Grigorescu, adaptându-l cerințelor reclamate de estetica și siguranța bancnotelor în epocă.

În arhiva generală a BNR se păstrează două scrisori olografe ale lui Serveau adresate

Stânga: bancnota de 500 lei tip II, verso - detaliu (Colecția Muzeului BNR)

secretarului general Dumitru Cristescu, în care se regăsesc câteva detalii legate de etapele realizării bancnotei de 500 lei. Nu știm când i-a fost încredințată această lucrare pictorului francez, dar la 21 august 1923 biletul era în totalitate desenat "în cerneală colorată", fiindu-i prezentat spre aprobare viceguvernatorului Theodor Capitanovici.

Pentru gravarea recto-ului a fost desemnată Rita Dreyfus. Din rândurile lui Serveau reiese un oarecare scepticism în legătură cu calitățile ei artistice, chiar dacă știa că aceasta colaborase cu Luc-Olivier Merson, pictor și profesor la Ecole des Beaux-Arts și, totodată, colaborator al Băncii Franței la realizarea unor bancnote. Serveau spera ca nivelul artistic al lucrării să fie unul de ținută, având grijă totodată să menționeze că, în caz contrar, nu putea fi găsit vinovat, dovadă fiind desenele originale care în acel moment se găseau în posesia BNR.[133]

La începutul lunii septembrie, Serveau i se adresa lui Cristescu informându-l că urma să sosească la Paris pentru a asista la probele de imprimare și a face eventualele corecții necesare și întrebând dacă gravura de pe verso-ul bancnotei îi fusese încredințată aceleiași artiste. În acel moment, Serveau nu era așadar la curent cu faptul că de această lucrare se ocupa Eugene Gaspé (Gasperini), cel care în august 1923 se arăta plăcut surprins, într-o scrisoare adresată aceluiași Cristescu, că "nu fusese uitat" de către BNR (probabil că a existat o colaborare anterioară). La acea dată lucrarea sa era într-un stadiu avansat.[134]

Imprimarea bancnotelor de 500 lei s-a făcut în stabilimentele Băncii Franței de la Clermont-Ferrand. Pentru a beneficia de toată atenția necesară unei astfel de lucrări, Schuhler a propus Băncii Naționale a României să renunțe la imprimarea în aceste ateliere a biletului de 5 lei. "Inginerul director al Fabricării Biletelor franceze" se gândise și la o soluție pentru a nu perturba procesul de imprimare a acestor din urmă bancnote. El purtase deja mai multe discuții, în septembrie 1923, cu reprezentanții Imprimeriei Desfosses, care avea "o foarte bună reputație" și căreia dorea să îi încredințeze tipărirea a 15 milioane de cupiuri din biletul cu valoarea nominală de 5 lei.[135]

Propunerea lui Schuhler nu a fost primită cu prea mult entuziasm de către reprezentanții institutului român de emisiune, care doreau imprimarea în continuare a biletului de 5 lei la Banca Franței sau, în cel mai rău caz, la Imprimeria Chaix, cu care existau deja relații de colaborare, pentru ca procesul de tipărire să fie concentrat într-un singur loc. Dacă acest

lucru nu era posibil, Schuhler era rugat să expedieze hârtia la București pentru a fi imprimată în atelierele băncii. Cu toată această împotrivire a conducerii BNR, este cert că la sfârșitul anului 1923 bancnota de 5 lei era tipărită la Imprimeria Desfosses, situată la Issy-les-Moulineaux.

La începutul lunii octombrie 1923 erau deja terminate cele patru gravuri în lemn aferente verso-ului biletului de 500 lei, executate de către Eugene Gaspé. Deja în atelierul de galvanoplastie de la Clermont - Ferrand se începuse lucrul la realizarea clișeelor. Rita Dreyfus finalizase până în acel moment numai două dintre cele patru gravuri în lemn ale recto-ului bancnotei, fiind într-un stadiu avansat cu următoarele, iar Schuhler își exprima convingerea că în noiembrie se putea trece la realizarea și a acestor clișee, pentru ca în ianuarie 1924 să fie tipărite primele bancnote.

Abia la jumătatea lunii octombrie 1926 au început să fie retrase din circulație bancnotele de 500 lei tip I. Funcționarilor li s-a atras în mod excepțional atenția asupra operațiunilor de verificare la care trebuiau supuse acestea, pentru a nu li se remite falsuri.[136] Termenul de preschimbare a fost fixat până la sfârșitul anului 1926, dar din cauza faptului că un mare număr de astfel de cupiuri se aflau în circulație, el a fost prelungit în mai multe rânduri. Data limită a fost în final 1 ianuarie 1929.

Bancnota de 500 lei tip II, recto - detalii (Colecția Muzeului BNR)

Între 1924 și 1927 au fost puse în circulație patru emisiuni ale bancnotei de 500 lei tip II. În anul 1929, conducerea BNR avea în vedere o nouă emisiune. În consecință, Serviciul Fabricarea Biletelor a luat legătura cu furnizorii de hârtie. De această dată însă a fost contactată, pe lângă furnizorii tradiționali, și o fabrică din Anglia, și anume Casa Portals. În final, a fost aleasă oferta venită de la Papeteries d'Arches, dar legătura cu fabricantul englez se afla abia la început, ea fiind dezvoltată ulterior, pe parcursul celui de-al doilea deceniu interbelic.[137] În luna iunie 1929 BNR a comandat părții franceze 15 milioane de bilete. Referitor la această comandă am regăsit între documentele timpului, pentru prima oară, un referat detaliat asupra condițiilor în care conducerea institutului de emisiune dorea să fie fabricată hârtia bancnotelor de 500 lei: "Rugăm să se scrie d-lui Schuhler că acceptăm să se treacă comanda de 15 milioane bilete fabricei Papeteries d'Arches, cu prețul de franci 56 pentru mia de bilete bune, după cum oferise în 1928, iar nu franci 59 (oferta din 1929 - n.n.). Hârtia va fi de ramie curată, greutatea 55 gr m.p., format 379/447, cu 6 bilete pe foaie. Livrabile 2-3 milioane bilete lunar, începând la o lună de la primirea pânzelor filigranate. Predarea se va face în lăzi zincate, pe vagon la Arches. Asigurarea și transportul se vor plăti de Papeteries d'Arches în contul nostru și anume: 1) Transportul pe CF (calea ferată - n.n.) și pe mare până la Constanța; 2) Asigurarea pe CF și pe mare până la București. Se va ruga D-l Schuhler să trimită fabricei: 1) Pânzele metalice

filigranate necesare fabricării acestei comenzi; 2) Să înființeze Comisariatul pentru control; 3) Să oblige fabrica, ca înainte de a începe executarea comenzii, să ne trimită o foaie ca probă, pentru încercările noastre".[138]

Deși emise în condiții excepționale, în anul 1916, bancnotele de 1 leu și 2 lei au continuat să aibă putere circulatorie și după război. Mai mult chiar, având în vedere nevoile stringente ale economiei, cantitatea lor a fost mărită în august 1920, când prin lege s-a stabilit că Banca Națională era autorizată să emită, peste suma prevăzută în decembrie 1916, 100 milioane lei în bilete de 1 leu, 25 milioane lei în bilete de 2 lei și 50 milioane lei în bilete de 5 lei. Se motiva că această nouă emisiune era necesară în vederea unificării monetare, și urma să fie cuprinsă în "suma împrumutată statului de Banca Națională pentru această operațiune și va avea ca acoperire bonurile de tezaur aur, care garantează întreaga emisiune necesară zisei operațiuni de unificare monetară".[139] Expunerea de motive la această lege, semnată de către Take Ionescu, ministrul de finanțe *ad-interim*, ni se pare a fi extrem de relevantă pentru situația monetară a României din acel moment și, de aceea, o reproducem aici în totalitate:

"Expunere de motive.

Operațiunea de retragere din circulație a coroanelor, rublelor și notelor Băncii Generale, ce va avea loc în curând, impune atențiunii noastre înlocuirea ce trebuie să se facă a monetelor de valoare mică, și în special a celor ce corespund la un leu, doi lei și cinci lei.

Din cauza circumstanțelor actuale, Statul este în imposibilitate să bată monetă de argint de un leu, doi lei și cinci lei, astfel cum ar dicta-o interesele unei consolidate circulațiuni monetare.

În considerațiunea acestui fapt găsim că Ministerul Finanțelor trebuie să se adreseze Băncii Naționale pentru ca în cadrul și în contul împrumutului făcut în vederea unificării monetare, Banca să fie autorizată ca peste sumele emise în aceste valori pe baza legii din 19 decembrie 1916, să emită monetă mărunță în valoarea ce socotim că va fi necesară pentru înlocuirea valorilor actuale în circulațiune și în așa măsură ca să nu se producă nici o turburare în circulațiune.

Nu suntem în măsură a cunoaște precis ce sumă ar reprezenta valorile mici în circulațiune în coroane și ruble, căci ele nu au putut fi nici măcar ștampilate.

Ţinând însă seama de faptul că pentru circulaţiunea actuală de cca 7 miliarde lei ce este în Vechiul Regat (din care 2 miliarde Banca Generală) se găseşte (*sic !*) în circulaţiune monete de 1 leu de 59 milioane lei (din care 24 milioane lei Banca Generală) monetă de 2 lei pentru 48 milioane lei (din care 4 milioane lei Banca Generală) şi monete de 5 lei pentru 168 milioane lei (din care 94 milioane lei Banca Generală); că, pe de altă parte, înainte de război pentru o circulaţiune fiduciară de cca 500 milioane lei aveam monetă de argint pentru 76 milioane lei (23 milioane lei de 5 lei, 21 milioane lei de 2 lei, 23 milioane lei de 1 leu şi 9 milioane lei de 0,50 lei);

Având, în fine, în vedere că Banca Naţională nu a emis până acum toate valorile autorizate prin citata lege din 1916, credem că va fi suficient ca Banca Naţională să fie autorizată ca, prin derogare de la art. 13 al legii sale organice, să mai emită, peste suma prevăzută prin legea din 1916, monetă de 5 lei pentru o valoare de 50 milioane lei, monetă de 2 lei pentru o valoare de 25 milioane lei şi monetă de 1 leu pentru valoarea de 100 milioane lei.

Ministrul Finanţelor ad-interim

Take Ionescu".[140]

Cu toate suplimentările, nevoile pieţei nu au fost satisfăcute, astfel că la 19 mai 1921 Consiliul General a decis să intervină pe lângă Ministerul de Finanţe, condus în acel moment de către Nicolae Titulescu, pentru ca acesta să prezinte corpurilor legiuitoare un proiect de lege pentru mărirea plafonului de emisiune al biletului de 2 lei de la 75 milioane lei la 200 milioane lei. Cererea BNR a fost luată în considerare şi la 26 iulie 1921 a fost promulgată o lege care prevedea sporirea plafonului emisiunii bancnotelor de 2 şi 5 lei de la 150 milioane lei la 250 milioane lei, motivaţia fiind înlocuirea biletelor de valori similare emise de către Banca Generală în timpul războiului.

Biletele de 1 leu şi 2 lei au rămas în circulaţie până în anul 1925 când, începând cu data de 1 aprilie (preschimbarea s-a efectuat până la 1 octombrie 1925), au început să fie retrase din circulaţie, fiind înlocuite cu monedă metalică. La începutul anului 1926, centrala BNR ruga sucursalele să informeze publicul asupra lichidării emisiunii biletelor de 1 leu şi 2 lei şi să îndrume eventualii posesori ai unor astfel de bancnote să se adreseze direct Ministerului de Finanţe.[141]

Întregul proces de fabricare a biletelor, de la producerea hârtiei în străinătate şi transportul ei în ţară şi până la imprimarea şi punerea în circulaţie a bancnotelor, comporta mai mulţi factori de risc care puteau influenţa negativ activitatea BNR. Un astfel de episod, singular se pare în întreaga istorie de până acum a bancnotelor româneşti, a avut loc în martie 1929. Cu câteva luni înainte, în decembrie 1928, Papeteries du Marais et de Sainte-Marie informase institutul de emisiune de la Bucureşti asupra faptului că terminase de fabricat hârtia pentru bancnotele de 5 lei, iar inginerul Schuhler confirma faptul că, la 20 ianuarie 1929, Banca Franţei expediase cu vaporul "Jaques Fraissnet" 58 de lăzi cu hârtie însumând 8 250 000 bilete şi 8 lăzi (514 kg) cu cerneală specială. La 8 martie, sucursala BNR din Constanţa a telegrafiat centralei de la Bucureşti pentru a anunţa că vaporul se scufundase în apropiere de Burgas (Bulgaria).

La început conducerea băncii nu a fost prea îngrijorată în legătură cu paguba (conform documentelor, valoarea totală a hârtiei era de 216 755 franci francezi - n.n.), ci s-a arătat preocupată mai curând de recuperarea materialelor, pentru ca acestea să nu intre în posesia unor persoane rău-intenţionate. S-a constatat însă că transportul nu fusese asigurat nici la Paris, nici la Bucureşti, prin urmare că paguba nu putea fi recuperată. Mai mult, în urma unei scrisori a Băncii Franţei, a mai ieşit la iveală un aspect de-a dreptul îngrijorător: "Fără instrucţiuni precise din partea Dvs. această hârtie vândută direct nu a fost asigurată de către noi, ca de altfel şi celelalte expediţii".[142] Această realitate i-a şocat pe responsabilii BNR care din acel moment au luat măsuri pentru asigurarea tuturor transporturilor. Pentru a nu se micşora comanda iniţială de hârtie, care era pentru 40 milioane bilete, BNR a rugat furnizorul francez să facă un efort pentru suplimentarea cantităţii de hârtie, în timp ce Banca Franţei a fost la rândul ei rugată să expedieze din nou cantitatea de cerneală pierdută în urma naufragiului.

La sfârşitul lunii martie 1929, Direcţia Cifrului din cadrul Ministerului Afacerilor Străine informa că un ziar din Sofia relatase că marea începuse să scoată mai mulţi baloţi din vasul naufragiat, unii dintre ei conţinând hârtie filigranată proprietate a Băncii Naţionale a României. Până la 19 aprilie 1919 prin intermediul Consulatului român din Burgas s-au recuperat 190 kg hârtie ("18 pachete în stare mai mult sau mai puţin proastă"), pentru ca în iunie 1929 încă 500 kg hârtie să fie scoase cu ajutorul scafandrilor. Toate lăzile au fost depozitate la Constanţa, de unde în luna septembrie au fost aduse la Bucureşti doar şase dintre ele. O comisie special formată pentru

Armele țării așa cum apar figurate pe bancnota de 500 lei tip II (Colecția Muzeului BNR)

a le investiga conținutul constata că "toate pachetele zăcând în apa mării se prezintă într-o stare foarte rea, hârtia fiind toată putredă, roasă, mucegăită și transformată în pastă, astfel că nu se mai poate număra și nu i se mai poate da altă întrebuințare decât să fie arsă".[143]

Cum era și firesc, imediat după ce s-a constatat că transportul nu fusese asigurat, a fost declanșată o anchetă internă în cadrul băncii. Aceasta s-a finalizat cu un raport întocmit de inginerul G. Dobrovici, șeful Serviciului Fabricarea Biletelor, și de C. Vasilescu, șeful Serviciului Contabilitatea Biletelor. Conform acestui document, confuzia creată în legătură cu asigurarea transporturilor de hârtie venea din faptul că la București se știa că Papeteries du Marais et de Sainte-Marie făcea în mod normal asigurarea la Casa Borniche, facturile fiind trimise apoi la Banca Franței. În intervalul 1926-1928, "pe conosamentul eliberat la Marsilia era șters în albastru pe cuvântul asigurare, cu toate că acestea erau asigurate de la Paris".[144] Din 1928, fabricantul francez a trimis facturile direct la București și așa se explică de ce Banca Națională a României nu știuse până la naufragiu dacă transporturile erau sau nu asigurate. Mai mult chiar, în momentul redactării documentului cei doi șefi de serviciu nu puteau preciza dacă hârtia era asigurată sau nu în timpul transportului pe teritoriul Franței până la îmbarcarea la Marsilia.

Către sfârșitul primului deceniu interbelic situația tipăririi și circulației bancnotelor Băncii Naționale a României a intrat într-o stare de normalitate. Conducătorii instituției erau preocupați acum, cu prioritate, de asigurarea calității corespunzătoare a biletelor BNR, fapt care reiese din numeroasele circulare ce au ca subiect starea fizică a biletelor. Astfel, se accentua în permanență că principalul scop al unei bănci centrale, "înlesnirea circulațiunii", nu putea fi îndeplinit așa cum se cuvine dacă exista o cantitate prea mare de bilete uzate care erau folosite de către public. Retragerea acestora trebuia făcută "în tot cursul anului, zi de zi, căci la emisiunea actuală de 21 miliarde lei, biletele care se uzează trebuie să fie înlocuite imediat cu bilete bune".[145]

VIII. FALSIFICAREA BANCNOTELOR BNR

În cadrul cercetării pe care am întreprins-o, am întâlnit frecvente referiri la falsificările biletelor de bancă românești, care s-au intensificat la începutul secolului al XX-lea. Între documentele consultate se află și câteva dintre fișele falsificatorilor vremii, în cuprinsul cărora cazurile cele mai răsunătoare sunt descrise în amănunt.

După o consultare atentă a documentelor de arhivă, se poate lesne constata că în majoritatea cazurilor, falsificări s-au făcut în afara granițelor țării, în foarte multe dintre acestea fiind implicați și cetățeni străini. Prima înregistrare a falsificării unui bilet al BNR este consemnată în anul 1883, când Vasilache Țucală, "supus grec", cu ajutorul a doi complici bulgari, a falsificat la Varna bancnote de 20 lei în valoare totală de 21 720 lei. Cei trei au fost condamnați de autoritățile bulgare, iar Banca Națională a României a oferit o recompensă de 200 lei denunțătorului D. Panof.

Pe teritoriul Vechiului Regat se pare că prima falsificare de bancnote a avut loc în 1889 în comuna Leu, județul Dolj, când supusul german Moritz Hermann Siebner a reușit să confecționeze 360 de bilete de 20 lei, confiscate de către procurorul Tribunalului Romanați. Autorul principal a fost condamnat la muncă silnică pe viață, iar complicele său, Panait Voiculescu, la 15 ani de muncă silnică, ambii fiind obligați să plătească despăgubiri civile în favoarea Băncii Naționale și o amendă în favoarea statului.

În anul 1898 a fost descoperită întâmplător, la Napoli, o rețea de falsificatori italieni care reușiseră să reproducă bancnote de 20 lei în valoare totală de peste 100 000 lei.[146] Biletele falsificate de italieni, care avuseseră doi complici în țară, la Focșani, erau imprimate în condiții bune, lipsindu-le doar semnăturile și numerele.

Și biletul de 100 lei a fost supus falsificării, cele mai importante capturi fiind cele din

Textele penalităților de pe bancnotele de 20 lei tip III, 100 lei tip III și 500 lei tip II (Colecția Muzeului BNR)

1900 și respectiv 1908. În decembrie 1900, la Brașov, au fost arestate mai multe persoane care încercaseră să plaseze pe piață bancnote false de 100 lei. Cercetările autorităților austro-ungare au scos la iveală faptul că exista o adevărată rețea de falsificare, al cărei cartier general era în comuna Cârța Săsească. Autorul principal era Max Ressel, cetățean german, profesor, care reușise să atragă în jurul său câteva dintre cele mai importante figuri ale localității (preotul, fiul acestuia, student la farmacie, cantorul), dar și mai multe persoane care urmau să îl ajute în confecționarea și plasarea banilor falși (muncitori, cârciumari, țărani, un logofăt de moșie). Banca Națională s-a arătat foarte îngrijorată de faptele petrecute pe teritoriul Ardealului și, dacă până atunci se înregistraseră deja 14 falsificări ale bancnotei de 20 lei, aceasta era prima încercare de falsificare a biletului cu valoarea nominală de 100 lei și se pare că fusese executat un număr mare de falsuri.[147]

Documentele de arhivă înregistrează faptul că în anul 1908, la Constantinopol și la Atena, a fost falsificat un mare număr de bancnote de 100 lei, făptașii reușind de această dată să pună în circulație biletele false. Informații asupra acestui episod se regăsesc în amplul memoriu pe care Ioan G. Bibicescu, în acel moment directorul Serviciului Fabricarea și Contabilitatea Biletelor, l-a dat publicității în anul 1912.[148] Întreaga rețea, alcătuită din cetățeni români, greci și bulgari, era condusă de Gheorghe Petrescu-Adam, personaj cunoscut autorităților polițienești de la București. Cei implicați au fost condamnați la închisoare, dar conducerea băncii continua să fie îngrijorată pentru că nu reușise să recupereze decât 151 de bilete false, restul rămânând în circulație.

Și după încheierea Primului Război Mondial au mai fost înregistrate încercări de falsificare a bancnotelor emise de către Banca Națională a României, însă niciuna nu a avut anvergura celor antebelice. În mod cert la aceasta a contribuit și politica băncii centrale, permanent preocupată de a întări securitatea propriilor bilete.

IX. NOTE

1. *Regulamentul de ordine interioară al Băncei Naționale a României*, Bucuresci, Imprimeria Băncei Naționale a României, 1911, p. 30.
2. *Ibidem*, p. 40.
3. Scarlat Fotino, *Comment sont detruits en Roumanie les billets de banque retires de la circulation*, în "Buletinul Societății Politehnice a României", an XXXIX, nr. 1-2, ianuarie-februarie 1925, p. 9.
4. Cărămida refractară era de proveniență cehoslovacă și la testele la care a fost supusă la Școala Politehnică din București rezistase la o temperatură de 1 750 grade Celsius.
5. *Apud* Mihaela Tone, Cristian Păunescu, *Istoria Băncii Naționale a României în date, vol. I, 1880-1914*, București, Editura Oscar Print, 2005, p. 183.
6. *Ibidem.*
7. *Ibidem*, p. 182.
8. *Ibidem*, p. 183.
9. *Ibidem*, p. 233.
10. Vezi *Prima emisiune de bancnote a Băncii Naționale a României*, seria "Bancnotele României", nr. 1/2006, pp. 11-28.
11. Arhiva Imprimeriei BNR, dosar 54, nenum.
12. Mihaela Tone, Cristian Păunescu, *op. cit.*, p. 233.
13. *Ibidem*, p. 339.
14. *Ibidem*, p. 365.
15. Arhiva Imprimeriei BNR, dosar 54, nenum.
16. Mihaela Tone, Cristian Păunescu, *op. cit.*, p. 398.
17. Arhiva BNR, fond Secretariat, dosar 1/1913, f. 27.
18. *Ibidem*, f.1-3.
19. Arhiva BNR, dosar 3/1913, f.18-19; au fost acordate următoarele decorații: guvernatorului

Băncii Naționale a Belgiei, T. de Lantsherre - Marea Cruce a Coroanei României, viceguvernatorului Băncii Naționale a Belgiei, L. van der Rest - Steaua României în grad de mare ofițer, directorului imprimeriei Băncii Naționale a Belgiei, O. Lepreux - Steaua României în grad de comandor, comisarului guvernului de pe lângă Banca Națională a Belgiei - Coroana României în grad de comandor, inginerului Aussan - Steaua României în grad de ofițer și controlorului Băncii Naționale a Belgiei, Leon Dopere - Coroana României în grad de ofițer.

20. Idem, dosar 1/1913, f. 24.

21. Este vorba despre monedele cu valoarea de 1 leu, 2 lei și 5 lei.

22. Vezi în acest sens și Costin C. Kiriţescu, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol. II, București, Editura Enciclopedică, 1997, p. 95.

23. Arhiva BNR, fond Secretariat, dosar 1/1913, f. 88.

24. G. C. Marinescu, *Banca Națională a României. Legi. Statute. Dispoziţiuni monetare. Convenţiuni financiare etc.*, București, Cartea Românească, 1939, p. 319.

25. *Ibidem*, p. 183.

26. *Ibidem*, p. 320.

27. Arhiva BNR, fond Secretariat, dosar 3/1913, f. 58.

28. G. C. Marinescu, *op. cit.*, p. 330.

29. *Ibidem*, p. 332.

30. *Ibidem*, p. 31.

31. *Ibidem.*, p. 322.

32. *Ibidem*, p. 343.

33. Arhiva BNR, fond Secretariat, dosar 5/1880, f. 42.

34. *Ibidem.*

35. *Ibidem.*

36. *Apud.* Costin C. Kiriţescu, *op .cit.*, p. 97.

37. Idem, dosar 21/1916, f. 478.

38. Idem, dosar 5/1880, f. 43; în mod normal orice bancnotă emisă de către BNR se înscria într-un registru, consemnându-se cu exactitate data emiterii, momentul punerii în circulație, seria și numărul - în termenii timpului alfabetul din care făcea parte - ca și momentul ieșirii ei din circulație; având în vedere condițiile cu totul speciale în care bancnotele de 1 leu și 2 lei au fost puse

în circulație, asemenea registre nu au existat și pentru aceste valori.

39. Idem, dosar 5/1880, f. 41; vezi și G.C. Marinescu, *op. cit.*, p. 372.

40. G.C. Marinescu, *op. cit.*, p. 372.

41. Arhiva BNR, fond Procesele-Verbale ale Consiliului General, dosar 136, f. 57.

42. Idem, fond Secretariat, dosar 21/1916, f. 503.

43. *Ibidem.*

44. *Ibidem.*

45. *Ibidem*, f. 505.

46. Arhiva BNR, fond Secretariat, dosar 3/1913, f. 285.

47. Papeteries du Marais et de Sainte-Marie era în acel moment furnizorul hârtiei pentru biletul de 5 lei.

48. Arhiva BNR, fond Secretariat, dosar 3/1913, f. 287.

49. Idem, fond Secretariat, dosar 5/1880, f. 33.

50. Idem, fond Procesele-Verbale ale Consiliului General, dosar 136, f. 93.

51. *Ibidem*, f. 11.

52. C.I. Băicoianu, *Istoria politicei noastre monetare și a Băncii Naționale,* vol. III, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, 1933, p. 153.

53. Conform informațiilor furnizate de către C.I. Băicoianu, la Petrograd au fost tipărite următoarele bilete: 17 900 000 lei în bilete de 1 leu, 24 980 000 lei în bilete de 2 lei, 19 250 000 lei în bilete de 5 lei - alfabetele 1/154 - și 79 400 000 lei în bilete de 100 lei - alfabetele 1-31 A.P., 32 W., 33/24 W.

54. Vezi Cristian Păunescu, Marian Ștefan, *Tezaurul Băncii Naționale a României la Moscova. Documente*, București, Editura Fundației Culturale Magazin Istoric, 1999, p. 25.

55. Arhiva BNR, fond Procesele-Verbale ale Consiliului General, dosar 136, f. 161.

56. Idem, fond Direcția Secretariat, dosar 5/1880, f. 33.

57. Idem, fond Procesele-Verbale ale Consiliului de Administrație, dosar 136, f. 161.

58. Cristian Păunescu, Marian Ștefan, *op.cit.*, p. 255.

59. *Ibidem*, p. 52.

60. Arhiva BNR, fond Secretariat, dosar 23/1916, f. 99.

61. *Ibidem.*

62. Arhiva BNR, fond Secretariat, dosar 6/1919, f. 171.

63. *Ibidem*, f. 176.

64. Arhiva BNR, fond Secretariat, dosar 23/1916, f. 89.

65. C. I. Băicoianu, *Banca Națională în timpul ocupațiunei noiembrie 1916-noiembrie 1918. Contribuție la politica financiară a germanilor în România ocupată*, București, Tipografia Universala, 1919, p. 3.

66. Costin C. Kirițescu, *op.cit.*, București, Editura Enciclopedică, 1997, vol. II, p. 121.

67. Apud C. I. Băicoianu, *Istoria* ...,vol. III, p. 239-240.

68. *Ibidem*, p. 246-247.

69. C. I. Băicoianu, *Banca* ..., p. 16; În lucrarea *Bucureștii în anii Primului Război Mondial*, București, Editura Albatros, 1993, autorii Șerban Rădulescu-Zoner și Beatrice Marinescu afirmă că cetățenii au fost informați chiar de la 17/30 decembrie 1916 asupra emiterii leilor Băncii Generale Române.

70. C. I. Băicoianu, *Istoria* ...,vol. III, p. 257.

71. Arhiva BNR, fond Secretariat, dosar 6/1916, f. 28.

72. *Ibidem*, f. 13.

73. *Ibidem*, f. 21.

74. Conform lui G. C. Marinescu, totalul emisiunii biletelor Băncii Generale Române a fost de 2 172 030 000 lei, din care au fost puși în circulație 2 114 727 958 lei; Victor Slăvescu indică în lucrarea sa *Istoricul Băncii Naționale a României. 1880-1924*, București, Cultura Națională, 1925, suma de 2 173 000 000 lei.

75. Arhiva BNR, fond Procesele-Verbale ale Consiliului General, dosar 137, f. 31.

76. *Ibidem*, f. 45.

77. G. C. Marinescu, *op. cit.*, p. 400.

78. Victor Slăvescu, *Istoricul* ..., p. 278.

79. Oscar Kiriacescu invoca șapte motive: menținerea unei părți din armata română în stare de mobilizare; extinderea administrației românești în noile provincii; neacoperirea cheltuielilor administrațiilor locale din veniturile proprii; sporurile salariale acordate funcționarilor publici; plata unor despăgubiri de război pentru locuitorii din regiunile profund afectate de operațiunile militare; refacerea unor stabilimente de importanță publică; ajutorarea unor comune.

80. I. G. Bibicescu, *Opt ani în Banca Națională a României*, București, f.e., 1921, p. 58-59.
81. G. C. Marinescu, *op.cit.*, p. 407.
82. "Argus", an XI, nr. 2128/23 mai 1920.
83. Idem, an XI, nr. 2127/21 mai 1920.
84. I. G. Bibicescu, *op.cit.*, p. 63.
85. *Ibidem*, p. 65.
86. Victor Slăvescu, *Istoricul ...*, p. 286.
87. G. C. Marinescu, *op. cit.*, p. 424.
88. Victor Slăvescu, *Istoricul ...*, p. 288.
89. "Argus", an XI, nr.2223/12 septembrie 1920.
90. A fost fixat un curs pe tranșe de schimb, în limita sumei de 60 000 ruble: ruble Romanov - pentru primele 5 000 un curs de 1,35 lei, următoarele 10 000 - 1,30 lei, următoarele 15 000 - 1,20 lei, următoarele 30 000 - 1,10 lei; ruble Lvov - primele 5 000 un curs de 1 leu, următoarele 10 000 - 0,80 lei, următoarele 15 000 - 0,60 lei, următoarele 30 000 - 0,40 lei. Menționăm însă că pe teritoriul Vechiului Regat cursul de schimb a rămas cel stabilit inițial.
91. Arhiva BNR, fond Secretariat, dosar 5/1918, nenum.
92. *Ibidem*, nenum.
93. *Ibidem*, nenum.
94. *Ibidem*, nenum.
95. Arhiva BNR, fond Secretariat, dosar 10/1920, f. 2.
96. Idem, dosar 6/1919, f. 171.
97. Idem, dosar 1/1913, f. 372.
98. *Ibidem*, f. 371.
99. *Ibidem*, f. 398.
100. *Ibidem*.
101. *Ibidem*, f. 424.
102. *Ibidem*, f. 538.
103. *Ibidem*, f. 537.
104. *Ibidem*, f. 544.
105. *Ibidem*.

106. Arhiva Imprimeriei BNR, dosar 4/1918, f. 11.
107. *Ibidem*, f. 10.
108. BNR a plătit 2 502,85 franci francezi pentru deplasarea și diurna acestuia.
109. Arhiva Imprimeriei BNR, dosar 54/1921, nenum.
110. *Ibidem*, nenum.
111. Arhiva BNR, fond Secretariat, dosar 1/1923, f.170.
112. Idem, dosar 1/1923, f. 158.
113. *Ibidem*, f. 194.
114. Arhiva Imprimeriei BNR, dosar 54/1921, f. 191.
115. *Ibidem*, f.195.
116. Arhiva BNR, fond Secretariat, dosar 6/1919, f. 161.
117. Idem, dosar 17/1920, f. 16.
118. Idem, dosar 1/1923, f. 215.
119. *Ibidem*, f. 203.
120. Secretarul general al BNR, D. Cristescu, într-o scrisoare pe care i-a adresat-o directorului Oscar Kiriacescu în iulie 1923, subliniază chiar faptul că bancnotele de 100 lei aflate în circulație aveau filigrane de proastă calitate care arătau "confuz". După schimbarea pânzelor de filigran situația s-a îndreptat, noile filigrane fiind "incomparabil mai bune", hârtia rezistând în condiții mulțumitoare testelor la care a fost supusă.
121. A fost aleasă în final Imprimeria Vaugirard care în august 1923 s-a angajat să tipărească circa 25 milioane de cupiuri de 100 lei pe an.
122. Arhiva BNR, fond Secretariat, dosar 6/1919, f. 136.
123. Directorul fabricii de la Arches, Perrigot, dorise la un moment dat să dețină monopolul fabricării hârtiei necesare pentru biletele românești de bancă. Ulterior acesta și-a dat seama că pretenția sa era exagerată astfel încât a renunțat la fabricarea hârtiei de 20 lei. Cristescu notează că prin această renunțare se "regla în sfârșit o situație foarte plictisitoare pentru Banca Franței, unde făcea intervențiuni pe toate căile în favoarea sa d-l Schuhler având acum toată libertatea de a distribui comandele cum va crede mai util pentru interesele noastre".
124. Arhiva BNR, fond Secretariat, dosar 1/1923, f. 205.
125. *Ibidem*, f. 158-159.

126. *Ibidem*, f. 133.

127. Era vorba despre hârtia necesară imprimării a 50 milioane bancnote de 100 lei, pentru care BNR plătea la Papeteries du Marais et de Sainte-Marie 37 franci francezi pentru 1 000 de bucăți; mai mult decât atât, dacă partea română reclama o mărire a producției, furnizorul se arăta dispus să crească numărul de bilete până la 80-100 milioane bucăți pe an.

128. Arhiva BNR, fond Secretariat, dosar 1/1923, f. 78.

129. *Ibidem*, f. 96.

130. *Ibidem*, f. 78.

131. Arhiva BNR, Fond Procesele-Verbale ale Consiliului General, dosar 137, f. 57-58.

132. *Ibidem*, f. 58.

133. Idem, fond Secretariat, dosar 1/1923, f. 113.

134. *Ibidem*, f. 131.

135. *Ibidem*, f. 104.

136. Idem, dosar 6/1919, f. 121.

137. Arhiva Imprimeriei BNR, dosar 23, f. 36.

138. *Ibidem*, f.39.

139. G. C. Marinescu, *op. cit.*, p. 436.

140. *Apud ibidem.*

141. Arhiva BNR, fond Secretariat, dosar 6/1919, f. 133.

142. Arhiva Imprimeriei BNR, dosar 5/1929, f. 98.

143. *Ibidem*, f. 30.

144. *Ibidem*, f. 81

145. Documentul este datat 1 noiembrie 1928, Arhiva BNR, fond Secretariat, dosar 6/1919, f. 103.

146. Infractorii erau urmăriți de către autoritățile italiene pentru falsificarea biletului belgian de 100 franci.

147. *Falsificarea biletului de 100 lei al Băncii Naționale a României*, f.l., f.e., 1900, p. 3.

148. *Falsificarea biletului de bancă de 100 lei. Gheorghe Petrescu-Adam și alții*, București, Imprimeria Băncei Naționale a României, 1912.

X. CATALOG

BANCA NATIONALA A ROMANIEI
UN LEU

BANCA NATIONALA A ROMANIEI
2 LEI
SPECIMEN

BANCA NATIONALA A ROMANIEI
5 LEI

BANCA NATIONALA A ROMANIEI
20
DOUE DECI LEI
20

DOUE DECI LEI
ROMANIA
ROMANIA

100
UNA SUTA LEI

BANCA NATIONALA A ROMANIEI
CINCI SUTE LEI

500
BANCA NATIONALA A ROMANIEI
CINCI SUTE LEI
500

BANCA NATIONALA A ROMANIEI
UNA MIIE LEI
1000
1000

FIȘA NUMISMATICĂ

A. Valoarea nominală

B. Instituția emitentă

C. Dimensiuni

D. Descriere

Recto: 1. culori dominante

2. descriere

3. supratipar

Verso: 1. culori dominante

2. descriere

3. supratipar

E. Filigran

F. Desenator

G. Gravor

H. Observații

BANCNOTA DE 1 LEU TIP I

A. 1 leu
B. Banca Națională a României
C. 80 x 55 mm
D. Recto:

1. Albastru, haşuri roşu englez

2. Câmpul este delimitat de un chenar format din linii drepte, cu decroşuri în partea superioară ce formează un cartuş în care este înscris numele băncii emitente, Banca Națională a României. În centru, medalion cu sigla BNR, peste care sunt înscrise valoarea nominală, UN LEU, precum şi semnăturile autorizate, imprimate cu cerneală neagră. În stânga este figurată o compoziție formată din spice de grâu, o seceră, frunze de viță-de-vie şi trei sonde în fundal. În drepta este reprezentată o țărancă cosând. Cele două compoziții sunt suprapuse, în partea inferioară, de un registru cu motive geometrice de expresie folclorică, peste care sunt imprimate seria şi numărul bancnotei cu cerneală neagră. În afara câmpului, în stânga jos, apare textul *Costin P.*

Verso:

1. Albastru

2. Câmpul este delimitat de un chenar format din linii drepte, cu o cornişă formată dintr-o succesiune de flori de crin. În centru este figurată Lupa Capitolina, deasupra căreia apare stema României peste o bandă decorată cu palmete, iar dedesubt un cartuş cu data emisiunii şi textul penalităților. În stânga compoziției centrale este reprezentată efigia împăratului Traian spre dreapta, figurat într-un medalion intersectat în partea superioară de sigla BNR. Deasupra medalionului este înscrisă valoarea nominală, 1 LEU, într-un cartuş decorat cu frunze de acant. În dreapta apare o compoziție simetrică cu reprezentarea efigiei regelui Decebal în medalion spre stânga. În afara câmpului, în stânga jos, apare textul *Costin P.*

E. Nu apare
F. Costin Petrescu
G. Nu apare
H. La emisiunea din 17 iulie 1920 este prezentă numai culoarea albastră. Hârtia emisiunilor din 28 octombrie 1937 şi 21 decembrie 1938 conține filigran cu sigla BNR.

EMISIUNILE BANCNOTEI DE 1 LEU TIP I

DATA EMISIUNII	GUVERNATOR	DIRECTOR	CASIER CENTRAL
12 martie 1915	I. G. Bibicescu	Th. Capitanovici	M. Z. Demetrescu
17 iulie 1920	I. G. Bibicescu	Th. Capitanovici	I.D. Clinceanu
28 octombrie 1937	M. Constantinescu	_	Gh. Răzuș
21 decembrie 1938	M. Constantinescu	_	Gh. Răzuș

BANCNOTA DE 2 LEI

A. 2 lei
B. Banca Națională a României
C. 105 x 67 mm
D. Recto:

1. Albastru.

2. Compoziție de expresie *art nouveau*. În centru, medalion decorat cu filet și frunze de acant în care sunt reprezentate valoarea 2 LEI și, în plan secund, sigla BNR. Deasupra este înscris numele băncii emitente în cartuș, Banca Națională a României. În stânga, femeie drapată *à l'antique*, purtând scut și sabie. În dreapta, acvila cruciată spre stânga, așezată pe un pisc de munte; în fundal este reprezentat un brad. La baza fiecărei compoziții este reprezentat câte un cartuș în care sunt înscrise numărul (în stânga) și seria (în dreapta) bancnotei. În jumătatea inferioară sunt imprimate cu cerneală neagră, central, semnăturile autorizate. În afara câmpului, în stânga jos, apare textul *Costin P.*

Verso:

1. Albastru

2. Câmpul, cu fundal *à rinceaux*, este delimitat de un chenar format din linii drepte care decroșează în interior, în colțurile din stânga și dreapta jos, formând două medalioane circulare în care este înscrisă cifra 2, unite printr-o bandă decorată cu palmete. În centru, cartuș oval în care sunt înscrise data emisiunii, precum și textul penalităților. Deasupra, apare valoarea DOI LEI, în cartuș. Dedesubt, stema României. Compoziția centrală este flancată de câte un dorobanț. În afara câmpului, în stânga jos, apare textul *Costin P. fec.*

E. Nu apare
F. Costin Petrescu
G. Nu apare
H. La emisiunea din 28 octombrie 1937 coloritul predominant este roșu-lila, iar jumătatea inferioară a bancnotei este albă, lipsind hașurile de la emisiunile anterioare. Emisiunea din 21 decembrie 1938 are aceleași particularități, dar culoarea prezintă un roșu mai accentuat.

EMISIUNILE BANCNOTEI DE 2 LEI

DATA EMISIUNII	GUVERNATOR	DIRECTOR	CASIER CENTRAL
12 martie 1915	I. G. Bibicescu	Th. Capitanovici	M.Z. Demetrescu
17 iulie 1920	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	M.Z. Demetrescu
28 octombrie 1937	M. Constantinescu	_	Gh. Răzuș
21 decembrie 1938	M. Constantinescu	_	Gh. Răzuș

BANCNOTA DE 5 LEI TIP I

A. 5 lei
B. Banca Națională a României
C. 132 x 79 mm
D. Recto:

1. Roșu-brun, albastru-lila

2. Câmpul delimitat de un chenar format din linii drepte și o bordură cu decor *à rinceaux* geometrizat, segmentat în partea superioară de un cartuș în care apare numele băncii emitente, Banca Națională a României. În centru, rozetă cu opt lobi, decorată cu perle și frunze de viță-de-vie, pe un fond cu decor geometric. În jumătatea superioară sunt înscrise valoarea 5 LEI, data emisiunii și numărul de control al bancnotei; în jumătatea inferioară, semnăturile autorizate. În stânga compoziției centrale este reprezentată o țărancă așezată torcând, peste care este aplicat un medalion cu efigia împăratului Traian în filigran spre dreapta și seria bancnotei; în dreapta jos, medalion dispus simetric cu efigia în filigran a zeiței Roma spre stânga și numărul bancnotei, deasupra căruia este reprezentată stema României. Pe chenar, în partea stângă jos, textul *G. Duval fec.*

Verso:

1. Roșu-brun, ocru, albastru

2. Câmpul delimitat de un chenar format din linii drepte și o bordură cu decor *à rinceaux* geometrizat, segmentat în partea superioară de un cartuș în care apare textul penalităților. În centru, compoziție cu o țărancă culegând fructe dintr-un copac, însoțită de un copil. În stânga și dreapta, compoziții pe două registre, cu medalion reprezentând efigia împăratului Traian în filigran spre dreapta, respectiv a zeiței Roma spre stânga, precum și cartușe cu valoarea 5 LEI.

E. Traian și zeița Roma
F. Georges Duval
G. Nu apare
H. Emisiunea din 16 februarie 1917, imprimată la Petrograd, are culoarea sepia și prezintă filigran fagure.

O notă marginală dintr-un registru al emisiunilor provenind de la Serviciul Fabricarea Biletelor consemnează faptul că autorizația din 19 septembrie 1929 a fost depășită cu 103 alfabete. Bancnotele în cauză se aflau depuse în tezaurul central, formând stocul de război. Administratorul BNR A. Oțoiu a rugat, la 12 mai 1939, ca în cazul în care se va decide punerea lor în circulație să fie cerută autorizația Consiliului General.

EMISIUNILE BANCNOTEI DE 5 LEI TIP I

DATA EMISIUNII	GUVERNATOR	DIRECTOR	CASIER
31 iulie 1914	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	M.Z. Demetrescu
4 august 1916	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	M.Z. Demetrescu
26 ianuarie 1917	I. G. Bibicescu	G.G. Danielopolu	M.Z. Demetrescu
16 februarie 1917	I. G. Bibicescu	G.G. Danielopolu	M.Z. Demetrescu
21 august 1917	I.G. Bibicescu	G.G. Danielopolu	M.Z. Demetrescu
25 martie 1920	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	I.D. Clinceanu
22 noiembrie 1928	D. Burillianu	O. Kiriacescu	Ath. Marinescu
19 septembrie 1929	D. Burillianu	_	H. Crăciuneanu

BANCNOTA DE 20 LEI TIP II

A. 20 lei
B. Banca Națională a României
C. 160 x 96 mm
D. Recto:
1. Albastru cobalt
2. În centru, o femeie așezată, personificând România, înconjurată de copii, reprezentări ale științei, comerțului și agriculturii. Alegoria este prezentată pe un podium înalt, pe corpul căruia este înscris ROMANIA; în stânga și dreapta, cartușe cu valoarea DOUE DECI LEI. În jumătatea superioară a bancnotei este figurat un panou decorat *à rinceaux* ce descrie, în centru, o lunetă în care sunt inscripționate numele băncii emitente, Banca Națională a României, data emisiunii, numărul de control, valoarea DOUE DECI LEI, precum și semnăturile autorizate. Compoziția centrală este flancată de două medalioane decorate cu *rostrae* și ramuri de laur, în care sunt figurate, în filigran, efigiile împăratului Traian spre stânga (în dreapta) și a Daciei (?) spre dreapta (în stânga). Deasupra celor două medalioane, două cartușe rotunde în care este înscris numărul 20. Seria și numărul bancnotei sunt aplicate cu cerneală neagră în colțurile bancnotei. În afara câmpului, în stânga jos, textul: *A. Bramtot et G. Duval fec.*; în dreapta jos, textul: *P. Dujardin sc.*

Verso:
1. Albastru cobalt
2. Câmpul este delimitat de un chenar format din linii drepte, cu rozete la colțuri. Ca fundal, un panou traforat cu motive geometrice, în care este înscrisă valoarea DOUE DECI LEI. În centru, medalion cu rama decorată cu anthemion și înscripția ROMANIA în partea inferioară; în mijloc, dispus concentric, un cartuș rotund cu textul penalităților, flancat de două țărănci ce poartă atribute ale agriculturii și activităților casnice, precum și de doi bărbați, cu atributele industriei și navigației. În partea superioară a medalionului central este figurată o acvilă cruciată ce ține în gheare stema României. Compoziția centrală este flancată de câte un medalion cu ramă decorată cu astragal și cornișă rampantă cu volute, segmentată de o palmetă inversată, în care este figurată, în filigran, efigia împăratului Traian spre dreapta (în stânga), respectiv a Daciei (?) spre stânga (în dreapta). În partea inferioară a medalioanelor, câte un cartuș oval în care este înscris numărul 20. În afara câmpului, în stânga jos, textul: *A. Bramtot et G. Duval fec.*; în dreapta jos, textul: *P. Dujardin sc.*
E. Traian și Dacia (?)
F. A. Bramtot și G. Duval
G. P. Dujardin
H. Cu mici deosebiri, desenul bancnotei este același cu cel al biletului ipotecar de 100 lei (1877).

EMISIUNILE BANCNOTEI DE 20 LEI TIP II

DATA EMISIUNII	GUVERNATOR	DIRECTOR	CASIER CENTRAL
14 martie 1896	Anton Carp	Emil Costinescu	M.Z. Demetrescu
5 decembrie 1896	Anton Carp	Emil Costinescu	M.Z. Demetrescu
25 septembrie 1897	Anton Carp	I. G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
15 mai 1898	Anton Carp	I. G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
26 noiembrie 1898	Anton Carp	I. G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
20 ianuarie 1900	Mihail C. Sutzu	I. G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
7 septembrie 1900	Mihail C. Sutzu	I. G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
12 aprilie 1901	Mihail C. Sutzu	I.G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
20 septembrie 1901	Mihail C. Sutzu	I. G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
5 decembrie 1901	Mihail C. Sutzu	I. G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
29 august 1902	Mihail C. Sutzu	I. G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
6 martie 1903	Mihail C. Sutzu	I. G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
8 ianuarie 1904	Mihail C. Sutzu	I. G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
27 mai 1904	Mihail C. Sutzu	I. G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
30 iunie 1905	Anton Carp	I. G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
3 noiembrie 1905	Anton Carp	I. G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
18 mai 1906	Anton Carp	I. G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
28 septembrie 1906	Anton Carp	I. G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
1 februarie 1907	Anton Carp	I. G. Bibicescu	MZ. Demetrescu
7 iunie 1907	Theodor Ştefănescu	I. G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
6 septembrie 1907	Theodor Ştefănescu	I. G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
23 ianuarie 1908	Theodor Ştefănescu	I. G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
1 mai 1908	Theodor Ştefănescu	I. G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
28 august 1908	Theodor Ştefănescu	I. G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu

BANCNOTA DE 20 LEI TIP III

A. 20 lei
B. Banca Națională a României
C. 162 x 100 mm
D. Recto:
1. Albastru-violet
2. Compoziția centrală redă două fete ce personifică agricultura (în stânga) și navigația (în dreapta), care se sprijină de un podium în mijlocul căruia este figurată stema României. Este flancată de un panou decorat *à rinceaux* în care sunt traforate, în două registre, câte două medalioane filigranate, separate de un cartuș cu inscripția ROMANIA. Medalioanele din registrul superior conțin filigranul cu numărul 20. Medalioanele din registrul inferior conțin filigrane cu împăratul Traian, respectiv zeul Mercur. Dispuse simetric în colțurile superioare ale bancnotei, precum și la baza medalioanelor din registrul inferior, sunt redate cartușe cu numărul 20. Deasupra alegoriei centrale sunt înscrise: data emisiunii, numărul de control, valoarea DOUE DECI LEI, precum și semnăturile autorizate. În afara câmpului, în stânga jos, textul: *Georges Duval fec.*; în dreapta jos, textul: *L. Ruffé sc.*

Verso:
1. Albastru-violet
2. Compoziția centrală prezintă o acvilă cruciată în zbor spre dreapta, ținând în gheare stema României. Deasupra, valoarea DOUE DECI LEI și un cartuș cu numele băncii emitente, Banca Națională a României. Este flancată de un panou cu decor *à rinceaux* și caducee în care sunt traforate, în două registre, câte două medalioane filigranate, separate de un cartuș cu numărul 20. Pe latura inferioară a bancnotei, o bandă ce conține textul penalităților, flancată de câte o compoziție formată din palmetă și frunze de acant din care se dezvoltă rama medalioanelor din registrul inferior. În afara câmpului, în stânga jos, textul: *Georges Duval fec.*; în dreapta jos, textul: *L. Ruffé sc.*
E. Traian, Mercur, cifra 20
F. Georges Duval
G. L. Ruffé
H. Autorizația din 19 septembrie 1929 a fost depășită cu 219 alfabete care au fost depozitate în tezaurul Serviciului Contabilitatea Biletelor ca stoc de război. Administratorul BNR A Oțoiu a rugat, la 12 mai 1939 ca, în cazul în care se va decide punerea lor în circulație, să fie cerut avizul Consiliului General.

EMISIUNILE BANCNOTEI DE 20 LEI TIP III

DATA EMISIUNII	GUVERNATOR	DIRECTOR	CASIER
6 februarie 1909	Th. Ștefănescu	I.G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
20 octombrie 1909	Th. Ștefănescu	I.G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
12 noiembrie 1909	A. Carp	I.G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
14 ianuarie 1911	A. Carp	V.I. Brătianu	M.Z. Demetrescu
31 martie 1911	A. Carp	V.I. Brătianu	M.Z. Demetrescu
2 iunie 1911	A. Carp	V.I. Brătianu	M.Z. Demetrescu
13 octombrie 1911	A. Carp	V.I. Brătianu	M.Z. Demetrescu
15 martie 1912	A. Carp	V.I. Brătianu	M.Z. Demetrescu
14 iulie 1912	A. Carp	V.I. Brătianu până la alfabetul 1083 I.G. Bibicescu de la alfabetul 1084	
15 noiembrie 1912	A. Carp	I.G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
1 februarie 1913	A. Carp	I.G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
19 decembrie 1913	A. Carp	G.G. Danielopolu	M.Z. Demetrescu
6 martie 1914	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	M.Z. Demetrescu
27 martie 1914	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	M.Z. Demetrescu
30 iunie 1914	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	M.Z. Demetrescu
15 ianuarie 1915	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	M.Z. Demetrescu
21 mai 1916	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	M.Z. Demetrescu
26 ianuarie 1917	I.G. Bibicescu	G.G. Danielopolu	M.Z. Demetrescu
6 iulie 1917	I.G. Bibicescu	G.G. Danielopolu	Al. Radovici
7 martie 1919	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	N.I. Bărbulescu
31 iulie 1919	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	I.D. Clinceanu
5 martie 1920	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	I.D. Clinceanu (Directorul Casei și al Controlului)
21 ianuarie 1921	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	I.D. Clinceanu
3 noiembrie 1921	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	I.D. Clinceanu
26 mai 1922	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu (Casier)
1 februarie 1923	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
23 august 1923	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
12 iunie 1924	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
2 octombrie 1924	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
14 mai 1925	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
10 iunie 1926	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
15 decembrie 1927	D. Burillianu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
7 iunie 1928	D. Burillianu	Th. Capitanovici	O. Kiriacescu
18 octombrie 1928	D. Burillianu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
31 ianuarie 1929	D. Burillianu	C.I. Băicoianu	H. Crăciuneanu (Casier Central)
19 septembrie 1929	D. Burillianu	–	H. Crăciuneanu

BANCNOTA DE 100 LEI TIP II

A. 100 lei
B. Banca Națională a României
C. 196 x 113 mm
D. Recto:
1. Albastru-violet
2. Compoziția centrală redă o țărancă șezând pe un covor, ce ține în mâna dreaptă o seceră. Marginile covorului cad peste un podium central pe care este înscrisă valoarea UNA SUTA LEI. De latura dreaptă a podiumului stă sprijinit un bucraniu pe ale cărui coarne sunt așezate fructe precum și o roată dințată, simboluri ale agriculturii și industriei. În jumătatea superioară a bancnotei, un panou decorat *à rinceaux* geometrizat în care este dispus central un cartuș cu numele băncii emitente, Banca Națională a României. Sub acesta un câmp alb în care este înscrisă, în filigran, valoarea "100 LEI". Lateral, sunt traforate două medalioane care conțin în filigran monograma BNR. Dispuse simetric, în colțurile inferioare ale bancnotei, sunt redate două medalioane cu filigrane reprezentându-l pe împăratul Traian, respectiv zeița Roma. Deasupra alegoriei centrale sunt înscrise: data emisiunii, numărul de control, precum și semnăturile autorizate. Seria și numărul sunt înscrise, cu cerneală neagră, în colțurile bancnotei. În afara câmpului, în stânga jos, textul: *Georges Duval fec.*; în dreapta jos, textul: *L. Ruffé sc.*

Verso:
1. Albastru-violet
2. În centru, pe un fundal cu decor geometric în care este aplicată sigla BNR, este reprezentată stema României, flancată de câte un cartuș în care este înscrisă cifra 100. Deasupra, un cartuș cu numele băncii emitente, Banca Națională a României. Dedesubt, un cartuș cu textul penalităților. Compoziția centrală este mărginită lateral de câte un panou cu câte două medalioane, separate de un cartuș în care apare numele ROMÂNIA. Medalioanele din jumătatea inferioară au figurate, în filigran, efigiile împăratului Traian, respectiv zeului Mercur. În afara câmpului, în stânga jos, textul: *Georges Duval fec.*; în dreapta jos, textul: *L. Ruffé sc.*
E. Traian, Mercur, monograma BNR și textul "100 LEI"
F. Georges Duval
G. L. Ruffé
H. Emisiunea din 16 februarie 1917, imprimată la Petrograd, are culoarea sepia și prezintă un filigran fagure. Începând cu emisiunea din 13 mai 1930 culoarea predominantă a bancnotei este verde-oliv. În emisiunile din anii '40 predominantă este culoarea brun-lila.

EMISIUNILE BANCNOTEI DE 100 LEI TIP II

DATA EMISIUNII	GUVERNATOR	DIRECTOR	CASIER CENTRAL
14 ianuarie 1910	Anton Carp	I.G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
20 mai 1910	Anton Carp	I.G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
2 iunie 1911	Anton Carp	V. Brătianu	M.Z. Demetrescu
15 martie 1912	Anton Carp	V. Brătianu	M.Z. Demetrescu
15 noiembrie 1912	Anton Carp	I.G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
12 aprilie 1913	Anton Carp	G. G. Danielopolu	M.Z. Demetrescu
7 septembrie 1913	Anton Carp	G. G. Danielopolu	M.Z. Demetrescu
23 ianuaire 1914	Anton Carp	G. G. Danielopolu	M.Z. Demetrescu
6 martie 1914	I.G. Bibicescu	G. G. Danielopolu	M.Z. Demetrescu
27 martie 1914	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	M.Z. Demtrescu
1 octombrie 1915	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	M.Z. Demetrescu
12 mai 1916	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	M.Z. Demetrescu
22 decembrie 1916	I.G. Bibicescu	G.G. Danielopol	M.Z. Demetrescu
16 februarie 1917	I.G. Bibicescu	G.G. Danielopol	M.Z. Demetrescu (Casier)
22 iunie 1917	I.G. Bibicescu	G.G. Danielopol	A. Radovici (Directorul Controlului şi al Casei)
8 octombrie 1919	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	I.D. Clinceanu (Directorul Casei)
25 martie 1920	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	I.D. Clinceanu
14 iunie 1920	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	I.D. Clinceanu
9 februarie 1921	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	I.D. Clinceanu
24 noiembrie 1921	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	I.D. Clinceanu
26 mai 1922	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
1 februarie 1923	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
23 august 1923	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
1 noiembrie 1923	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
8 mai 1924	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
14 mai 1925	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
4 februarie 1926	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
12 ianuarie 1927	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
10 martie 1927	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
28 iunie 1928	D. Burillianu	O. Kiriacescu	Ath. Marinescu
17 ianuarie 1929	D. Burillianu	C.I. Băicoianu	H. Crăciuneanu (Casier Central)
31 ianuarie 1929	D. Burillianu	_	H. Crăciuneanu
19 septembrie 1929	D. Burillianu	_	H. Crăciuneanu
13 mai 1930	D. Burillianu	_	H. Crăciuneanu
16 octombrie 1930	D. Burillianu	_	H. Crăciuneanu
31 martie 1931	C. Angelescu	_	H. Crăciuneanu
22 octombrie 1931	M. Manoilescu	_	H. Crăciuneanu
3 decembrie 1931	C. Angelescu	_	H. Crăciuneanu
13 mai 1932	C. Angelescu	_	H. Crăciuneanu
19 februarie 1940	M. Constantinescu	_	Gh. Răzuş
19 februarie 1940	M. Constantinescu	_	Gh. Răzuş
1 noiembrie 1940	Al. Ottulescu	_	Gh. Răzuş
20 ianuarie 1942	Al. Ottulescu	_	R. Roman

BANCNOTA DE 500 LEI TIP I

A. 500 lei
B. Banca Națională a României
C. 153 x 98 mm
D. Recto:

1. Ocru și roșu-brun

2. Chenar delimitat de un astragal și o bandă de meandre duble, segmentate pe latura superioară de textul penalităților. În centru, pe un fundal decorat *à rinceaux,* sunt înscrise: numele băncii emitente, Banca Națională a României, valoarea CINCI SUTE LEI, numărul de control, data emisiunii, precum și semnăturile autorizate. În prim-plan, în stânga și dreapta jos, două medalioane octogonale în care sunt reprezentați, afrontați, provincia Dacia și împăratul Traian. În plan secund, două compoziții cu subiect rustic: în stânga, o țărancă și un copil purtând coșuri de fructe; în dreapta, o țărancă așezată, având la picioare o seceră și snopi de grâu. Pe chenar, în colțul din stânga jos, textul *G. Duval fec.*

Verso:

1. Ocru și roșu brun

2. Chenar format din linii drepte. Pe latura superioară și cele laterale, benzi cu motive geometrice. Câmpul are reprezentat în fundal un panou decorat cu flori de crin înscrise în cartușe quadrilobate. În centru, două țărănci figurate într-un decor rustic, purtând pe umeri unelte agricole. Compoziția centrală este flancată de câte un medalion în colțurile inferioare ale câmpului, reprezentând provincia Dacia și împăratul Traian. Deasupra fiecărui medalion, câte un cartuș în care este înscris numărul 500. Pe chenar, în colțul din stânga jos, textul *G. Duval fec.*

E. Traian și Dacia
F. Georges Duval
G. Nu apare

EMISIUNILE BANCNOTEI DE 500 LEI TIP I

DATA EMISIUNII	GUVERNATOR	DIRECTOR	CASIER CENTRAL
11 februarie 1916	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	M.Z. Demetrescu
7 aprilie 1916	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	M.Z. Demetrescu
18 august 1916	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	M.Z. Demetrescu
26 ianuarie 1917	I.G. Bibicescu	G.G. Danielopolu	M.Z. Demetrescu
29 martie 1918	I.G. Bibicescu	G.G. Danielopolu	Al. G. Radovici (Directorul Casei)
30 august 1918	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	G.G. Danielopolu
26 aprilie 1919	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	N.I. Bărbulescu
31 iulie 1919	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	I.D. Clinceanu
12 februarie 1920	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	I.D. Clinceanu

BANCNOTA DE 500 LEI TIP II

A. 500 lei
B. Banca Națională a României
C. 205 x 105 mm
D. Recto:

1. Ocru, roșu, albastru

2. Compoziție cu două țărănci afrontate, cea din stânga torcând, cea din dreapta alăptând. Sunt așezate pe un podium decorat cu motive vegetale; pe baza din stânga apare textul *Clément Serveau*; baza din dreapta este acoperită cu un snop de grâu și o seceră deasupra căreia este înscris textul *Rita*. În centru, medalion cu efigia în filigran a împăratului Traian, flancat de semnăturile autorizate. Deasupra medalionului central sunt înscrise numele băncii emitente, Banca Națională a României, flancat de numărul 500, precum și valoarea în litere, CINCI SUTE LEI.

Verso:

1. Ocru, roșu, albastru

2. Chenar cu motive geometrice, intersectat pe latura superioară de un cartuș cu numele băncii emitente, Banca Națională a României, precum și de două cartușe cu numărul 500. Latura inferioară este intersectată de un cartuș cu textul penalităților. În centru, medalion cu efigia în filigran a împăratului Traian, deasupra căruia este figurată stema României. În stânga compoziției centrale sunt reprezentate două țărănci purtând pe umeri unelte agricole; în dreapta, peisaj cu sonde și în fundal castelul Peleș. În afara câmpului, în stânga jos, textul *Clément Serveau fec.*, iar în dreapta jos, textul *Eugène Gaspé sc.*

E. Traian
F. Clément Serveau
G. Rita Dreyfus (recto) și Eugène Gaspé (verso).

EMISIUNILE BANCNOTEI DE 500 LEI TIP II

DATA EMISIUNII	GUVERNATOR	DIRECTOR	CASIER CENTRAL
12 iunie 1924	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
1 octombrie 1925	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
4 noiembrie 1926	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
15 decembrie 1927	D. Burillianu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
13 mai 1930	D. Burillianu	_	H. Crăciuneanu
16 octombrie 1930	D. Burillianu	_	H. Crăciuneanu
16 februarie 1931	D. Burillianu	_	H. Crăciuneanu
31 martie 1931	C. Angelescu	_	H. Crăciuneanu
22 octombrie 1931	M. Manoilescu	_	H. Crăciuneanu
3 decembrie 1931	C. Angelescu	_	H. Crăciuneanu
13 mai 1932	C. Angelescu	_	H. Crăciuneanu
27 octombrie 1932	C. Angelescu	_	H. Crăciuneanu
21 aprilie 1933	C. Angelescu	_	H. Crăciuneanu
21 septembrie 1933	C. Angelescu	_	H. Crăciuneanu
14 decembrie 1933	C. Angelescu	_	H. Crăciuneanu
15 martie 1934	Gr. Dimitrescu	_	H. Crăciuneanu
27 ianuarie 1938	M. Constantinescu	_	Gh. Răzuș

BANCNOTA DE 1 000 LEI TIP II

A. 1 000 lei
B. Banca Națională a României
C. 218 x 126 mm
D. Recto:
1. Albastru-cobalt
2. Compoziție arhitecturală cu două balustrade figurate pe un podium cu decor cordiform și colonete laterale care spijină un antablament segmentat central de un cartuș cu textul penalităților. În centru, două țărănci afrontate, personificând agricultura (în stânga) și navigația (în dreapta). Între ele, un medalion cu un caduceu; în fundal, pesaj industrial (în stânga) și catargele unor nave (în dreapta). Cele două personaje se sprijină de câte o balustradă, pe frontalul cărora este reprezentat câte un panou cu scene industriale (în stânga) și agricole (în dreapta). Pe cele două balustrade este așezat câte un scut în care este înscrisă cifra 1 000; deasupra, dispuse simetric, câte un medalion decorat cu fronton rampant segmentat și rozetă axială, având figurate, în filigran, efigiile afrontate ale Daciei (în stânga) și împăratului Traian (în dreapta). În câmp, central, text ce redă: numele băncii emitente, "Banca Nationale a Romaniei", data emisiunii, valoarea UNA MIE LEI, precum și semnăturile autorizate. Seria și numărul sunt înscrise, cu cerneală neagră, în colțurile bancontei. În afara câmpului, în stânga jos, textul *Georges Duval fecit*, iar în dreapta, jos textul *P. Dujardin sc.*
Verso:
1. Albastru-cobalt
2. Chenar din linii drepte, segmentat de fleșe la colțuri. În centru, medalion decorat cu ramuri de laur și palmetă axială, în care este figurată în filigran monograma BNR. Dedesubt, cartuș rectangular cu textul 1 000 LEI în filigran, sub care este figurat un alt cartuș în tabula ansata cu cifra 1 000 înscrisă în filigran. Compoziția centrală este flancată de câte două medalioane decorate *à rinceaux:* în registrul superior sunt figurate, în filigran, efigiile afrontate ale Daciei și împăratului Traian. În registrul inferior este reprezentat, de două ori, zeul Mercur, în medalion cu ramă decorată cu astragal și în partea inferioară cu un cartuș în care este înscris numele România. În afara câmpului, în stânga jos, textul *G. Duval fecit,* iar în dreapta jos, textul *P. Dujardin sc.*
E. Traian, Dacia, 1 000 LEI, monograma BNR, numărul 1 000
F. Georges Duval
G. P. Dujardin
H. Desenul preia modelul bancnotei de 1000 lei tip I. Emisiunile din 31 ianuarie 1929 și 15 iunie 1933 sunt înregistrate în registrele Serviciului Fabricarea Biletelor ca reprezentând bilete de 1 000 lei tip III, respectiv 1 000 lei tip IV.

EMISIUNILE BANCNOTEI DE 1 000 LEI TIP II

DATA EMISIUNII	GUVERNATOR	DIRECTOR	CASIER CENTRAL
20 mai 1910	A. Carp	I.G. Bibicescu	M.Z. Demetrescu
2 iunie 1911	A. Carp	V.I. Brătianu	M.Z. Demetrescu
27 august 1911	A. Carp	V.I. Brătianu	M.Z. Demetrescu
15 decembrie 1911	A. Carp	V.I. Brătianu	M.Z. Demetrescu
15 martie 1912	A. Carp	V.I. Brătianu	M.Z. Demetrescu
14 iulie 1914	A. Carp	V.I. Brătianu	M.Z. Demetrescu
23 iulie 1915	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	M.Z. Demetrescu
24 septembrie 1915	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	M.Z. Demetrescu
24 martie 1916	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	M.Z. Demetrescu
12 mai 1916	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	M.Z. Demetrescu
15 octombrie 1916	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	M.Z. Demetrescu
15 noiembrie 1917	I.G. Bibicescu	G.G. Danielopolu	Al. G. Radovici (Directorul Contabilității și al Casei)
10 iulie 1919	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	I.D. Clinceanu (Directorul Casei)
22 aprilie 1920	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	I.D. Clinceanu
19 mai 1921	I.G. Bibicescu	Th. Capitanovici	I.D. Clinceanu
26 mai 1922	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu (Casier)
23 august 1923	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
20 noiembrie 1924	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
3 septembrie 1925	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
4 februarie 1926	M. Oromolu	Th. Capitanovici	Ath. Marinescu
7 iunie 1928	D. Burillianu	O. Kiriacescu	Ath. Marinescu
18 octombrie 1928	D. Burillianu	O. Kiriacescu	Ath. Marinescu
31 ianuarie 1929	D. Burillianu	C.I. Băicoianu	H. Crăciuneanu (Casier Central)
19 septembrie 1929	D. Burillianu	–	H. Crăciuneanu
16 octombrie 1930	D. Burillianu	–	H. Crăciuneanu
31 martie 1931	C. Angelescu	–	H. Crăciuneanu
22 octombrie 1931	C. Angelescu	–	H. Crăciuneanu
3 decembrie 1931	C. Angelescu	–	H. Crăciuneanu
15 iunie 1933	C. Angelescu	–	H. Crăciuneanu

BANCNOTA DE 10 BANI EMISĂ DE MINISTERUL FINANȚELOR

A. 10 bani
B. Ministerul Finanțelor
C. 33 x 44 mm
D. Recto:

1. Verde și ocru

2. Câmpul, cu fundal format din cercuri în care este înscris numărul 10, are figurat, în jumătatea superioară, medalion cu bustul regelui Ferdinand, intersectat de două cartușe cu cifra regală. Deasupra, textul: ROMANIA / MINISTERUL FINANȚELOR / 1917. În jumătatea inferioară, sunt inscripționate valoarea 10 bani și semnăturile autorizate: Ministrul Finanțelor, Directorul Contabilității C(entr)ale a Statului, Casierul G(ener)al al Tezaurului Public. În stânga jos, în afara chenarului, textul *H. Sava Dimitriu inv.*

Verso:

1. Verde

2. În câmp, dispusă central, stema României. Deasupra este înscrisă valoarea zece bani. În jumătatea inferioară, cartuș cu textul penalităților. În afara câmpului, în stânga jos, textul: *Serviciul Geografic al Armatei.*

E. Nu apare
F. Horațiu Sava Dimitriu
G. Nu apare

BANCNOTA DE 25 BANI EMISĂ DE MINISTERUL FINANȚELOR

A. 25 bani
B. Ministerul Finanțelor
C. 39 x 51 mm
D. Recto:
1. Roșu-brun
2. Câmpul, cu fundal format din cercuri în care este înscris numărul 25, are figurat, în jumătatea superioară, bustul regelui Ferdinand în cartuș, intersectat de două cartușe cu cifra regală. Deasupra, în cartuș rectangular, textul: ROMANIA / MINISTERUL FINANȚELOR / 1917. În jumătatea inferioară, sunt inscripționate valoarea 10 bani și semnăturile autorizate: Ministrul Finanțelor, Directorul Contabilității C(entr)ale a Statului, Casierul G(ener)al al Tezaurului Public. În stânga jos, în afara chenarului, textul *H. Sava Dimitriu inv.*

Verso:
1. Verde
2. În câmp, dispusă central, stema României. Deasupra este înscrisă valoarea bani două zeci și cinci. În jumătatea inferioară, cartuș cu textul penalităților, flancat de sigla Ministerului Finanțelor. În afara câmpului, în stânga jos, textul *Serviciul Geografic al Armatei.*
E. Nu apare
F. Horațiu Sava Dimitriu
G. Nu apare

BANCNOTA DE 50 BANI EMISĂ DE MINISTERUL FINANȚELOR

A. 50 bani
B. Ministerul Finanțelor
C. 45 x 57 mm
D. Recto:

1. Verde și ocru

2. Compoziție alcătuită din cartușe intersectate, în centrul căreia este figurat bustul regelui Ferdinand I spre stânga. Este flancat de două cartușe în care este înscris anul emisiunii, 1917, pe un fundal cu o compoziție de cercuri tangente la fleșe, în care este înscris numărul 50. În partea superioară, cartuș rectangular în care apare textul: ROMANIA / MINISTERUL FINANȚELOR. În partea inferioară, sunt inscripționate valoarea 50 BANI într-un cartuș ce intersectează, în centru, cartușul ce conține semnăturile autorizate: Ministrul Finanțelor, Directorul Contabilității C(entr)ale a Statului, Casierul G(ener)al al Tezaurului Public. În dreapta chenarului, jos, textul *H. Sava Dimitriu inv.*

Verso:

1. Verde

2. Fundal cu o compoziție de cercuri tangente la fleșe, în care este înscris numărul 50. În centru, stema României, deasupra căreia este figurat un cartuș cu valoarea bani cincizeci. În partea inferioară a bancnotei, textul penalităților, flancat de sigla Ministerului Finanțelor. În afara câmpului, în stânga jos, textul *Serviciul Geografic al Armatei.*

E. Nu apare
F. Horațiu Sava Dimitriu
G. Nu apare

BANCNOTA DE 25 BANI EMISĂ DE BANCA GENERALĂ ROMÂNĂ

A. 25 bani
B. Banca Generala Română
C. 93 x 60 mm
D. Recto:
1. Brun
2. Chenar cu meandre, segmentat pe latura superioară de o compoziție *guilloche* în care este înscrisă valoarea DOUE DECI CINCI BANI. În colțul din stânga jos, cartuș *guilloche* în care scrie bani. În colțul din dreapta, cartuș *guilloche* cu valoarea 25. Deasupra, medalion oval cu reprezentarea bustului zeului Mercur spre stânga. În câmp, pe un fond cu decor cu meandre duble, textul: "Emise pe baza unui privilegiu special și acoperite printrun deposit in numerar la Banca Imperiului German, Berlin. Banca Generala Româna. Sectie de emisie". Dedesubt, semnăturile *Lehmann* și *Petersen*.
Verso:
1. Brun
2. Compoziție *guilloche*. În centru este înscrisă valoarea: DOUE DECI CINCI BANI, flancată de câte un cartuș în care apare numărul 25. Deasupra, cartuș cu numele băncii emitente: Banca Generala Româna. Dedesubt, seria și numărul bancnotei imprimate cu cerneală roșie, precum și textul penalităților în cartuș rectangular.
3. Nu apare
E. Nu apare
F. Necunoscut
G. Necunoscut

BANCNOTA DE 50 BANI EMISĂ DE BANCA GENERALĂ ROMÂNĂ

A. 50 bani
B. Banca Generala Română
C. 110 x 70 mm
D. Recto:
1. Albastru de Prusia
2. Chenar cu meandre, segmentat pe latura superioară de o compoziție *guilloche* în care este înscrisă valoarea CINCI DECI BANI. Pe latura inferioară, cartuș *guilloche* în care este înscris numărul 50. În dreapta, în jumătatea inferioară, cartuș *guilloche* cu valoarea 50 bani. Deasupra, medalion oval cu reprezentarea unei efigii feminine (Ceres ?) spre dreapta. În câmp, pe un fond cu decor cu meandre duble, textul: "Emise pe baza unui privilegiu special si acoperite printr'un deposit in numerar la Banca Imperiului German, Berlin. Banca Generala Româna. Sectie de emisie". Dedesubt, semnăturile *Lehmann* și *Petersen*. Seria și numărul bancnotei sunt imprimate cu cerneală roșie deasupra laturii inferioare a chenarului.
3. Nu apare
Verso:
1. Albastru de Prusia
2. Chenar constituit din compoziții *guilloche* în care sunt inserate cartușe cu valoarea 50 (stânga și dreapta), bani 50 (sus), bani și 50 (jos). Pe un fundal decorat cu meandre în care sunt înscrise numele băncii emitente, Banca Generala Româna, compoziție *guilloche* centrală în care apar valoarea CINCI DECI BANI și textul penalităților în cartuș rectangular.
3. Nu apare
E. Nu apare
F. Necunoscut
G. Necunoscut

BANCNOTA DE 1 LEU
EMISĂ DE BANCA GENERALĂ ROMÂNĂ

A. 1 leu
B. Banca Generala Română
C. 130 x 80 mm
D. Recto:

1. Verde.

2. În centru, pe un fond decorat cu meandre duble și cifra 1, textul: "Emise pe baza unui pri-vilegiu special și acoperite printr'un deposit in numerar la Banca Imperiului German, Berlin. Banca Generala Româna. Sectie de emisie". Dedesubt semnăturile *Lehmann* și *Petersen*. Sub acestea, seria și numărul bancnotei, imprimate cu cerneală roșie. Deasupra textului este înscrisă valoarea UN LEU, imprimată cu cerneală neagră pe o compoziție *guilloche*. Compoziția centrală este flancată, în partea superioară, de două medalioane cu rame *guilloche* în care sunt figurați, afrontați, zeul Mercur și un personaj fem-inin laureat. În registrul inferior, câte o compoziție *guilloche* în care este imprimată cifra 1.

3. Nu apare

Verso:

1. Verde

2. În câmpul decorat cu meandre paralele, compoziție *guilloche*, conținând un panou central în care este înscrisă valoarea 1 UN LEU, flancată de cartușe dispuse pe trei registre: în registrul inferior apare valoarea 1 / UN LEU, în registrul median, cifra 1, iar registrul superior constituie fundalul pentru numele băncii emitente care acoperă toată latura superioară a bancnotei. Sub panoul central apare un cartuș cu textul penalităților.

3. Nu apare

E. Nu apare
F. Necunoscut
G. Necunoscut

BANCNOTA DE 2 LEI
EMISĂ DE BANCA GENERALĂ ROMÂNĂ

A. 2 lei

B. Banca Generala Română

C. 131 x 80 mm

D. Recto:

1. Roşu englez

2. În fundal, panou cu decor cu benzi împletite intersectate de benzi înlănţuite. În jumătatea superioară la stânga medalion cu un personaj feminin, la dreapta, Mercur purtând petasos. În jumătatea inferioară, sub fiecare reprezentare figurată, câte o rozetă cu opt lobi decorată cu spirale duble, în care este înscrisă cifra 2 cu negru. Pe marginea superioară sunt figurate trei rozete quadrilobate peste care este înscris nominalul: DOI LEI. În centru, textul: "Emise pe baza unui privilegiu special şi acoperite printr-un deposit in numerar la Banca Imperiului German, Berlin. Banca Generala Româna. Sectie de emisie". Dedesubt, semnăturile *Lehmann* şi *Petersen*, precum şi seria bancnotei tipărită pe o succesiune de benzi împletite, intersectate în mijloc de o rozetă quadrilobată.

3. Supratipar de culoare roşie în colţul din stânga sus.

Verso:

1. Roşu englez.

2. Câmpul este decorat cu benzi împletite şi înlănţuite. În centru este figurat nominalul 2 / DOI LEI, înscris într-o compoziţie *guilloche* cu arabescuri. În partea superioară a bancnotei, textul Banca Generala Română tangent la compoziţia centrală. În partea inferioară, textul penalităţilor flancat de câte o rozetă şi cifra 2.

3. Nu apare

E. Nu apare

F. Necunoscut

G. Necunoscut

H. Bancnota din imagine poartă supratiparul Biroului vamal Brăila

BANCNOTA DE 5 LEI
EMISĂ DE BANCA GENERALĂ ROMÂNĂ

A. 5 lei
B. Banca Generala Română
C. 145 x 90 mm
D. Recto:

1. Roşu-brun

2. În centru, compoziţie *guilloche*, în care este înscrisă cifra 5, peste care este aplicat, cu cerneală neagră, textul: "Emise pe baza unui privilegiu special si acoperite printr'un deposit in nume-rar la Banca Imperiului German, Berlin. Banca Generala Româna. Sectie de emisie", precum şi semnăturile *Lehmann* şi *Petersen*. Deasupra, cartuş în care este imprimată, cu cerneală neagră, valoarea CINCI LEI. Dedesubt, seria şi numărul bancnotei, tipărite cu cerneală roşie. Textul este flancat de câte un medalion în care sunt figurate două personaje feminine afrontate. În colţurile bancnotei, cartuşe decorate cu frunze de acant şi compoziţii *guilloche*, în care este înscrisă valoarea 5 LEI.

3. Peste medalionul din stânga, supratipar de culoare violet, în care este reprezentată stema României, precum şi textul: Romania. Casieria Centrală a Tezaurului Public.

Verso:

1. Verde.

2. În centru, cartuş quadrilobat cu decoraţie *guilloche*, în care este înscrisă valoarea 5 LEI. Deasupra, cartuş în care apare numele băncii emitente, Banca Generala Româna. Dedesubt, textul penalităţilor. În stânga şi dreapta, câte o rozetă *guilloche* înscrise în compoziţii florale. În colţurile bancnotei apare cifra 5.

3. Nu apare.

E. Nu apare
F. Necunoscut
G.Necunoscut

BANCNOTA DE 20 LEI
EMISĂ DE BANCA GENERALĂ ROMÂNĂ

A. 20 lei
B. Banca Generala Româna
C. 160 x 98 mm
D. Recto:
1. Roșu-brun
2. Chenar format din compoziții *guilloche*. Pe latura superioară valoarea DOUE DECI LEI cu cerneală neagră; pe latura inferioară, cartuș cu valoarea 20, iar pe celelalte două laturi, cartușe în care sunt marcate valorile DOUE 20 DECI cu cerneală neagră. În centru, panou cu numărul 20 în colțurile superioare, textul: "Emise pe baza unui privilegiu special și acoperite printr'un deposit in numerar la Banca Imperiului German, Berlin. Banca Generala Româna. Sectie de emisie". Dedesubt semnăturile *Lehman* și *Petersen*, precum și seria bancnotei imprimată cu cerneală roșie.
3. Nu apare
Verso:
1. Roșu-brun
2. Câmpul este delimitat în stânga și dreapta de două panouri simetrice în care sunt înscrise valoarea în cifre și litere (DOUE DECI LEI și 20), precum și textul penalităților. În centru, în jumătatea superioară, două medalioane cu reprezentările afrontate ale lui Mercur și Ceres, precum și cartuș rectangular în care este înscris numele instituției emitente: Banca Generala Româna. În jumătatea inferioară, compoziție *guilloche*, în centrul căreia este figurată valoarea 20.
3. Nu apare
E. Nu apare
F. Necunoscut
G.Necunoscut

BANCNOTA DE 100 LEI
EMISĂ DE BANCA GENERALĂ ROMÂNĂ

A. 100 lei
B. Banca Generala Româna
C. 188 x 115 mm
D. Recto:
1. Verde, albastru și ocru
2. Chenar segmentat, cu rozete în colțuri. Sub latura superioară, trei cartușe cu decor floral pe care este înscris nominalul, UNA SUTA LEI cu cerneală neagră și 100, cu verde. În centru, panou decorat cu o compoziție *guilloche*, în care este înscris textul: "Emise pe baza unui privilegiu special și acoperite printr'un deposit in numerar la Banca Imperiului German, Berlin. Banca Generala Româna. Sectie de emisie". Dedesubt, semnăturile cu cerneală neagră ale lui *Lehmann* și *Petersen*, precum și seria bancnotei imprimată cu cerneală roșie. În stânga și dreapta, câte un panou decorat *à rinceaux*, pe care este aplicat un cartuș cu valoarea 100.
3. Nu apare
Verso:
1. Albastru cobalt, ocru închis și verde
2. Chenar segmentat de două cartușe dispuse simetric pe latura superioară (unde este înscrisă seria bancnotei) și inferioară (unde este înscrisă valoarea nominală, una suta lei). În centru, cifra 100, într-un panou cu decor *guilloche*. În stânga și dreapta, medalioane cu reprezentările afrontate ale lui Mercur și Ceres, deasupra cărora apare textul penalităților. Deasupra, panou decorat *à rinceaux*, în care este înscris numele băncii emitente, Banca Generala Româna. Este flancat de câte un cartuș cu cifra 100.
3. Nu apare
E. Nu apare
F. Necunoscut
G. Necunoscut

BANCNOTA DE 1 000 LEI EMISĂ DE BANCA GENERALĂ ROMÂNĂ

A. 1 000 lei
B. Banca Generala Română
C. 213 x 130 mm
D. Recto:
1. Roşu-brun şi verde
2. Grafica este similară cu cea a bancnotei de 100 de lei, cu modificările operate în ceea ce priveşte înscrierea valorii nominale.
3. Nu apare
Verso:
1. Roşu-brun, verde şi albastru
2. Grafica este similară cu cea a bancnotei de 100 de lei, cu modificările operate în ceea ce priveşte înscrierea valorii nominale, precum şi reprezentările din medalioanele afrontate: în stânga, Ceres purtând părul strâns la spate, iar în dreapta un dac pileatus.
3. Nu apare
E. Nu apare
F. Necunoscut
G. Necunoscut

XII. BIBLIOGRAFIE

I. IZVOARE

ARHIVE

Arhiva Băncii Naţionale a României
fond Procesele-Verbale ale Consiliului de Administraţie (1896-1929)
fond Secretariat (1900-1929)
Arhiva Imprimeriei Băncii Naţionale a României

DOCUMENTE PUBLICATE

1. *Regulamentul de ordine interioară al Băncei Naţionale a României, Bucuresci*, Imprimeria Băncei Naţionale a României, 1911.
2. Marinescu, G.C., *Banca Naţională a României. Legi. Statute. Dispoziţiuni monetare. Convenţiuni financiare*, Bucureşti, Cartea Românească, 1939.
3. Păunescu, Cristian, Ştefan, Marian, *Tezaurul Băncii Naţionale a României la Moscova. Documente*, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Magazin Istoric, 1999.
4. *Falsificarea biletului de 100 lei al Băncii Naţionale a României*, f.l., f.e., 1900.
5. *Falsificarea biletului de bancă de 100 lei. Gheorghe Petrescu-Adam şi alţii*, Bucureşti, Imprimeria Băncii Naţionale a României, 1912.

PRESA

Colecţia ziarului "Argus" 1920-1929.

II. LUCRĂRI ŞI STUDII

1. Băicoianu, C. I., *Banca Națională a României în timpul ocupațiunei noiembrie 1916 - noiembrie 1918. Contribuție la politica financiară a germanilor în România ocupată*, București, Tipografia Universala, 1919.

2. Băicoianu, C. I., *Istoria politicei noastre monetare și a Băncii Naționale*, vol. III, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, 1933.

3. Bibicescu, Ioan G., *Opt ani în Banca Națională a României*, București, f.e., 1921.

4. Buzdugan, George, Luchian, Octavian, Oprescu, Constantin, *Monede și bancnote românești*, București, Editura Sport-Turism, 1977

5. Fotino, Scarlat, *Comment sont détruits en Roumanie les billets de banque retirés de la circulation*, în "Buletinul Societății Politehnice a României, an XXXIX, nr. 1-2, ianuarie-februarie, 1925.

6. Grabowski, Hans-Ludwig, *Auslandische Geldscheine unter deutscher Besatzung im Ersten und Zweiten Weltkrieg*, H. Gietl Verlag und Publikationsservice GmbH, 2006

7. Isărescu, Mugur (coord.), *Prima emisiune de bancnote a Băncii Naționale a României*, București, Banca Națională a României, 2006.

8. Kirițescu, Costin C., *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol. II, București, Editura Enciclopedică 1997.

9. Rădulescu-Zoner, Șerban, Marinescu, Beatrice, *Bucureștii în anii Primului Război Mondial*, București, Editura Albatros, 1993.

10. Slăvescu, Victor, *Banca Generală Română și războiul național*, București, Atelierele Grafice Universala I. Ionescu, 1918.

11. Slăvescu, Victor, *Istoricul Băncii Naționale a României. 1880-1924*, București, Editura Cultura Națională, 1925.

12. Tone, Mihaela, Păunescu, Cristian, *Istoria Băncii Naționale a României în date, vol. I, 1880-1914*, București, Editura Oscar Print, 2005.

Realizarea acestei lucrări nu ar fi fost posibilă fără sprijinul doamnei Constanța Gudin, director general al R.A. Imprimeria Băncii Naționale a României, și al doamnei Marioara Eana, director tehnic, care ne-au asigurat accesul nelimitat la colecția istorică și la arhiva instituției menționate.